

Středověk a novověk

Middle Ages and Modern Times

Bohdalice-Pavlovice (k. ú. Pavlovice, okr. Vyškov) „Přední“, parc. č. 1500/5.

Středohradištní období (RS3). Pohřebiště. Plošný odkryv.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Vyškovska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.211247256, 17.063886213

Po prudkých deštích byly v profilu stavební jámy rodinného domu odkryty dva částečně narušené kostrové hroby ze střední doby hradištní (chyběly horní části trupu a lebky). Zachovalé části hrobů jsme vypreparovali. Zemřelí byli uloženi v natažené poloze na zádech a orientováni zhruba ve směru Z–V. Dle antropologického posudku J. Kaly patří kosterní pozůstatky v hrobě 800 pravděpodobně muži zemřelému nejspíše mezi 25 a 40 lety, vysokému přes 170 cm. Kosterní pozůstatky v hrobě 801 náleží ženě zemřelé v rozsahu věkové kategorie adultus II, pravděpodobně mezi 35. a 40. rokem života. Byla vysoká asi 155 cm, snad porodila. Součástí výbavy ženského hrobu bylo vědro se železnými kováními (obr. 1). Mužský hrob byl vybaven železnou ostruhou, vědrem a keramickou nádobou (obr. 2). Jedná se o dosud neznámou lokalitu. Na návrší severně od zkoumané parcely se nachází menší středověký hrádek (Šedo 1987).

Literatura

Šedo, O. 1987: Informace o výsledcích archeologických průzkumů muzea Vyškovska (okr. Vyškov). *Přehled výzkumů* 1984, 83–85.

Summary

Two partially disturbed inhumation graves from the Middle Hillfort period (9th–10th centuries) were excavated in Bohdalice-Pavlovice (Pavlovice cadastral area, Vyškov District) during the

Obr. 1. Bohdalice-Pavlovice. Ženský hrob H 801 ze střední doby hradištní se železným vědrem. Foto B. Mikulková.

Fig. 1. Bohdalice-Pavlovice. Female burial H 801 from the Middle Hillfort period with an iron bucket. Photo by B. Mikulková.

Obr. 2. Bohdalice-Pavlovice. Mužský hrob H 800 ze střední doby hradištní s keramickou nádobou, železnou ostruhou a vědrem. Foto B. Mikulková.

Fig. 2. Bohdalice-Pavlovice. Male burial H 800 from the Middle Hillfort period with a ceramic vessel, an iron spur, and a bucket. Photo by B. Mikulková.

construction of a family house. Based on the anthropological assessment, the skeletal remains found in grave 800 (Fig. 2) belonged to a man who died at around 25–40 years of age and was over 170 cm tall. The skeletal remains in grave 801 (Fig. 1) belonged to a woman with an estimated height of 155 cm and an age at death of 35–40 years. The grave goods comprised an iron bucket, a ceramic vessel, and an iron spur.

Blanka Mikulková

Bouzov (k. ú. Doly u Bouzova, okr. Olomouc) „U Hamer“.

Vrcholný středověk. Místo sběru. Průzkum detektorem kovu.
Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci, přír. č. 37/2024.

Lokalizace: WGS-84: 49.7110389N, 16.8805167E (podkova); 49.7110028N, 16.8803667E (hrot šípu)

V roce 2020 získal nálezce poblíž obce Doly na Bouzovsku dva středověké artefakty, které byly v průběhu roku 2023 předány do Vlastivědného muzea v Olomouci: větší fragment koňské podkovy a hrot šípu opatřený trnem. Oba předměty pocházejí z okolí pěšiny severozápadně od domu č. p. 5. Širší okolí

nálezů lze charakterizovat jako úzké údolí, v němž se nachází soutok Třebůvky s Javoříčkou.

Železná podkova se dochovala přibližně ze tří čtvrtin. Rameno podkovy ukončuje vodorovně obdélný ozub. Na jednom rameni se nachází čtyři obdélné otvory pro podkováky ve slabě znatelném žlábků. V přední části chybí hmatec. Maximální měřitelná délka podkovy činí 116 mm (obr. 3: 2). Popsaná podkova odpovídá typu 4c podle třídění R. Krajíce (2003, 103–105, obr. 95), který je řazen do 14.–15. století. Vyzvednutý železný hrot šípů s trnem má listovitý tvar a rombický průřez. Jeho povrch je do značné míry zkorodovaný. Celková délka dosahuje 90 mm a hmotnost po konzervaci činí 21,3 g (obr. 3: 1). Podle typologie hrotů šípů R. Krajíce (2003, 186, obr. 150) jej můžeme přiřadit k typu A IIB, který lze klást zejména do průběhu 13.–14. století.

Dnešní obec Doly je spojována s původním Podhradním mlýnem poprvé uvedeným na počátku 17. století. Samotná osada vznikla až v 18. století (Pinkava 1903, 169–170). Z těchto důvodů se zdá příhodnější oba výše popsané středověké artefakty

spojovat s pohybem osob v těchto místech s tím, že je možné připustit existenci komunikace mezi hradem Bouzovem a vsí Bezděkov. Tento předpoklad podporují mapy I. a II. vojenského mapování, na nichž vidíme cestu směřující od Bouzova přes Doly k východnímu konci Bezděkova. Ves Bezděkov byla poprvé zmíněna ve 14. století, kdy nejprve náležela k hradu Špraňku, od počátku 15. století patřila k Bouzovu (Hosák 1961, 10–11).

Literatura

Hosák, L. 1961: Mlýhy kolem tajemného hradu na Litovelsku. *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci* 96, 6–11.

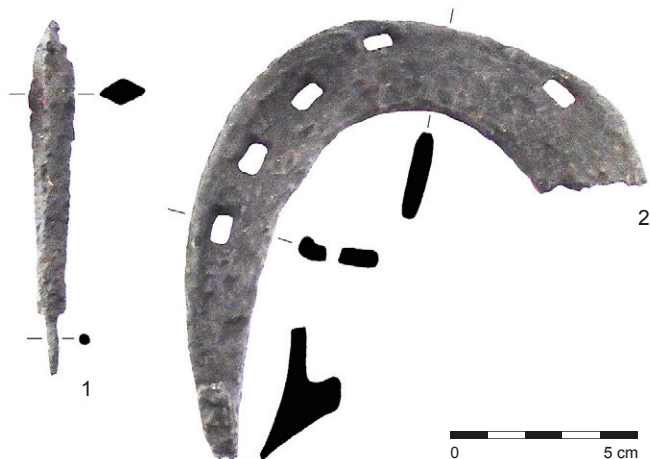
Krajíc, R. 2003: *Sezimovo Ústí. Archeologie středověkého města 3. Kovárna v Sezimově Ústí a analýza výrobků ze železa. Díl I.* Praha, Sezimovo Ústí, Tábor: Archeologický ústav AV ČR.

Pinkava, V. 1903: *Litovelský okres. Vlastivěda moravská.* Brno: Musejní spolek.

Summary

In 2023, the Regional Museum in Olomouc acquired a fragment of a horseshoe and a tanged arrowhead (Fig. 3) from the cadastral area of Doly u Bouzova (Olomouc District). The horseshoe can be dated to the 14th–15th centuries, and the arrowhead is more likely to be from the 13th–14th centuries. Both finds may be linked to a possible road between Bouzov Castle and the village of Bezděkov.

Lukáš Hlubek, Karel Faltýnek

Obr. 3. Bouzov. 1 – Hrot šípů; 2 – zlomek podkovy. Foto a kresba L. Hlubek.

Fig. 3. Bouzov. 1 – Arrowhead; 2 – horseshoe fragment. Photo and drawing by L. Hlubek.

Brno (k. ú. Bohunice, okr. Brno-město)

Ul. Dlouhá, parc. č. 1240/11.

2. světová válka. Zákop. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.

Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1727772N, 16.5838475E

V průběhu března 2024 došlo při zemních pracích souvisejících s výstavbou „Polyfunkčního objektu Bohunice“ k objevu části německého zákopu ze závěru druhé světové války (obr. 4).

Obr. 4. Brno-Bohunice. Letecký pohled na německý zákop ze závěru druhé světové války. Foto I. Čížmář.

Fig. 4. Brno-Bohunice. Aerial view of the German trench from the end of the Second World War. Photo by I. Čížmář.

Celková délka zkoumaného zákopu po ukončení skrývky dosáhla cca 70 m, přičemž bylo možno v celé délce přistoupit k jeho exkavaci. Podařilo se dokumentovat kulometný okop a zahloubený úkryt. Na dně zákopu byly objeveny mimo jiné vystřílené nábojnice z pěchotních zbraní, dvě pancéřové pěsti a německá puška Mauser s ulomenou pažbou. Nálezy dokládají boje, ke kterým zde došlo 23. a 24. dubna 1945, tzn. před osvobozením Brna.

Literatura

Neuveдено.

Summary

In 2024, a rescue excavation carried out in Dlouhá Street in Brno (Bohunice cadastral area, Brno-City District) uncovered part of a German trench dating from the final phase of the Second World War (Fig. 4).

Jiří Zubalík

Brno (k. ú. Husovice, okr. Brno-město)

Brno-sever; Ul. Hájkova č. p. 624/4, parc. č. 1523.

Industriální období 1. Vesnice/městečko. Sonda. Záchranný výzkum.

Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2131647N, 16.6347289E

Během zemních prací souvisejících s uložením retenčních nádrží ve dvoře domu Hájkova č. p. 624/4 v Brně-Husovicích došlo k narušení dvou nejspíše potravinářských pecí. V zásypu jedné z nich byla vyzvednuta keramika, která umožňuje dataci do 19. století. Jedna z pecí byla porušena základovou zdí stavby, která je vyobrazena na indikační skice z roku 1871. Patrně tedy obě pece fungovaly zhruba kolem poloviny 19. století, čímž by předcházely jak zástavbě kolem Hájkovy ulice, tak vybudování nového centra Husovic kolem Dukelské třídy a Náměstí Republiky (Kuča 2000, 363).

Literatura

Kuča, K. 2000: *Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic*. Praha: Baset.

Summary

In 2024, a rescue excavation conducted at 624/4 Hájkova Street (Husovice cadastral area, Brno-City District) revealed the remains of two ovens dated approximately to the mid-19th century.

Jiří Zubalík

Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město)

Ul. Houbářská, parc. č. 5131/1, 5132–5135.

Středohradištní období (RS3). Areal nezemědělské výroby, sídliště.

Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2129869N, 16.6933961E

V roce 2024 pokračoval výzkum spojený s výstavbou nových rodinných domů v Brně-Líšni na Houbářské ulici, který již v předchozích letech doložil přítomnost osídlení lengyel-ské kultury, únětické kultury, v latěnu a raném středověku

(Zubalík 2021a; 2021b; 2021c; 2024a; 2024b). Na začátku roku byly během kontroly výkopu pro plot ve střední části plochy registrovány dva objekty, datované do 9. až 10. století. V jednom případě se jednalo o bližší neinterpretovaný sídlištní objekt, ve druhém šlo o dvoupřestorovou horizontální jednokanálovou pec k výpalu kusového vápna (obr. 5).

Obr. 5. Brno-Líšeň. Pec k výpalu vápna. Foto J. Zubalík.

Fig. 5. Brno-Líšeň. Lime kiln. Photo by J. Zubalík.

Literatura

Zubalík, J. 2021a: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 62(1), 229.

Zubalík, J. 2021b: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 62(1), 262.

Zubalík, J. 2021c: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 62(2), 192–193.

Zubalík, J. 2024a: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 65(1), 223.

Zubalík, J. 2024b: Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 65(2), 210.

Summary

In 2024, a rescue excavation continued in Houbářská Street (Líšeň cadastral area, Brno-City District), uncovering one settlement feature and one lime kiln (Fig. 5) from the Middle Hillfort period (9th–10th centuries).

Jiří Zubalík

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Kapucínské náměstí, parc. č. 298.

Středověk, novověk. Klášter, město. Skupina/síť sond.

Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1913803N, 16.6099331E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Kapucínská hrobka v Brně, úprava podlahového souvrství kapucínské hrobky“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A3/2024), terénní část výzkumu se uskutečnila v lednu a únoru 2024.

Kapucínská hrobka je umístěna v suterénu kostela Nalezení sv. Kříže, který stojí na Kapucínském náměstí (ve středověku Uhelný trh). Kostel je součástí klášterního areálu kapucínů, jenž byl vybudován v jižní části historického jádra města při hradební zdi. Kostel představuje neorientovaná jednolodní podélná stavba s hlavním průčelím, obráceným do prostoru Kapucínského náměstí (tj. na sever). Průčelí je vyzdviženo na terase opatřené dvěma přístupovými schůdky. Kostel sestává z obdélné lodi a kratšího odsazeného obdélného kněžiště. Na východní straně se k ústřednímu poli lodi přimyká čtvercová kaple sv. Františka z Assisi (původně Panny Marie), na kterou na severní straně navazuje novější obdélná kaple sv. Fidela ze Sigmaringen. Obě kaple jsou propojeny mezi sebou i s prostorem lodi. Na kněžiště na východní straně navazuje zhruba čtvercová sakristie, spojená s kaplí zpovědní chodbou. Úprava podlah hrobky se týkala pouze prostor pod zmíněnými přístavbami podél východní stěny kostela. Podzemní prostory pod vlastní lodí a presbytářem zůstaly nedotčeny.

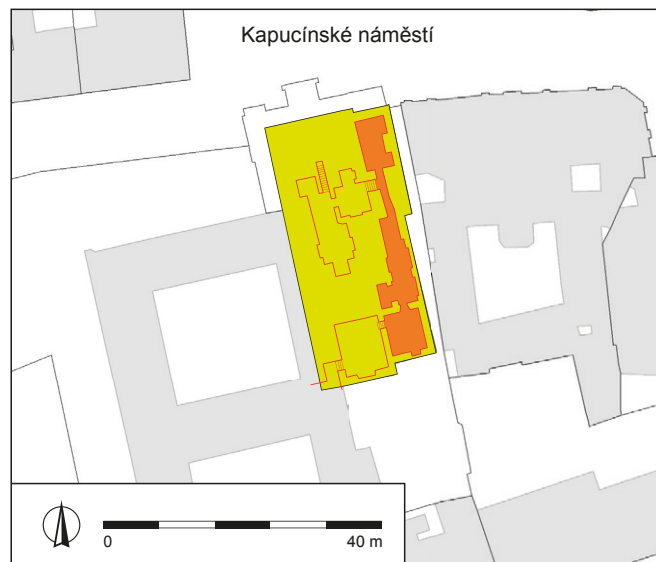
Zkoumaný prostor byl ve středověku zahrnut do půdorysu vnitřního města vymezeného hradební zdí a byl součástí městské čtvrti zvané Brněnská, jedné ze čtyř, na něž se vnitřní město členilo nejméně od 14. století. Měšťanské parcely zde byly vytyčeny mezi Uhelným trhem a okružní komunikací, která probíhala podél vnitřního líce hradby (k místopisu středověkého Brna viz Vičar 1965). V polovině 17. století si místo vybrali kapucíni pro stavbu svého nového kláštera. Původní konvent, který vybudovali na předměstí ve východním sousedství města, byl totiž zbourán v roce 1645 v souvislosti s přípravami na obléhání Brna švédským vojskem. Jako první získali kapucíni dům hraběte Magnise a v roce 1648 zde započali s výstavbou klášterního kostela, která se však již na konci roku pro nedostatek peněz zastavila. Postupně získali pozemky dalších osmi domů a také uličku, která mezi nimi vedla. Budování kostela provázely stavební a finanční těžkosti, a proto byly stavební práce definitivně hotovy až v první polovině roku 1656. V roce 1726 se vybudovala nová krypta kostela, která byla v roce 1739 ještě rozšířena. Krypta byla přístupná chodbou pod kaplí sv. Františka, k níž ústilo schodiště ze zpovědní chodby. Schodiště zabíralo severní část prostoru, později bylo zbouráno (Zůbek 2024).

V roce 1753 byla znovu vystavěna klenba kostela a s ní novostavba kaple sv. Fidela ze Sigmaringen, propojená s původní kaplí Panny Marie (ke kapucínům v Brně viz především Tejček 2003; 2005; Foltýn a kol. 2005, 186–190; Kroupa ed. 2015, 350–359).

Archeologický výzkum byl realizován formou odborného dohledu nad zemními pracemi, prováděnými manuálně pracovníky příslušné stavební firmy, a následnou dokumentací přítomných archeologických situací, která se soustředila především na odhalení historické zdiva (obr. 6, 7). Cílem zemních prací bylo odstranění stávajících konstrukcí podlah a požadované snížení terénu. To činilo v průměru 0,2 m. V severní a jižní místnosti došlo podél jejich obvodu ještě k dalšímu snížení o 0,2 m v páscech širokých 0,3 m.

Záchranný archeologický výzkum i přes to, že byl ve svých parametrech silně limitován charakterem a rozsahem zemních prací stavby, přinesl důležité poznatky. Ověřen byl velice dobrý stav zachování archeologických terénů. V jižní části stávající hrobky byla dotčena svrchní část středověkého souvrství, které v daném místě vzniklo jako důsledek procesů odehrávajících se na parcele jednoho z měšťanských domů. Přítomné uložení lze interpretovat jako odpadní vrstvy, planýrky a šterkové úpravy povrchu (štěty) dvorní části pozemku. Dokumentován byl rovněž segment raně novověké jámy na hašení vápna, kterou můžeme dát ještě do souvislosti s nějakým stavebním počinem v rámci měšťanské zástavby předcházející založení kapucínského kláštera. Jde o doklad historické stavební praxe používání těchto objektů v blízkosti budovaných staveb, která přetrvala až do 20. století.

Příslušný dům byl součástí zástavby domovního bloku vymezeného mezi Uhelným trhem a okružní komunikací vedoucí podél vnitřního líce městské hradby. Můžeme předpokládat, že nejstarší stavby ze 13.–14. století měly dřevohliněnou konstrukci, až později byly nahrazeny zděnou architekturou. Odhalit se podařilo několik segmentů základových zdí, která představují

Obr. 6. Brno, Kapucínský klášter. Kostel Nalezení sv. Kříže (žlutě), podzemní prostory (červené linie) a zkoumaná plocha (oranžově). Grafika Archaia Brno z. ú.

Fig. 6. Brno, Capuchin Monastery. Church of the Discovery of the Holy Cross (yellow), underground spaces (red lines), and excavated area (orange). Graphics by Archaia Brno.

Obr. 7. Brno, Kapucínský klášter. Odhalené zděné konstrukce ve střední části hrobky. Pohled od jihovýchodu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 7. Brno, Capuchin Monastery. Uncovered masonry in the middle part of the crypt. View from the southeast. Photo by Archaia Brno.

relikty zástavby při východní hranici parcely. Rekonstruovat půdorys a podobu příslušných budov není kvůli omezenému rozsahu výzkumu možné. Nálezový kontext a jejich charakter dovoluje zdiva datovat do 15.–16. století.

Ucelenější stavební objekt se podařilo identifikovat pouze pod kaplí sv. Františka z Assisi (původně Panny Marie). Měl rozměry 11,5 × 7 m a byl podsklepený. Tvořil část střední partie domu, na jehož základech byl vystavěn kapucínský kostel, a který zachytil obraz z poloviny 17. století od H. B. Beyera a H. J. Zeisera (Obležení Brna Švédy 3. května až 20. května 1645, uložen v Muzeu města Brna, inv. č. 2284). Nad východní polovinou sklepa, která je dnes zasypána, byla vystavěna kaple, západní polovina sklepa byla zřejmě dodatečně využita jako krypta pod kostelem.

Získané poznatky potvrdily, že podél východní hranice popsané měšťanské parcely probíhala minimálně od pozdního středověku či raného novověku malá ulička (spojnice) z Uhelného trhu směrem k městské hradbě. Je patrná na zmíněném obraze z poloviny 17. století a shoduje se s dnešní uličkou vedoucí z Kapucínského náměstí podél kostelních přístaveb na malé nádvoří za presbytářem kostela. Archeologický výzkum ověřil stavební vývoj kostela a příslušných objektů vybudovaných při jeho východní stěně, jak ho známe z archivních pramenů, navíc upřesnil některé stavební detaily.

Literatura

- Foltýn, D. a kol. 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri.
- Kroupa, P. (red.) 2015: *Dějiny Brna 7. Uměleckohistorické památky. Historické jádro*. Brno: Statutární město Brno, Archiv města Brna.
- Tejček, M. 2003: *Brněnští kapucíni v 17. – 18. století*. Brno. Rkp. diplomové práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Historický ústav. Uloženo: Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.
- Tejček, M. 2005: Kapucíni v Brně v 17. – 18. století. *Brno v minulosti a dnes* 18, 145–200, 651–653.
- Vičar, O. 1965: Místopis Brna v polovině 14. století (Prostor uvnitř městských hradeb). *Brno v minulosti a dnes* 7, 242–283.
- Zůbek, A. 2024: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě Kapucínské hrobky v Brně, úprava podlahového souvrství kapucínské hrobky*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. M-TX-202400281. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú. DOI: 10.60585/M-TX-202400281. Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202400281>.

Summary

An archaeological excavation of the Capuchin Monastery on Kapucínském náměstí (Capuchin Square) (Město Brno cadastral area, Brno-City District) was carried out in connection with the construction project 'Capuchin Crypt in Brno, modification of the floor stratigraphy of the Capuchin crypt'. The investigation confirmed the excellent state of preservation of the archaeological contexts. The excavation verified the architectural development of the church and associated structures built against its eastern wall, as known from archival sources, and further refined several construction details (Fig. 6, 7).

Marek Peška, Lenka Sedláčková, Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Josefská č. p. 1, ul. Orlí č. p. 20, parc. č. 236/1.

Středověk, novověk. Město, klášter. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Archaia Brno z. ú.

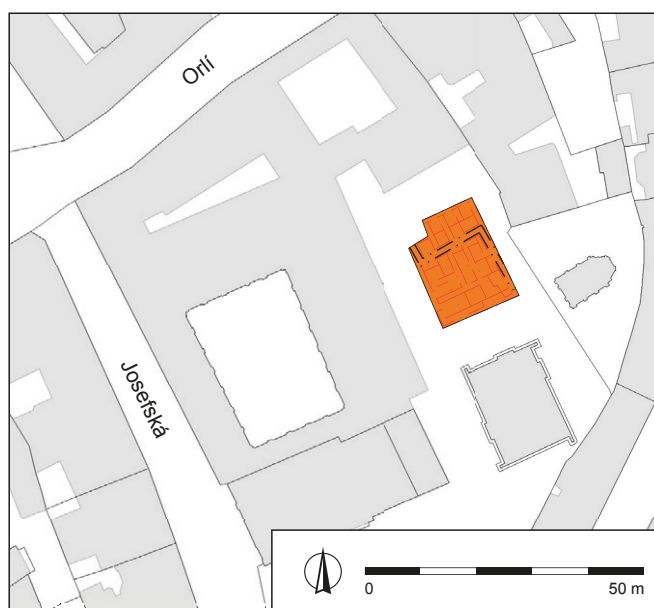
Lokalizace: WGS-84: 49.1935539N, 16.6125456E

V roce 2024 bylo ukončeno základní zpracování výsledků 1. etapy záchranného archeologického výzkumu, který byl realizován v souvislosti se stavbou „Rehabilitace obchodního domu Klášter“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A1/2023), terénní část výzkumu se uskutečnila v období 23. 1. až 11. 6. 2023 (obr. 8–10).

Dotčená parcela č. 236/1 zahrnuje části několika středověkých městišť, které byly součástí bloku, jenž se nacházel v jihovýchodním koutě města. To bylo nejméně od 14. století rozděleno na čtyři obvody (čtvrtě), daný blok patřil do Měniné čtvrti. Pro přesnou rekonstrukci středověkých parcelních hranic na základě archivních pramenů se nedostává dostatek topografických údajů. Lze předpokládat, že městiště byla orientována k České (dnes Josefské) a Měniné (dnes Orlí) ulici. Zcela nejasná je situace v koutě vymezeném Českou ulicí a komunikací, která probíhala podél vnitřního líce hradební zdi. Berní rejstříky zde uvádějí na dvě desítky domů chudiny bez jmenování jednotlivých majitelů (Vičar 1965).

Zásadní zlom ve stavebním vývoji zástavby předmětného bloku nastal v polovině 17. století založením kláštera františkánek, který postupně zabral velkou část jeho výměry. Konvent byl zrušen v roce 1782 a jeho majetek připadl náboženskému fondu. Komplex převzaly voršílky, které zde otevřely dívčí školu. V roce 1950 po rozpuštění konventu přešly klášterní objekty do správy Technického muzea. Po roce 1989 byl areál řádu navrácen (stručně k dějinám kláštera viz Samek 1994, 207–208; Foltýn a kol. 2005, 190–192; Kroupa red. 2015, 684–710).

Nejstarší středověké situace jsou datovány na přelom 12. a 13. století a do 1. třetiny nebo 1. poloviny 13. století. Většinou šlo o zahlobené objekty – zásobní jámy, hliníky, sloupové

Obr. 8. Brno, ulice Josefská a Orlí. Oranžově vyznačena zkoumaná plocha. Grafika Archaia Brno z. ú.

Fig. 8. Brno, Josefská and Orlí streets. Excavated area marked in orange. Graphics by Archaia Brno.

Obr. 9. Brno, ulice Josefská a Orlí. Letecký pohled od jihu na zkoumanou plochu v počátku exkavace; vlevo klášterní budovy. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 9. Brno, Josefská and Orlí streets. Aerial view from the south of the excavation area at the start of the works; convent buildings on the left. Photo by Archaia Brno.

jamky, jámy neznámé funkce. Je možné uvažovat o jejich spojitosti se starším osídlením – osadou při dnešní Josefské ulici, která se stala součástí rodícího se města. Mladší situace již můžeme spojovat s měšťanskou zástavbou ve vyměřeném a stabilizovaném schématu jednotlivých parcel vázaných na komunikační linie (ulice). Otázkou je možná variabilita a vývoj dispozice zástavby uvnitř domovního bloku. Ve funkčním využívání zkoumané plochy docházelo ke změnám.

Pro archeologický projev nejstarší fáze (13.–14. století) jsou typické především reliktů nezděných staveb. Vyčlenit se podařilo devět stavebních objektů, většinou ve stratigrafické následnosti. Zástavbu postihly minimálně tři požáry. Fenoménem archeologického projevu následující etapy (2. polovina 14. století až 16. století) se stávají poměrně velké a výrazně hluboké jámy, které snad sloužily jako zásobnice a skladovací prostory. Jejich hloubka by mohla odrážet snahu dosáhnout v nich stabilnějšího teplotního režimu. Spojitost s nějakou nadzemní stavbou se nepodařilo jasně prokázat. Lze uvažovat o výkladu, že jámy posloužily prvotně jako zdroj hlíny, v některých případech mohlo jít o jediný účel jejich vzniku. Několik jam snad fungovalo jako „klasické“ odpadní jámy.

Někdy v průběhu 16. století byla západní část zkoumané plochy vybavena kamenným dlážděním. Východní hranici dláždění vymezuje linie, kterou tvoří reliktů konstrukcí spojených hlínou. Nemusejí spolu souviset, je však lákavá myšlenka, že jde o součást jediné konstrukce. Spíše než s nějakou stavbou by ji snad bylo vhodné spojovat s ohradní zdí.

Následně opět dochází ke změně dispozice a využití zkoumaného prostoru. Na ploše zrušeného dláždění byla vystavěna zděná stavba, jejím současníkem byla další zděná stavba zachycená v segmentu v severovýchodní části prostoru. Jejich vybudování předcházelo jistě navýšení a srovnání úrovně terénu prostřednictvím vrstev, které lze označit za navážky. Stavby můžeme ztotožnit s budovami patrnými na obraze H. B. Beyera a H. J. Zeisera z poloviny 17. století (Obležení Brna Švédy 3. května až 20. května 1645, uložen v Muzeu města Brna, inv. č. 2284), který zachycuje zástavbu bloku před založením kláštera františkánek.

K demolici staveb došlo zřejmě při výstavbě kláštera. Nárůst terénu dále reprezentují především uložení charakteru navážek, které pocházejí z 2. poloviny 17. století až 20. století. Dokumentováno bylo také několik jam neznámé funkce. Odrázkem stavebních úprav kláštera je přítomnost jam na hašení vápna. Nejstarší z nich můžeme spojovat s výstavbou konventu, nejmladší pochází až z 2. poloviny 20. století (Zúbek 2024).

Obr. 10. Brno, ulice Josefská a Orlí. Průběh exkavace v jižní části zkoumané plochy. Pohled od severovýchodu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 10. Brno, Josefská and Orlí streets. Course of the excavation in the southern part of the excavation area. View from the northeast. Photo by Archaia Brno.

Literatura

- Foltýn, D. a kol. 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri.
- Kroupa, P. (red.) 2015: *Dějiny Brna 7. Uměleckohistorické památky. Historické jádro*. Brno: Statutární město Brno, Archiv města Brna.
- Samek, B. 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska. 1. svazek A/I*. Praha: Academia.
- Vičar, O. 1965: Místopis Brna v polovici 14. století (Prostor uvnitř městských hradeb). *Brno v minulosti a dnes* 7, 242–283.
- Zúbek, A. 2024: *Rehabilitace obchodního domu klášter. 1. etapa*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. M-TX-202400283. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú. DOI: 10.60585/M-TX-202400283. Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202400283>.

Summary

An archaeological excavation of the Ursuline Convent at the junction of Orlí and Josefská streets (Město Brno cadastral area, Brno-City District) was conducted in connection with the construction project ‘Renovation of the Klášter Shopping Centre’ (Fig. 8–10). The earliest medieval contexts are dated to the late 12th and early 13th centuries. They may be associated with earlier settlement along today’s Josefská Street, which later became part of the town. The area subsequently served as the hinterland

of several burgher plots. The development of the area, ending with the construction of the Franciscan Sisters Convent in the mid-17th century, was documented.

Aneta Krejčířová, David Zima, Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Ponava, okr. Brno-město)

Ul. Štefánikova č. p. 32.

2. světová válka. Ojedinelé artefakty. Skupina/síť sond.

Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Policie ČR.

Lokalizace: S-JTSK: -598353.3, -1158941.5

Během stavební akce při opravě havarijního stavu kanalizace a zrušení vodovodních přípojek ve Štefánikově ulici č. p. 32 v březnu až červnu roku 2024 došlo při hloubení retenční jámy k objevu odpadní jámy patrně z konce 2. světové války (Matějíčková 2024). Z ní bylo za přítomnosti Pyrotechnické služby Policie ČR ve dnech 23. 4. a 29. 4. 2024 vyzvednuto sedm minometných granátů sovětské provenience ráže 82 mm, německý ruční granát a pěchotní střelivo – sovětské ostré náboje 7,62 × 54 mm R Mosin a 7,62 × 25 mm Tokarev. Vystřílené ocelové nábojnice s mosazným potahem náležely puškovým nábojům 7,62 × 54 mm R Mosin, ale i nábojům 7,92 × 92 mm Mauser československé předválečné provenience (Zbrojovka Brno; celomosazné nábojnice), užívaným pravděpodobně po celou válku německým Wehrmachtem (munice byla odvezena Policií ČR k odborné likvidaci). V profilech retenční jámy pak byly pod dlažbou a terénními dorovnávkami zaznamenány reliktů základů bývalých Jaselských kasáren.

Literatura

Matějíčková, A. 2024: *Inženýrské sítě - rekonstrukce areálové kanalizace*

HZS JHM Štefánikova, Brno včetně nové kanalizační přípojeky. Rkp. nálezuové zprávy, č. j. M-TX-202500076. Uloženo: Archiv ÚAPP Brno. DOI: 10.60585/M-TX-202500076. Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202500076>.

Summary

While digging a retention pit in connection with construction works to repair sewer damage and remove water connections at 32 Štefánikova Street in Brno (Ponava cadastral area, Brno-City District), carried out between March and June 2024, a refuse pit probably from the end of the Second World War was discovered. On 23 and 29 April 2024, wartime munitions were recovered from it in the presence of the Explosive Ordnance Disposal Service of the Police of the Czech Republic. In the profiles of the pit, beneath the paving and levelling deposits, remains of the foundations of the former Jaselská Barracks were also documented.

Andrea Matějíčková

Brno (k. ú. Slatina, okr. Brno-město)

Ul. Hvězdoslavova; silnice I/430.

Novověk. Komunikace. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.

Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1823144N, 16.6926450E

V místě rekonstruovaného kruhového objezdu byly dokumentovány dochované zbytky staré císařské silnice otevřené v tomto úseku někdy před rokem 1729. Stavba silnice zde začala

odtěžením ornice a vytvořením vodorovného zářezu do svahu, následně byl v místě příležitostně vodoteče postaven propustek tvořený dvěma příčnými zdmi a masivní kamennou a cihlovou klenbou mezi nimi. Při zdění konstrukce byly vykopány dvě pravoúhlé jámy na hašení vápna, po použití opět zaplněné. Poté byly vyhloubeny příkopy po stranách cesty a položen povrch komunikace tvořený velkými bloky vápence z nedaleké Stránské skály, zasypanými na povrchu vápencovým šterkem. Takto konstruovaná vozovka měla dle rozměrů propustku šířku 9 m a evidentně fungovala úspěšně a beze změn po dlouhou dobu, neboť další úpravou je až nasypání šterkového lůžka a položení dlažby z žulových kostek. Na tento povrch pak byly přímo pokládány další živice (asfaltové) povrchy.

Literatura

Neuveдено.

Summary

During the reconstruction of the roundabout in Hvězdoslavova Street (Slatina cadastral area, Brno-City District), remains of the old Imperial Road were documented. The road at this location had been in use since sometime before 1729.

David Parma

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Leitnerova, parc. č. 1289.

Středověk, novověk. Město. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum.

Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1913644N, 16.6025061E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, Leitnerova IV – rekonstrukce vodovodu“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A83/2024; AMČR), terénní část výzkumu se uskutečnila v červenci a srpnu 2024. Zemní práce stavby představoval zejména liniový výkop vedený v celé délce severní partie Leitnerovy ulice od křižovatky s Anenskou po křižovatku s Kopečnou ulicí. Délka činila 100 m, šířka 1,2 m (obr. 11). Hloubka se pohybovala od 2,5 do 3 m.

Úrovně geologického podloží dosahoval sledovaný výkop v hloubkách 2,3 až 2,8 m. V jižní části ho představovala vrstva hnědé plastické hlíny, v severní části zelenožluté plastické hlíny. Archeologické objekty byly zaregistrovány pouze v severní třetině výkopu při Kopečné ulici a můžeme je spojit se zástavbou, která se kolem této komunikace utvořila již ve středověku. Šlo o čtyři jámy neznámé funkce (ve dvou případech snad odpadní jímky) a objekt, který by mohl představovat zahloubenou část stavby zaniklé požárem. Zachyceno bylo několik zděných konstrukcí, které náležely budově ve dvorní části zástavby jižní strany Kopečné ulice. Identifikovány byly dvě stavební fáze – první můžeme datovat do novověku, druhou do 19. století (Zůbek 2024).

Literatura

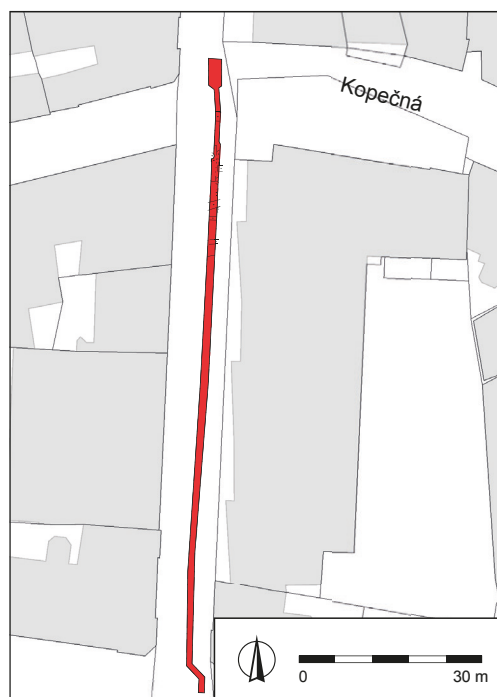
AMČR: Záznam M-202403505 [cit. 2025-09-23]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://amcr.aiscr.cz/projekt/detail/M-202403505>.

Zůbek, A. 2024: *Nálezová zpráva o provedení záchranného*

archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Leitnerova IV –

rekonstrukce vodovodu“. Rkp. nálezuové zprávy, č. akce A83/2024.

Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Obr. 11. Brno, Ulice Leitnerova. Červeně je vyznačen sledovaný výkop. Grafika Archaia Brno z. ú.

Fig. 11. Brno, Leitnerova Street. Excavation area marked in red. Graphics by Archaia Brno.

Summary

A rescue excavation in Leitnerova Street (Staré Brno cadastral area, Brno-City District) was carried out in connection with the construction project 'Leitnerova IV – water supply reconstruction' (Fig. 11). Archaeological features were recorded only in the northern third of the excavation area near Kopečná Street, and can be associated with the development of settlement along this route from the medieval period onwards.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Mendlovo náměstí č. p. 1, parc. č. 8.

Vrcholný středověk – novověk. Klášter. Plošný odkryv.

Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

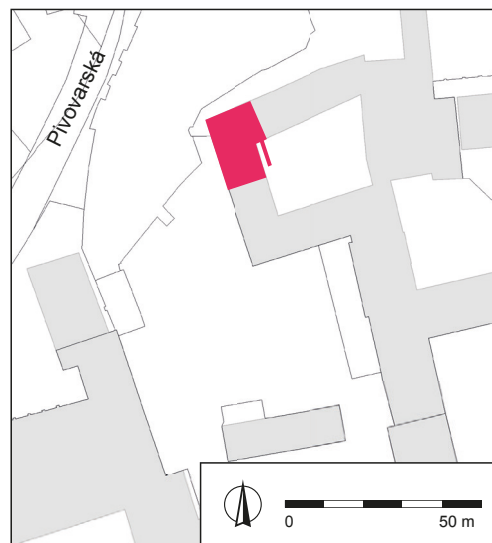
Lokalizace: S-JTSK: -599285.6340, -1161007.5030; -599279.9737, -1161024.8185; -599270.3597, -1161021.8164; -599272.9480, -1161013.2970; -599270.2654, -1161012.0668; -599274.3868, -1161002.6784

V roce 2024 bylo ukončeno zpracování záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce kanalizace v areálu augustiniánského kláštera na Starém Brně – západní křídlo“ (Sedláčková 2024). Terénní část výzkumu probíhala v období od srpna do září 2023.

Výzkumem zasazený prostor se nachází v areálu dnešního augustiniánského opatství na Starém Brně, dříve kláštera cisterciáček. Ze severu areál přiléhá k jižnímu úpatí Žlutého kopce, na východní straně je vymezen ulicí Úvoz, na západě Pivovarskou hospodou Starobrnno, z jihu přiléhá k dnešnímu Mendlovu náměstí (obr. 12).

Geologické podloží je v těchto místech tvořeno kvartérní spraší s výraznou složkou šterkového písku. Je pravděpodobné, že jeho svrchní část byla v minulosti odtěžena. Výzkum doložil

osídlení daného prostoru ještě před výstavbou stávající budovy kláštera. Pravděpodobně již do 2. poloviny 14. století až 1. poloviny 15. století náleží sled kulturních vrstev a drobné výkopové

Obr. 12. Brno, Mendlovo náměstí. Lokalizace výzkumu. Grafika Archaia Brno z. ú.

Fig. 12. Brno, Mendel Square. Excavation area. Graphics by Archaia Brno.

Obr. 13. Brno, Mendlovo náměstí. Archeologické situace zachycené výzkumem. Grafika Archaia Brno z. ú.

Fig. 13. Brno, Mendel Square. Archaeological contexts documented during the excavation. Graphics by Archaia Brno.

aktivity. Snad ještě v pozdním středověku, s jistotou před výstavbou západního křídla kláštera, zde proběhly relativně rozsáhlé výkopové aktivity, jejichž význam se nepodařilo osvětlit, a to i z důvodu, že nemohly být blíže zkoumány (obr. 13).

Další zachycené archeologické situace již souvisí se současnou budovou kláštera, která měla být dostavěna v roce 1663. V rámci současné budovy kláštera byly dokumentovány starší podlahové úpravy místností, zachycen byl kanalizační systém s četnými přestavbami. Zjištěný kanál odváděl vodu z prostoru severně od kláštera a využit byl také k odvodu splašků (obr. 13). Kanál posloužil k uložení kanalizačního potrubí i v rámci nového projektu.

Součástí archeologického výzkumu bohužel nebyl stavebně-historický průzkum, který by býval mohl prohloubit poznatky o stavebním vývoji této části kláštera.

Literatura

Sedláčková, L. 2024: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce kanalizace v areálu augustiniánského kláštera na Starém Brně – západní křídlo“*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A60/2023. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

Archaeological contexts associated with the beginnings of the original convent of Cistercian nuns from the second half of the 14th to the first half of the 15th century were recorded during construction works in the western wing of the Augustinian Monastery on Mendelovo náměstí (Mendel Square) (Staré Brno cadastral area, Brno-City District). The excavation also revealed earlier floor layers of rooms in the current monastery building, which is believed to have been completed in 1663. A drainage system that channelled water from the area north of the monastery and also served to dispose of wastewater (Fig. 12, 13) was probably constructed at the same time as this wing.

Lenka Sedláčková

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Mendlovo náměstí č. p. 1, parc. č. 7/1.

Středověk, novověk. Klášter. Skupina/síť sond. Záchraný výzkum.

Uložení nálezů: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1914889N, 16.5933033E

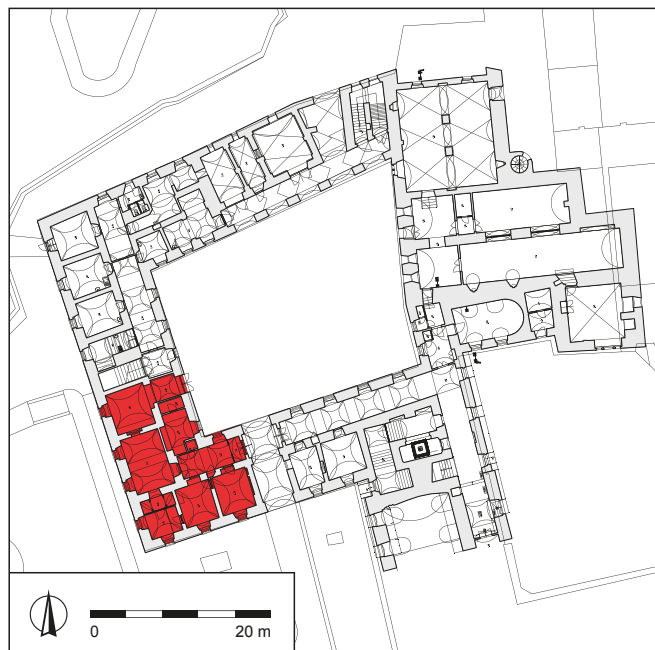
Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Stavební úpravy ordinace chirurgie v areálu augustiniánského kláštera na Starém Brně“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A40/2024), terénní část výzkumu se uskutečnila v dubnu 2024 (obr. 14, 15).

Starobrněnský klášter založila v roce 1323 česká a polská královna-vdova Eliška Rejčka. Původně sloužil cisterciákům, kterým byl v roce 1782 odňat a předán brněnským augustiniánům poustevníkům, kteří byli nuceni opustit svůj mateřský klášter u sv. Tomáše (stručně k dějinám kláštera Samek 1994, 183–193; Foltýn a kol. 2005, 208–215; Kroupa red. 2015, 684–710). Pojednávaný výzkum se dotkl budov raně barokního křídla tzv. Starého dvora (jihovýchodní části západního a jihozápadní části jižního traktu), které měly být postaveny v 60. letech 17. století, kdy se klášter zotavoval po třicetileté válce. Výstavba proběhla za abatyše Zuzany Obigailové a měla být dokončena v roce 1663 (Samek 1994, 191; Foltýn a kol. 2005, 214; Kroupa red. 2015, 688).

Svým způsobem výzkum navázal na akci z roku 2023, která se realizovala v severozápadní části křídla (Sedláčková 2024).

Zemní práce sestávaly z odstranění konstrukcí stávajících podlah a následného snížení terénu o 20 až 30 cm. V některých místnostech byly do snížené úrovně zahloubeny liniové výkopy za účelem položení nové kanalizace. Měly šířku 30 cm a hloubku 20 až 30 cm. Kanalizace byla vyvedena na nádvoří prostřednictvím výkopu podél severní stěny jižního křídla k hraně průjezdu.

Záchranný archeologický výzkum byl ve svém charakteru a parametrech silně limitován rozsahem zemních prací stavby; šlo spíše o menší akci. Středověké archeologické terény zůstaly takřka nedotčeny pod základovou spárou výkopů stavby. I přesto se podařilo získat poměrně důležitý soubor informací. Dokumentována byla zdiva stávajících budov jižního a západního křídla Starého dvora. Na základě odkryté situace můžeme prohlásit, že nepředstavují jednotný stavební počín. Jižní křídlo bylo vybudováno dříve, teprve později k němu bylo přistavěno západní křídlo. Před výstavbou jižního křídla existoval v daném prostoru blíže neurčený objekt, byla však dokumentována jen část jeho podlahy. Ještě starší stavební horizont zastupovaly segmenty tří zděných konstrukcí, z nichž minimálně jedna měla středověký charakter. Z jejich průběhu lze usuzovat, že dispoziční schéma příslušné zástavby bylo odlišné orientováno (mírně otočeno) než dnešní budovy. Je možné uvažovat, že náležely objektům, které tvořily snad hospodářské zázemí kláštera (Sedláčková, Zúbek 2024).

Obr. 14. Brno, Mendlovo náměstí. Augustiniánský klášter. Červeně je vyznačen zkoumaný prostor. Grafika Archaia Brno z. ú.

Fig. 14. Brno, Mendel Square. Augustinian Monastery. Excavation area marked in red. Graphics by Archaia Brno.

Literatura

Foltýn, D. a kol. 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri.

Kroupa, P. (red.) 2015: *Dějiny Brna 7. Uměleckohistorické památky. Historické jádro*. Brno: Statutární město Brno, Archiv města Brna.

Samek, B. 1994: *Umělecké památky Moravy a Slezska. 1. svazek A/I*. Praha: Academia.

Sedláčková, L. 2024: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce kanalizace v areálu augustiniánského kláštera na Starém Brně – západní křídlo“.* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A60/2023. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Sedláčková, L., Zůbek, A. 2024: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Stavební úpravy ordinace chirurgie v areálu augustiniánského kláštera na Starém Brně“.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. M-TX-202400279. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú. DOI: 10.60585/M-TX-202400279. Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202400279>.

Legenda:
 Zelená – Základová zdiva západního křídla
 Modrá – Základová zdiva jižního křídla
 Červená – Starší zdiva, minimálně v jednom případě středověké
 Fialová šrafura – Podlaha blíže neurčeného stavebního objektu staršího než jižní křídlo

Obr. 15. Brno, Mendlovo náměstí. Augustiniánský klášter. Přehled dokumentovaných zděných konstrukcí. Zelená – základová zdiva západního křídla; tyrkysová – základová zdiva jižního křídla; fialová šrafura – podlaha blíže neurčeného stavebního objektu staršího než jižní křídlo; červená – starší zdiva, minimálně v jednom případě středověké. Grafika Archaia Brno z. ú.

Fig. 15. Brno, Mendel Square. Augustinian Monastery. Overview of documented masonry structures. Green – foundation of the west wing; turquoise – foundation of the south wing; purple cross-hatch – floor of an unspecified structure predating the south wing; red – older masonry walls, at least one dating to the medieval period. Graphics by Archaia Brno.

Summary

An archaeological excavation in the Augustinian Monastery on Mendlovo náměstí (Mendel Square) (Staré Brno cadastral area, Brno-City District) was carried out in connection with the project ‘Construction alternation of the surgery department in the grounds of the Augustinian Monastery in Staré Brno’ (Fig. 14, 15). The masonry of existing buildings of the southern

and western wings of the so called ‘old court’ was documented. Based on the excavated contexts, it can be concluded that they do not represent a single construction phase. Prior to the construction of the southern wing, a structure of uncertain function had existed in the area, of which only part of its floor was documented. An even earlier building horizon was represented by segments of three masonry structures, at least one of which was medieval. They may have belonged to buildings which perhaps formed the economic facilities of the monastery.

Lenka Sedláčková, Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Nové Sady, parc. č. 1330/1–1330/4, 1330/7, 1330/8, 1331, 1332/2, 1333/2, 1336, 1337.

Vrcholný středověk – novověk, 2. světová válka. Předměstí, koryto řeky. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: S-JTSK: -598255, -1161453; -598332, -1161514; -598277, -1161561; -598226, -1161469

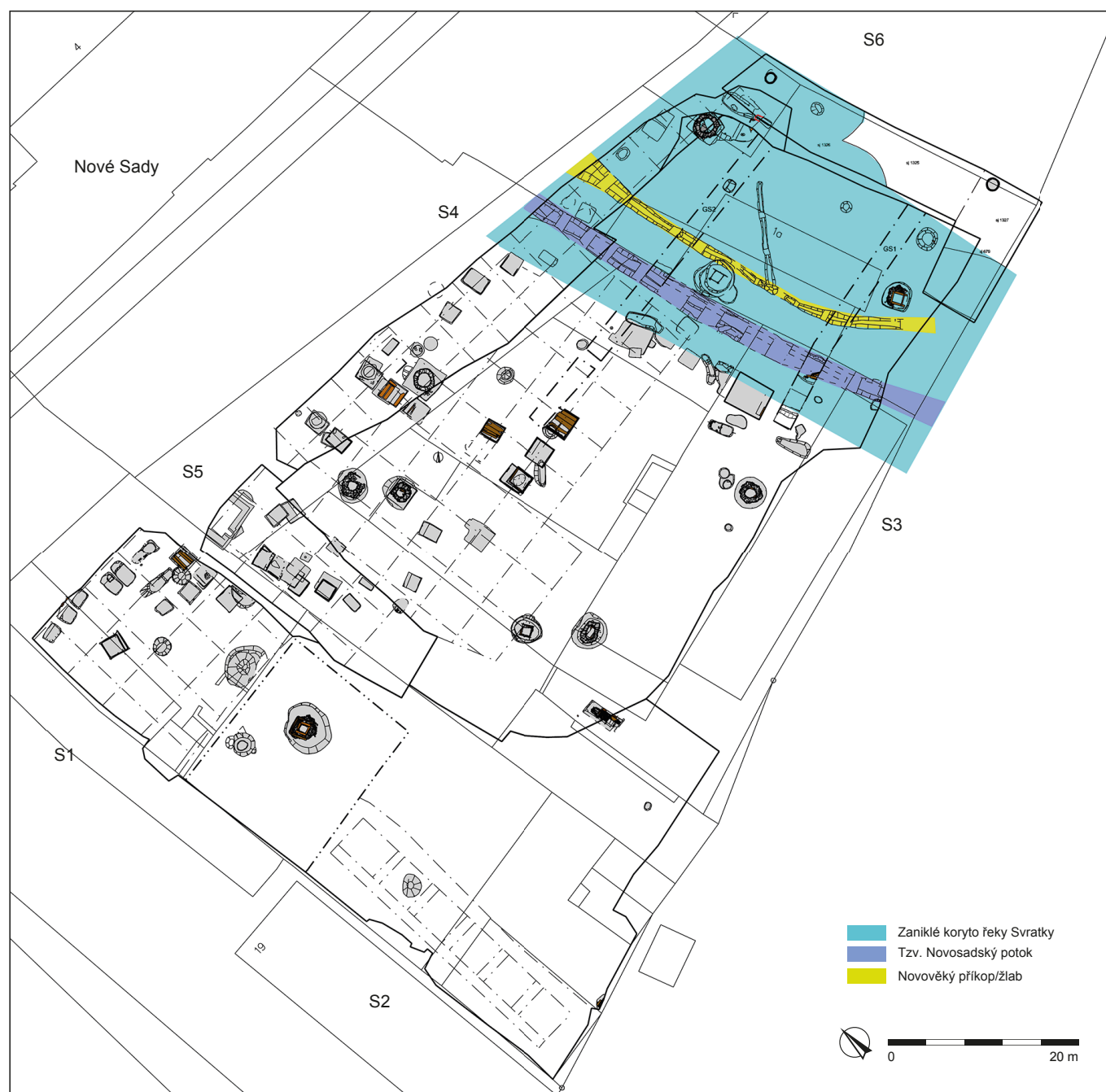
V roce 2024 bylo ukončeno zpracování záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Nové Sady – Centropolis a Titanium X“. Terénní část výzkumu byla realizována s přestávkami v období od března 2022 do ledna 2023 (Sedláčková 2024). Výzkum probíhal v severní části dnešních Nových Sadů, na ploše 4875 m². Hlavním cílem archeologického výzkumu bylo zjistit charakter, podobu a rozsah archeologických situací ve vztahu k předměstské osadě Novosady. Důraz byl kladen na zjištění možných počátků osídlení daného prostoru ve středověku. Dále se výzkum zaměřil na zkoumání zaniklých vodotečí a jejich vliv na utváření podoby vsi Novosady.

Geologické podloží na lokalitě tvoří říční štěrky a štěrkopíský řeky Svatky, na které nasedá vlastní niva tvořená prachovo-písčitymi sedimenty, ukládanými při vysokých stavech vody. Na těchto sedimentech se po ustálení povodňové aktivity vyvinula půda, na některých místech opět překrytá nivními sedimenty.

Důležitým faktorem, který ovlivňoval podobu a intenzitu osídlení jak ve středověku, tak v mladších novověkých obdobích, byly vodní toky. V severní části stavební jámy bylo zachyceno dosud neznámé říční koryto, které je snad zaniklým bočním ramenem řeky Svatky (obr. 16). Dokumentovaná vodoteč procházela plochou výzkumu ve směru SZ–JV. Na základě nejmladších nálezů vyzvednutých z výplní říčního koryta lze říci, že řeka zde protékala ještě v období 2. poloviny 14. století a 1. poloviny 15. století. Během 15. století však pravděpodobně zaniká. Výzkumem se nepodařilo zjistit, zda jsme v tomto případě svědky přírodního posunu říčního meandru směrem k městu, do prostoru trasy svrateckého náhonu, jak jej zobrazují mladší mapové podklady, nebo zda šlo o záměrný přesun říčního koryta.

Snad nikoliv náhodou byla v prostoru zmíněného říčního koryta zachycena další vodoteč – tzv. Novosadský potok (obr. 16). K jeho počátkům však výzkum nepřinesl žádná jednoznačná data. Zda by mohl být pozůstatkem výše zmíněné řeky, zůstává otázkou. Nejmladší nálezy vyzvednuté z koryta potoka náležejí do 18. století a počátku 19. století. Tzv. Novosadský potok zaniká pravděpodobně v tomto období, což naznačují i mapové podklady z 19. století, na nichž už tato vodoteč není zobrazována.

Historická zástavba, lemující jihovýchodní stranu Nových Sadů, se nacházela severozápadním směrem od plochy výzkumu. Původně tedy byla více vysunutá do dnešní komunikace, pod kterou lze předpokládat její pozůstatky. To je také jistě důvod, proč

Obr. 16. Brno, Nové Sady. Plocha výzkumu se zachycenými archeologickými situacemi. Grafika Archaia Brno z. ú.

Fig. 16. Brno, Nové Sady. Excavation area with documented archaeological contexts. Graphics by Archaia Brno.

nebyla pozdně středověká a raně novověká obytná zástavba zachycena. Archeologický výzkum tak přinesl převážně informace k hospodářskému zázemí novosadských usedlostí. Dokumentovány byly především studny (17×), budované již v 16. století, přičemž počátky některých z nich mohou sahát i do století předcházejícího (obr. 17). Mnohé z nich fungovaly ještě ve 20. století.

Zajímavým fenoménem, který prozatím známe pouze z předměstí Nových Sadů, byly vydlážené nádrže či kádě, které pravděpodobně souvisejí se sadařským či zahradnickým zaměřením Novosad. Výzkumem bylo dokumentováno 28 objektů. Tyto objekty jsou charakterizovány čtvercovým, popř. obdélným půdorysem o délce strany nejčastěji v rozmezí 1,8–2,2 m, nepočtené byly zjištěny objekty s rozměrem 2,5–2,8 m. Jejich dna a stěny byly upraveny dřevěnými deskami. Stopy po dřevěné konstrukci

v mnohých případech dokládají jen vnitřní obvodové žlábký podél stěn výkopu. Ty mohou být pozůstatkem jak po trámovém rámu, na kterém byly položeny desky tvořící dno, tak po výdřevě stěn. Časově tyto objekty řadíme do 16. století až počátku 17. století.

Nedílnou součástí hospodářského zázemí předměstských parcel byly odpadní jámy, popř. jímky. Ty nejstarší, nejčastěji kruhového půdorysu, zde byly budovány již v 16. století. Od pokročilého 17. století se setkáváme pouze s odpadními jámami čtvercového, popř. obdélného půdorysu (obr. 18). Vedle novověkých jam na vápno byly dokumentovány také dvě drobné pícky.

Novosadská osada měla být založena snad již ve 14. století, častěji o ní v písemných pramenech ovšem slyšíme až od 15. století (Procházka et al. 2013, 577–579). Výzkumem dotčený prostor

Obr. 17. Brno, Nové Sady. Novověké studny. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 17. Brno, Nové Sady. Modern-period wells. Photo by Archaia Brno.

začal být osídlován nejdříve v pokročilém 15. století, což mohlo být způsobeno i původně zde protékající řekou. Situace, které by doložily osídlení již pro období 13.–14. století, prozatím chybí. Nálezy pocházející z těchto období však byly získány z mladších archeologických situací, což by mohlo naznačovat, že zde alespoň sporadické osídlení mohlo v této době existovat.

Událostí, která neblaze zasáhla do dějin Novosad, bylo švédské obléhání Brna. V rámci obrany Brna před švédskými vojsky v roce 1645 mělo být v Nových Sadech strženo na deset usedlostí, pravděpodobně situovaných nejbližší k městu (Dřímál, Peša eds. 1969, 155). Další domy bezpochyby utrpěly újmu během samotné vojenské akce. Archeologické doklady planýrek a požárů se výzkumem zachytit nepodařilo, lze je však předpokládat v předních částech parcel. S válečnými událostmi by snad mohl souviset příkop/žlab procházející plochou přibližně ve směru severozápad-jihovýchod a zasypaný materiálem z období

pokročilého 16. století až 17. století. Zda by se mohlo jednat o obléhací příkop švédské armády, však ponecháváme v rovině hypotézy.

Při výzkumu byly zjištěny i dvě letecké bomby, které můžeme spojit se sovětským náletem na Brno v dubnu 1945.

Literatura

Dřímál, J., Peša, V. (eds.) 1969: *Dějiny města Brna 1*. Brno: Blok.

Procházka, R., Kolařík, V., Zúbek, A. 2013: *Předměstí*. In: L. Jan (ed.): *Dějiny Brna 2. Středověké město*. Brno: Statutární město Brno, Archiv města Brna, 568–600.

Sedláčková, L. 2024: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Nové Sady – Centropolis a Titanium X“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. M-TX-202400676. DOI: 10.60585/ M-TX-202400676. Uloženo: archiv Archaia Brno, z. ú. Dostupné také z: <https://amcr.aiscr.cz/dokument/detail/M-TX-202400676>.

Obr. 18. Brno, Nové Sady. Novověké nálezy z odpadní jímky. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 18. Brno, Nové Sady. Modern-period finds from the cesspit. Photo by Archaia Brno.

Summary

A rescue archaeological excavation in Nové Sady Street (Staré Brno cadastral area, Brno-City District) conducted during the construction project 'Brno, Nové Sady – Centropolis and Titanium X' (Fig. 16–18) revealed a previously unknown riverbed, probably a side channel of the River Svratka, which disappeared during the 15th century. Through this area, the Nové Sady Brook flowed at least until the beginning of the 19th century. The earliest evidence of settlement activities dates from the late 15th century, though the area was used more intensively only from the 16th century onwards. The residential buildings were located outside the excavated site, so the investigation primarily documented the economic facilities of the local homesteads, represented by wells, refuse pits, timber-lined cisterns, lime pits, small furnaces, and other features of less certain function.

Lenka Sedláčková

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Pekařská, Úvoz, parc. č. 17, 944, 958/1, 1752/1, 1757/1.

Středověk, novověk. Město. Skupina/síť sond. Záchraný výzkum.

Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1911119N, 16.5965650E

Archeologický výzkum byl vyvolán zemními pracemi spojenými s pokládkou plynovodu a teplovodu v areálu Fakultní nemocnice u sv. Anny a v prostoru Pekařské ulice a Úvozu (obr. 19). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A72/2024), terénní část výzkumu se uskutečnila od června do října 2024.

Archeologický výzkum, ač byl silně limitován svým rozsahem, přinesl nakonec poměrně důležité poznatky. Vyzdvihnout lze především informační přínos ke skladbě archeologických

Obr. 19. Brno, ulice Pekařská, Úvoz. Černými liniemi jsou vyznačeny sledované výkopy. Barevně podkreslen plán z roku 1885 (uložen v Archivu města Brna – fond U9, signatura K42). Grafika Archaia Brno z. ú.

Fig. 19. Brno, Pekařská and Úvoz streets. Investigated trenches are marked with black lines. The background shows an 1885 plan (stored in the Brno City Archive – collection U9, number K42). Graphics by Archaia Brno.

terénů v prostoru, který byl obtočen meandrem svrateckého náhonu; procházela jím komunikace, jež skrze most navazovala na Pekařskou ulici a v opačném směru pokračovala přes Staré Brno k řece Svatce, po jejímž překonání se změnila v dálkovou cestu směrem na jih. Ověřen byl dobrý stav zachování zdí asanované zástavby, včetně středověkých konstrukcí. Do budoucna by všem zemním zásahům v daném prostoru měla být věnována zvýšená archeologická pozornost, poněvadž archeologické situace se zde nacházejí ihned pod úrovní konstrukčních vrstev komunikace. Na dvou místech (při severozápadním nároží Pekařská č. p. 1 a při jihozápadním nároží budovy H v nemocničním areálu) se podařilo upřesnit průběh svrateckého náhonu, respektive vyznění jeho levého břehu (Zůbek 2024).

Literatura

Zůbek, A. 2024: *Brno – areál FNUSA + Pekařská, Úvoz, plynovod.*

Rkp. nálezové zprávy, č. akce A72/2024. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

An archaeological excavation was carried out in connection with the installation of gas and heating pipelines in the grounds of St Anne's University Hospital and in the area of Pekařská and Úvoz streets (Staré Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 19). The investigation confirmed that the remains of old masonry and medieval structures were preserved in good condition. This area was formerly enclosed by a meander of the Svatka mill race, with a road passing through it that continued via a bridge to Pekařská Street. In two locations, it was possible to refine the course of the Svatka mill race, in particular, the structural reinforcement of its left bank.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Rybářská, parc. č. 826/1, 902/1.

Industriální období. Městský dům, kanál/náhon. Vertikální řez.

Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1882667N, 16.5907372E

V průběhu rekonstrukce plynovodu, ke které došlo v roce 2024 v Brně na Rybářské ulici u Mendlova náměstí, byly ve stěnách výkopu dokumentovány čtyři profily s archeologickými situacemi. V profilech P 01 a P 02 bylo rozpoznáno několik fází základového zdíva dvou domů, které v dotčeném prostoru stávaly od 18. století. Ve zbylých dvou profilech byly zachyceny betonové zdi svrateckého mlýnského náhonu, který tudy protékal, a po jehož břehu vedla Rybářská ulice až na Mendlovo náměstí. Do vzhledu celého prostoru pak zasáhla výstavba Veletržní ulice a nových panelových domů v 1. polovině 60. let 20. století, kvůli níž došlo k zasypaní náhonu a demolici zástavby při Rybářské ulici.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

In 2024, a rescue excavation in Rybářská Street (Staré Brno cadastral area, Brno-City District) revealed the foundations of a house and masonry of the mill race, dated to the 18th–20th centuries.

Jiří Zubalík

Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město)

Ul. Vídeňská č. p. 429.

Mladohradištní období (RS4), vrcholný středověk – novověk. Sídliště.

Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasné Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.185597N, 16.595432E; 49.185537N, 16.595440E; 49.185610N, 16.595720E; 49.185529N, 16.595715E

V rámci druhé etapy projektu „Dostavba areálu Milosrdných bratří“ bylo prozkoumáno rozšíření stavební plochy směrem na jihozápad (obr. 20). Výzkum probíhal v červnu 2024. Na rozdíl od předchozích etap byla zkoumaná situace mírně odlišná. Archeologické situace z raného a vrcholného středověku se podařilo doložit pouze ve východní části plochy. V západní části se středověké situace vyskytovaly jen sporadicky. Tento fakt může být zapříčiněn mohutnou koncentrací novověkých objektů a recentních zásahů, nabízí se však i možnost, že v tomto prostoru probíhala původní komunikace, přesunutá později do dnešní ulice Vídeňské. Osídlení se tedy v průběhu staletí posouvalo směrem na západ až k dnešní ulici Vídeňské. Na tuto tezi navazuje i objev mladohradištní cesty, která byla zachycena již v průběhu první etapy výzkumu. Jak bylo zmíněno v předchozí nálezové zprávě, komunikace v průběhu 13. století zanikla (Bučo 2022, 115). V inventáři se kromě běžných keramických zlomků podařilo identifikovat i zlomek zásobnice, který byl druhotně použit jako kadlub. Sloužil pravděpodobně k odlévání skleněných výrobků. Osídlení 13. století je podobné jako u předešlé etapy výzkumu zastoupeno velmi slabě, prokazatelně můžeme do toho období datovat pouze jeden objekt. Rozvoj osídlení pravděpodobně nastal až ve 14. a 15. století. Majoritní část archeologických situací na zkoumané ploše je možné zařadit do novověku. Parcela byla v tomto období pravděpodobně hojně využívána. Na konci 18. století dochází k výstavbě přímo u ulice Vídeňské. Na katastrální mapě z roku 1787 je na rozdíl od sousedních parcel vyznačena budova mimo uliční čáru v zázemí parcely. Odlišnou situaci pozorujeme na tzv. císařském otisku mapy stabilního katastru z roku 1825, kde již budova stojí přímo na hranici ulice a tvoří souvislou řadu spolu s ostatními stavbami. I když se nedochovaly pozůstatky těchto staveb, jelikož jejich základy byly zničeny mladšími recentními zásahy, zachovaly se relikt podzemních prostor.

Literatura

Bučo, M. 2022: *Nálezová zpráva o provedení záchranného zjišťovacího archeologického výzkumu při chystané stavbě „Dostavba areálu Milosrdných bratří“.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. M-TX-202400117.

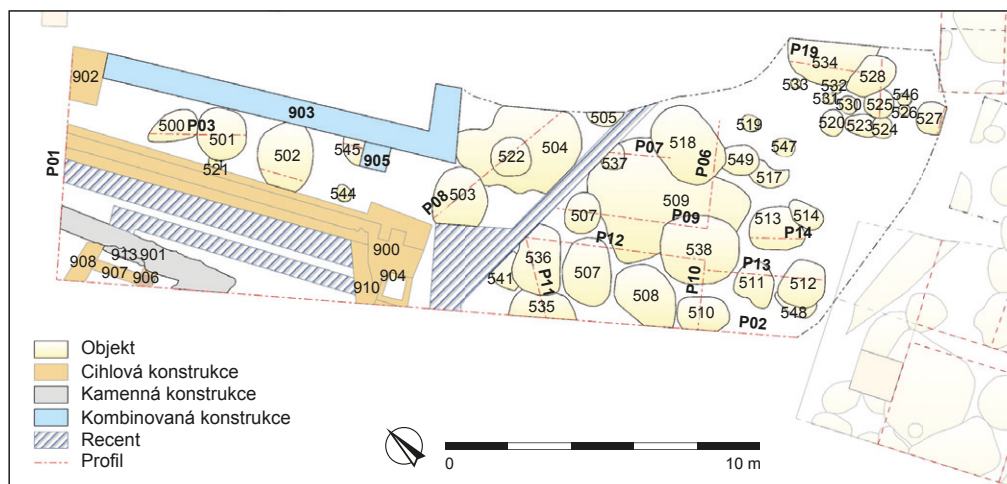
Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú. DOI: 10.60585/M-TX-202400117.

Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202400117>.

Summary

In 2024, a rescue archaeological excavation was carried out in the grounds of the Milosrdných bratří Hospital in Vídeňská Street (Štýřice cadastral area, Brno City District; Fig. 20). The fieldwork revealed settlement activities from the Late Hillfort period through to late modern contexts. The excavation followed up on the previous stage from 2019. The main settlement area comprised an economic-production complex from the Late Hillfort period, which in this location was heavily disturbed by features from the Late Middle Ages to the Modern period.

Michal Bučo

Obr. 20. Brno, ulice Vídeňská. Plán zkoumané plochy a letecký snímek plochy v průběhu exkavace. Foto a grafika M. Bučo.

Fig. 20. Brno, Vídeňská Street. Plan of the excavation area and its aerial view during the fieldwork. Photo and graphics by M. Bučo.

Bukovinka (okr. Blansko)

Jihovýchodní okraj intravilánu, parc. č. 281/5.

Vrcholný středověk – novověk. Neurčený areál. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Muzeum Blanenska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.2927533N, 16.8072883E

Při výkopu základových pásů pro rodinný dům v Bukovince byl dne 29. 5. 2024 na parcele č. 281/5, ležící již mimo historické jádro obce, zjištěn v severozápadním rohu na vnitřní straně pásu tmavě zabarvený objekt 501, který lze vzhledem k jeho kuželovitému profilu interpretovat jako kůlovou jámu. Objekt byl 60 cm hluboký, o průměru cca 36 cm a byl z větší části vyplněn většími kousky mazanice s otisky dřevěné konstrukce a většími zlomky uhlíků. Bližší datace není vzhledem k absenci jakýchkoliv dalších nálezů možná. Zbylá část parcely a výkopů byla archeologicky negativní.

Literatura

Neuveveno.

Summary

During the excavation of foundation trenches for a family house in Bukovinka (Blansko District), a posthole was found, including finds of daub and charcoal remains, in its northwest corner. The feature could be dated only generally in the High Middle Ages or the Modern period.

Marek Novák

Bulhary (okr. Břeclav)

„Au Ācker“, parc. č. 910/4.

2. světová válka. Pohřebiště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Regionální muzeum v Mikulově, p. o., př. č. 57/2024.

Lokalizace: S-JTSK: -591976, -1202561

Na jaře 2024 provedlo Regionální muzeum v Mikulově, p. o., záchraný výzkum před stavbou vozovky a inženýrských sítí pro budoucí ulici na jihovýchodním okraji intravilánu obce Bulhary.

Obr. 21. Bulhary. Čtyři objekty ve tvaru hrobůvých jam. Foto F. Trampota.

Fig. 21. Bulhary. Four grave-shaped features. Photo by F. Trampota.

Zatímco většinu objektů bylo možné datovat do zemědělského pravěku, čtyři objekty se vymykají (obj. 524–527). V zásypech byly jen ojediněle nalezeny drobné kousky mazanice nebo zvířecích kostí, které jsou však přítomné i v orniční vrstvě v okolí. Tvar objektů připomíná hrobové jámy (obr. 21), které jsou relativně pravidelně rozmístěny vedle sebe. Délka kompletně prozkoumaných objektů je okolo 200 cm, šířka mezi 70 cm a 100 cm a hloubka okolo 40 cm od úrovně skrývky. S ohledem na absenci jakýchkoliv relevantních nálezů se domníváme, že se může jednat o dočasné hroby z konce druhé světové války.

Literatura

Neuvezeno.

Summary

Four possible temporary graves from the Second World War were uncovered during a rescue excavation in Bulhary (Břeclav District), 'Au Äcker' (Fig. 21).

Kristína Piačková, František Trampota

Hlubočky (k. ú. Hrubá Voda, okr. Olomouc)

„Jedlina“, parc. č. 1136/1.

Novověk. Cesta. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezu:

Archeologické centrum Olomouc, p. o., inv. č. 01/2024-101-1-40.

Lokalizace: nepublikováno z důvodu ochrany lokality

V lednu 2024 našel spolupracovník Archeologického centra Olomouc, p. o., depot 40 mincí a jejich fragmentů. Mince byly zachyceny v druhotné poloze pod vrstvou makadamu lesní komunikace, depot byl evidentně narušen při opravě cesty. Mezi mincemi byly identifikovány: 150 krejcar (obr. 22), 24 krejcar, 12 krejcar, 3 krejcar a 1 krejcar. Ražby Ferdinanda II. náleží k takzvaným „dlouhým mincím“ raženým v letech 1622–1623 (Novotný 2013), část mincí je poškozena strojem.

0 3 cm

Obr. 22. Hlubočky. Mince (150 krejcar) Ferdinanda II. Foto A. Šindlerová.

Fig. 22. Hlubočky. Coin (150 kreuzer) of Ferdinand II. Photo by A. Šindlerová.

Literatura

Novotný, V. 2013: *Mince Ferdinanda II. 1617–1637*. Hodonín: J. Novotná.

Summary

In January 2024, a hoard of 40 coins of Ferdinand II was discovered in a reconstructed forest road in Hlubočky (Hrubá Voda cadastral area, Olomouc District; Fig. 22).

Marek Kalábek, Pavel Gryc

Hostěnice (okr. Brno-venkov)

„Pacholčí“, parc. č. 274/362, 274/363, 274/400.

Vrcholný středověk – novověk. Milířiště, vápenka, komunikace, bojiště.

Náhodný zásah/nález. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2289706N, 16.7704019E

Záchranný výzkum na lokalitě Mokrá-lom navázal v roce 2024 na evidenci a detektorový průzkum periferní oblasti velkolomu Mokrá z let 2017–2023 (Kos 2024a; 2024b; 2024c). Evidovány byly povrchové reliéfní struktury starých cest s kameny stabilního katastru, milířišť, vápenických pecí, válečných okopů a zaniklé plužiny, které se soustředily do trati Pacholčí. Za pozornost stojí mimořádně rozměrná vrcholně středověká kanálová vápenka se dvěma sdruženými topeništi, která byla ověřena menší průzkumnou sondáží. Její mladší úpravy naznačily, že mohla být využívána k výrobě vápna ještě v raném novověku na panství pozořických Lichtensteinů.

Literatura

Kos, P. 2024a: Hostěnice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 65(2), 239.

Kos, P. 2024b: Hostěnice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 65(2), 239–240.

Kos, P. 2024c: Mokrá-Horákov (k. ú. Mokrá u Brna, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 65(2), 253.

Summary

In the 'Pacholčí' field (Hostěnice cadastral area, Brno-Country District), surface features were recorded, representing old roads with boundary stones of the Stable Cadastre, charcoal piles, lime kilns, wartime trenches, and abandoned field systems. Of particular note is a remarkably large high medieval lime shaft kiln, which may still have been used for lime burning in the Early Modern period.

Petr Kos

Hrušovany nad Jevišovkou (okr. Znojmo)

Ul. Lidická č. p. 1, st. parc. č. 1/2.

Vrcholný středověk – novověk. Tvrz/hrádek, zámek/zámeček/vila.

Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 48.8325681N, 16.4022508E

V listopadu 2024 provedla Archaia Brno z. ú. drobný archeologický výzkum na zámku v Hrušovanech nad Jevišovkou. Výzkum proběhl v rámci nově budované šachty pro výtah v interiéru zámku. Výkop se nacházel ve středovém severním přístavku zámku v rámci budovy č. p. 1, konkrétně severně od střední proluky v arkádě a měl nepravidelné rozměry 3,3 × 3 m a maximální hloubku 1 m (obr. 23). Výkop samotný byl proveden bez účasti archeologa. Došlo pouze k dočištění odhalených zděných konstrukcí a k jejich dokumentaci.

Za nejstarší můžeme označit zdivo s. j. 900 a 901, kdy se jednalo o jednu na vápennou maltu zděnou kamennou konstrukci, na které byla patrná výrazná statická prasklina. Západní část zdiva (s. j. 900) byla orientována ve směru západ–východ. Východní část zdiva (s. j. 901) se stáčela v oblouku jižním směrem. Západní část zdiva byla navíc stavebně provázána se severněji ležícím zdivem s. j. 902. Cihelné zdivo s. j. 902 je pojeno na jíl; cihly měly formát 25–27 × 12–13 × 8 cm. Tyto cihly by

odpovídaly formátu brněnských cihel II.1, které jsou datovány od přelomu 14. a 15. století a jejich vyznávání v Brně spadá do 16. století (Holub et al. 2011, 154). Tato tři zdiva můžeme spojit snad ještě se středověkou, zatím blíže neznámou stavbou, která předcházela dnešnímu zámku.

V rámci výkopu se podařilo zachytit i mladší konstrukce související již s dnešním zámekem. V případě cihelného zdiva s. j. 904 šlo patrně o zpevňující konstrukci mezi sloupy arkády, která snad vznikla mezi lety 1709 a 1717. Drobná cihelná zdiva s. j. 903 a 905 pak patrně souvisí se zpevněním sloupů arkády, které vzniklo při stavbě severního schodišťového rizalitu někdy v 1. polovině 19. století. Všechna dokumentovaná zdiva byla základová a zdiva s. j. 900, 901 a 902 byla založena do (středověkých?) navážek neznámé mocnosti.

Obr. 23. Hrušovany nad Jevišovkou. Zkoumaný výkop, pohled od jihu. Foto Archaia Brno, z. ú.

Fig. 23. Hrušovany nad Jevišovkou. Investigated area, view from the south. Photo by Archaia Brno.

Literatura

Holub, P., Kolařík, V., Merta, D., Peška, M. 2011: Středověká brněnská architektura z cihel. In: J. Andrlé et al. (red.): *Dějiny staveb. Sborník příspěvků z konference Dějiny staveb 2010*. Plzeň: Klub Augusta Sedláčka, 139–159.

Summary

A small excavation in the Hrušovany nad Jevišovkou Chateau (Znojmo District) revealed historic masonry structures. Some are associated with the present chateau, while part of the walls is probably of medieval origin and belongs to an otherwise unknown building (Fig. 23).

Miroslav Dejmál

Cholina (okr. Olomouc)

Cholina č. p. 34, parc. č. 11/1.

Novověk. Fara. Vertikální řez. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 49.6588967N, 17.0465097E

Během stavby splaškové kanalizace v areálu fary v Cholině byl realizován záchraný archeologický výzkum. Dokumentován byl výkop kanalizace, který vedl na dvorek objektu podél jižní

zdi budovy ve vzdálenosti přibližně 5 m od ní. Začínal v místech průjezdu a opouštěl areál na východě parcely, kde se napojoval do stávající kanalizace. Ve výkopu, místy hlubokém až 1,8 m, se plošně projevovala rozsáhlá stavební destrukce. Z ní byly vyzvednuty fragmenty kachlů, které byly datovány na přelom 16. a 17. století. Ve výkopu byly dokumentovány také pozůstatky zdí, které lze spojit se starším vymezením areálu fary – ohradní zdi. Identifikované nálezy i zdiva by tak mohly souviset se starší budovou fary, která předcházela současnému objektu postavenému v letech 1733–1734 (Pinkava 1903).

Literatura

Pinkava, V. 1903: *Litovelský okres*. Vlastivěda moravská. Brno: Musejní spolek, 188–194.

Summary

During the construction of a foul sewer within the grounds of the rectory in Cholina (Olomouc District), a rescue archaeological excavation was carried out. The sewer trench across the courtyard yielded fragments of stove tiles dating to the late 16th to early 17th centuries, together with the remains of an earlier enclosure wall. These contexts may be associated with an earlier rectory, which preceded the present structure built in 1733–1734.

Jakub Novák

Choryně (okr. Vsetín)

Choryňská stráž, parc. č. 230.

Vrcholný středověk. Vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4992156N, 17.8955392E

Díky výstavbě nových domů formou developerského projektu byla odkryta část středověké vesnice, která byla známá již dříve (od roku 2022), a to na základě artefaktů získaných vlastní povrchovou prospekci, avšak jen na parcelách ležících západněji od předmětné plochy (tyto nálezy zatím nebyly publikovány). První část skrývky proběhla v létě 2024 a odhalila přibližně 25 objektů různorodého charakteru. Keramika získaná během skrývky je rámcově datována do vrcholného středověku.

Velká část plochy je znehodnocena opakovanými historickými sesuvy půdy, výjimku tvoří menší plató na nejvyšším místě stavební plochy. Na podzim 2024 bylo odkryto pět asymetrických objektů, které se nacházely na jižním okraji zmíněného prostoru a byly již poškozeny stavební technikou. Na základě početného keramického materiálu je možné tyto objekty datovat přibližně do 13. až 14. století.

Příchod zimy přerušil stavební i archeologické práce, a tak bude hlavní část výzkumu (na výše uvedeném plató) probíhat v první polovině roku 2025.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Part of a high medieval village was uncovered during the construction of family houses in Choryně (Vsetín District). Five asymmetrical features situated on the southern edge of the area were excavated. Based on the abundant pottery material, the site is tentatively dated to the 13th–14th centuries.

Samuel Španihel

Ivančice (k. ú. Letkovice, okr. Brno-venkov)**Ul. U Kapličky.**

Mladohradištní období (RS4), vrcholný středověk, novověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.0945514N, 16.3598817E; 49.0945197N, 16.3588678E; 49.0939928N, 16.3573817E; 49.0941342N, 16.3573256E

V průběhu rekonstrukce návsi v Letkovicích (městská část Ivančic) proběhl archeologický výzkum, který zachytil sídlištní reliktury kultury s moravskou malovanou keramikou (Bučo 2025a), z doby bronzové (Bučo 2025b) a středověku. V nadloží půdního horizontu se pak objevily požárové vrstvy středověké (převážně 14. a 15. stol.) a novověké (Bučo 2024).

Lokalita byla zkoumána již v roce 1996 v průběhu výkopů inženýrských sítí společností Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i. V důsledku intenzivní lidské činnosti a působením záplav zde vznikl až 1 m mocný černožemní půdní horizont. Petr Vitula (1999, 405) v něm identifikoval čtyři základní časové horizonty. Nejstarší lze datovat do mladší doby kamenné, druhý a třetí do doby bronzové a čtvrtý do mlado- až pozdněhradištního období.

K osvětlení středověkého osídlení už svým obsahem pomáhají i první písemné prameny. Za nejstarší zmínku lze považovat tzv. Třebíčskou vsuvku v nejmladším přepisu Kosmovy kroniky z 15. století. Z ní se dozvídáme, že Oldřich Brněnský daroval mezi léty 1101 a 1104 několik vesnic trebičskému klášteru, mezi jinými i *Leckouici*, tj. dnešní Letkovice (Fišer 2001, 26, 45).

Období přelomu raného a vrcholného středověku v terénu dokládá výplň několika sídlištních jam, naznačující opětovný vývoj osídlení v průběhu 2. poloviny 11. až 12. století. V neporušené části nadloží vrstev se pak taktéž objevují požárové vrstvy z přelomu 14. a 15. století.

Od 14. století byl vývoj Ivančic a přidružených osad zasažen válečnými událostmi. Roku 1304 přepadly Ivančice oddíly rakouského vévody Rudolfa, syna římského krále Albrechta, který vedl ozbrojený konflikt s českým králem Václavem II. Jednalo se o houf uherských Kumánů, kteří osadu vyrabovali a vypálili. Mezi roky 1316 a 1318 to pak byly předpokládané útoky okolních šlechtických odpůrců krále Jana Lucemburského. Po relativním období klidu bylo toto území zasaženo markraběcími válkami na přelomu 14. a 15. století, a nakonec válkami husitskými (Razím 2019, 90).

Literatura

Bučo, M. 2024: *Nálezová zpráva o provedení záchraného archeologického výzkumu při chystané stavbě „Stavební úpravy náměstí v Letkovicích“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. M-TX-202500612. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú. DOI: 10.60585/M-TX-202500612. Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202500612>.

Bučo, M. 2025a: Ivančice (k. ú. Letkovice, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 66(1), 223.

Bučo, M. 2025b: Ivančice (k. ú. Letkovice, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 66(1), 258.

Fišer, R. 2001: *Klášter uprostřed lesa. Dvě studie o trebičském benediktinském opatství*. Brno: Matice moravská.

Razím, V. 2019: *Středověká opevnění českých měst 3: Katalog Morava a Slezsko*. Praha: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze.

Vitula, P. 1999: Ivančice – Letkovice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 39 (1995–1996), 405.

Summary

In 2024, a rescue excavation was carried out during the reconstruction of the village green in Ivančice (Letkovice cadastral area, Brno-Country District). Archaeological contexts were documented from the Neolithic, the Bronze Age, and the Middle Ages. The transition between the early and high medieval periods is represented by the fills of several settlement pits, indicating renewal of occupation in the second half of the 11th to the 12th centuries. In the intact overlying layers, burnt horizons dating to the late 14th and early 15th centuries were also recorded.

Michal Bučo

Jaroměřice nad Rokytnou (okr. Třebíč)**Ul. Nám. Míru č. p. 1, st. parc. č. 236.**

Novověk – industriální období. Zámek/zámeček/vila. Skupina/sít sond. Průzkum. Uložení nálezu: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Telči.

Lokalizace: WGS-84: 49.093593091N, 15.89003056E

Ve dnech 12. 11. až 21. 11. 2024 proběhl v oranžerii příslušející ke státnímu zámku Jaroměřice nad Rokytnou předstihový výzkum v souvislosti s plánovanou rekonstrukcí objektu (Bláha 2016; Křesadlová et al. 2022). Oranžerie postavená pravděpodobně až v poslední čtvrtině 18. století byla v 50. letech 20. století adaptována pro bytové účely a v současnosti slouží jako zázemí zahradníků, nicméně v nejbližších letech se plánuje její rekonverze (Bláha 2016, 6–8; Křesadlová et al. 2022, 105). Z tohoto důvodu byly provedeny tři sondy, každá o rozměru 1 m², které měly zjistit stav zásypu pod podlahou, jejíž úroveň byla zvýšena v 50. letech 20. století, i stav dochování starších dlažeb, otopných kanálků, případně topeniště.

Sonda 1 byla umístěna v interiéru v jihovýchodním rohu budovy. Pod betonovou podlahou a vrstvou sutě byla odhalena cihlová podlaha a cihlový kanálek s šikmou západní stěnou.

Sonda 2 byla položena v interiéru při západní stěně původní budovy, vlevo od vstupních dveří, a to za účelem ověření topeniště patřícího ke komínu, který je pozorovatelný ve stěně v úrovni půdy nad tímto místem. Pod stejnou podlahou a vrstvou sutě jako v sondě 1 byl odhalen kanálek obdélného průřezu a snad i topeniště. Stopy dlažby chyběly.

Sonda 3 byla položena v západní části jižního (původně proskleného) průčelí těsně při šikmé západní zdi oranžerie. Nalezena byla původní jižní zeď oranžerie, nesoucí do adaptace skleněné šikmé průčelí, a za ní zaoblený roh cihlového kanálku.

Nálezy ze sond 1 a 2 byly většinou recentní – železo a další kovy, sklo láhvové i tabulové, pocházející snad i z původní skleněné stěny. V sondě 2 se našla i režná keramika, může však pocházet z novověkých zahradních květináčů. Předpokládá se, že výzkum oranžerie bude pokračovat i v roce 2025.

Literatura

Bláha, J. 2016: *Stavebně historický průzkum, Zámek Jaroměřice nad Rokytnou bývalá oranžerie*. Rkp. průzkumu. Uloženo: archiv NPÚ ÚOP v Telči.

Křesadlová, L., Fetterová, D., Letá, M., Olšan, J. 2022: *Sen o zeleném ráji. Historické oranžerie, sbírkové skleníky a sortimenty rostlin s těmito stavbami související na území ČR*. Brno: Mendelova univerzita v Brně.

Summary

In connection with the planned re-adaptation of the former orangery in Jaroměřice nad Rokytnou (Třebíč District), a preliminary excavation was conducted. Three 1×1 m test pits were dug, which confirmed the preservation of former channels along the walls of the orangery, and in one case (Trench 2), possibly also a heating device. Excavation will continue in 2025.

Stanislav Vohryzek

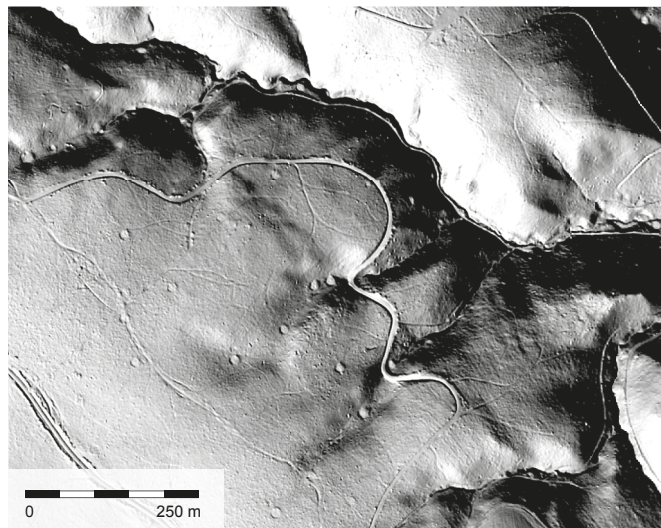
Jedovnice (okr. Blansko)

Rakovecký les, Lipový žlíbek, „Jedlová“, „U Obrázku“, parc. č. 2573/1, 2675/1.

Novověk – industriální období. Milířiště. Vizualní/geodetický průzkum.

Lokalizace: WGS-84: 49.3115328N, 16.7898075E

V první polovině roku 2024 provedl autor terénní průzkum reliktních milířišť v lese Rakovec na katastru Jedovnic (Pavloň 2024). Relikty byly nejdříve vytipovány na digitálním modelu reliéfu (obr. 24) a poté byla přímo v terénu ověřována přítomnost mouru s uhlíky, buď vizuálně, nebo v případě nejistoty za pomoci pedologického vrtáku. Tímto způsobem byla ve zkoumané oblasti potvrzena existence 68 milířišť, jejichž počet ale pravděpodobně není definitivní. Další milířiště mohla zanechat méně výrazné terénní stopy nebo se mohou nacházet mimo dostupný výřez modelu reliéfu s vysokým rozlišením. Zjištěná milířiště se vyznačují úpravou terénu do podoby kruhové plošiny o průměru mezi 8 a 17 m a pozůstatky dřevěného uhlí. Vznik a užívání milířišť lze s vysokou pravděpodobností dát do souvislosti s výrobou železa v Hugově huti u Jedovnic, která byla aktivní od poloviny 18. století do konce 19. století (Sklenář a kol. 2022).

Obr. 24. Jedovnice. Detail digitálního modelu reliéfu s patrnými kruhovými relikty milířišť. Podkladová data J. Martínek a portál zivemapy.cz.

Fig. 24. Jedovnice. Detail of a digital surface model showing traces of charcoal hearths. Data source: J. Martínek and the zivemapy.cz portal.

Literatura

Sklenář, K. a kol. 2022: *Kritický katalog k výstavě Život v lesích* [online]. Brno: Mendelova univerzita v Brně. [cit. 2024-08-14]. Dostupné z: <https://mahole.ldf.mendelu.cz/assets/files/output/10/mahole-katalog-270x220-ELEKTRONICKY01.pdf>.

Pavloň, T. 2024: *Jedovnice 2024. Rakovec, povrchový průzkum milířišť*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202400206. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. DOI: 10.60585//M-TX-202400206. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky, <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202400206>.

Summary

A surface survey in the Rakovecký les (Rakovec Forest) (Jedovnice cadastral area, Blansko District) identified the remains of 68 charcoal hearths dating to the 18th and 19th centuries (Fig. 24).

Tomáš Pavloň

Klobouky u Brna (okr. Břeclav)

„Přestavky“, parc. č. 3047/391.

Industriální období 1. Důl. Náhodný zásah/nález. Záchranný výzkum.

Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.9700303N, 16.8359269E

Během zaměřování propadu a návazných podzemních archeologických struktur v areálu zaniklé středověké vesnice Přestavky, v místě jižně od kóty 259,9 m n. m., bylo zaměřeno cca 20 m horizontálních chodeb jednotného morfologického charakteru. Svými parametry odpovídají běžným důlním dobývacím štolám středověkého až raně novověkého období, raženým nejspíše metodou bez použití pomocné dřevěné výztuže. Geologické prostředí tvořené horninami flyše umožňovalo dobývku šterku, stavebního kamene a písku. Bližší historické souvislosti vážící se k dílu chybí, je vysoce pravděpodobné, že jde o neevdovanou raně novověkou aktivitu. Konfrontace místa zkoumaného propadu s historickou geografí umožňuje dataci důlního díla na základě zvláštní parcelace v těchto místech nejpozději do 1. poloviny 19. století. Dřívější předpoklad, že jde o středověké lochy, je neopodstatněný (Kordiovský 1997).

Literatura

Kordiovský, E. 1997: Nálezy lochů na Kloboucku v záznamech K. J. Bukovanského. In: R. Nekuda, J. Unger (eds.): *Z pravěku do středověku. Sborník k 70. narozeninám Vladimíra Nekudy*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, Moravské zemské muzeum, 272–275.

Summary

The investigation of a sinkhole in the ‘Přestavky’ field (Klobouky u Brna cadastral area, Břeclav District) revealed a previously unknown historic quarry for building stone and gravel, with corridors extending for some 20 m.

Petr Kos, Jiří Kala

Kobylí (k. ú. Kobylí na Moravě, okr. Břeclav)

Ul. Osvobození.

Vrcholný středověk – novověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -580919.28, -1191886.76

Během záchranného archeologického výzkumu, který byl prováděn v roce 2024 v souvislosti se stavbou „Stavební úpravy komunikace ul. Osvobození – Kobylí“, byla zjištěna pozitivní

archeologická situace (Lečbych 2024). Zkoumaný prostor se nachází v severní polovině intravilánu na ulici Osvobození, na které proběhly stavební úpravy v délce cca 300 m. Tento prostor je lemován dvěma vodními toky, levobřežními přítoky řeky Trkmanky – na jihu protéká Panský potok, na severu potok Suchořádká zmla.

V prostoru komunikace byly prozkoumány dvě novověké sídlištní jámy. I přes absenci jakýchkoli movitých nálezů můžeme výraznou jámu kruhového půdorysu považovat za fragment novověké jámy či odpadní jámy. U menší nepravidelné jámy, která však byla porušena dřívějším výkopem kanalizace, je její interpretace nejistá.

Literatura

Lečbych, M. 2024: *Stavební úpravy komunikace ul. Osvobození*. Rkp. náleзовé zprávy, č. j. M-TX-202400517. Uloženo: Archiv ÚAPP Brno. DOI: 10.60585/M-TX-202400517. Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202400517>.

Summary

In 2024, during the reconstruction of Osvobození Street in Kobylí (Břeclav District), two early modern settlement features were examined.

Marek Lečbych

Kojetín (okr. Přerov)

„Babiny“, parc. č. 2062/43.

Novověk 1. Cesta. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.3372800N, 17.2709881E

V roce 2019 našel archeolog Muzea Komenského v Přerově, p. o., během preventivní detektorové prospekce při jihozápadním okraji katastrálního území města Kojetín ztrátovou stříbrnou minci raně novověkého stáří. Místo nálezu se nachází v prostoru známé polykulturní lokality v poloze „Babiny“, na parcele č. 2062/43. Jde o mírný svah klesající od vrcholu táhlé terénní vlny směrem jižním k levému břehu říčky Haná a jejímu levostrannému přítoku Měrovickému potoku. Nadmořská výška polohy je 198 m.

V případě mince se jedná o jednostranný fenik bez letopočtu Arnošta Bavorského (1500–1560), který byl od roku 1517 koadjutorem pasovského biskupa a po jeho smrti téhož roku administrátorem diecéze. Fenik byl ražen v letech 1518–1540 v Pasově. Na lici mince je patrné erbovní znamení pasovského biskupství – vlk kráčející vlevo, umístěný ve štítě, nad nímž je písmeno E, znamení je ohraničeno kosočtvercem, rub mince je hladký (Saurma-Jeltsch 1892, č. 1018, T. XV: 448; Kellner 1997,

128, č. 81). Drobná jednostranná ražba nepravidelného oválného střížku má rozměry 14 × 11,5 mm a hmotnost 0,34 g (obr. 25).

Ztrátová mince může souviset s provozem na zaniklé cestě (parc. č. 2062/24), jejíž trasa probíhala tratí „Babiny“ a v obloku se stáčela směrem severovýchodním ke Kojetínu, jak je patrné na mapě I. vojenského mapování z 2. poloviny 18. století.

Literatura

Saurma-Jeltsch, H. von 1892: *Die Saurmische Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge*. Berlin: Ausgabe Weyl.

Kellner, H.-J. 1997: *Die Münzgeschichte des Hochstifts Passau. Ein Katalog der Münzen und Medaillen*. Süddeutsche Münzkataloge, Band 6. Stuttgart: Verlag der Münzen- und Medaillenhandlung.

Summary

In 2019, a small silver coin – a Pfennig of Ernest of Bavaria (1500–1560), administrator of Passau – was found during a metal detector survey in the ‘Babiny’ field (Kojetín cadastral area, Přerov District). The find can be dated to the first half of the 16th century (Fig. 25).

Zdeněk Schenk

Komňa (okr. Uherské Hradiště)

Hrádek; zřícenina hradu Zuvačov/Komňa, parc. č. 2861/2.

Vrcholný středověk – novověk. Hrad. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Slováké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 48.9879150N, 17.7891186E

V roce 2020 byl paní J. Poláškovou předán k dokumentaci kostěný předmět středověkého stáří, který byl nalezen při povrchovém sběru v areálu zříceniny hradu Zuvačov (v některých pramenech jako hrad Komňa) při jihozápadním okraji katastrálního území obce Komňa.

Místo nálezu se nachází ve svažitém terénu hradního jádra situovaného na vyvýšeném konci krátké ostrožny Hrádek, jednoho z bělokarpatkých hřebenu na levobřežní straně říčky Koménka, která je levostranným přítokem Olšavy. Nadmořská výška náleзовé polohy činí 455–501 m.

V případě tohoto kostěného předmětu se jedná o astragal, který byl zhotoven z proximálního prstního článku (*phalanx proximalis*) dospělého jedince tura domácího. Na dorzální straně je článek opatřen dvěma okrouhlými otvory, jedním na straně laterální (obr. 26). Celková délka činí 58 mm, maximální šířka 29 mm, hmotnost 33 g. Popisovaný exemplář z areálu hradu Zuvačov lze zařadit mezi astragaly, jejichž otvory byly záměrně vyplněné olovem.

Původní funkce astragalů – hracích kůstek – bývá spojována s divinačními praktikami. Ve středověku tyto drobné předměty patrně sloužily jako dětské hračky. K tomuto účelu byly kůstky různě upravovány vyleštěním, vyznačením hodnoty v podobě bodů, vyvrtáním otvorů, v některých případech jejich vylitím olovem. Soubor kostěných předmětů, jehož část byla interpretována jako astragaly, pochází například z výzkumu na náměstí Republiky v Praze, kde byly tyto artefakty datovány do 2. poloviny 13. století (Čechura, Vyšehrad 2008, 728, 736–738, obr. 13, tab. 1).

Nestratifikovaný exemplář astragalu z hradu Zuvačova, jehož otvory jsou vyplněné olovem, lze rámcově datovat do doby existence tohoto šlechtického sídla, tedy od 2. poloviny 13. století do doby předpokládaného zániku v 1. polovině 15. století (Kohoutek 1989, 74; 1995, 43; Janiš et al. 2018, 286–290).

Obr. 25. Kojetín. Stříbrný fenik pasovského administrátora Arnošta Bavorského (1500–1560). Foto Z. Schenk.

Fig. 25. Kojetín. Silver Pfennig of the Passau administrator Ernest of Bavaria (1500–1560). Photo by Z. Schenk.

Astragaly s provrtanými otvory vyplněnými olovem, spojené s dětskými hrami, známe například z polského města Kolobřeh, kde byly datovány do 3. čtvrtiny 13. století a 1. poloviny 14. století (Rębkowski, Romanowicz 2012, 355). Tento způsob úpravy hracích kůstek v období středověku a raného novověku je například znám také z maďarského prostředí (Petényi 1994).

Literatura

Čechura, J., Vyšehrad, M. 2008: Kostěné předměty určené ke hram. Z nálezů na náměstí Republiky v Praze. *Archeologie ve středních Čechách* 12, 723–743.

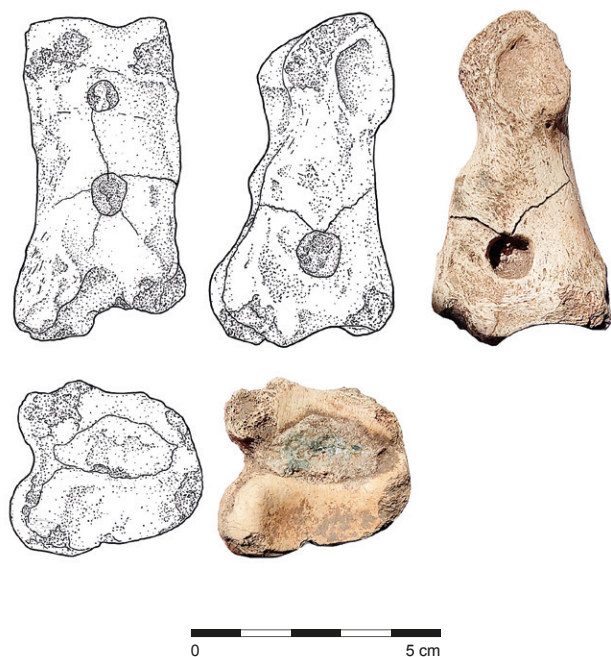
Janiš, D., Vrla, R., Štětina, J., Langová, J., Holík, J., Vácha, Z., Schenk, Z. 2018: *Hrady Zlínského kraje*. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova.

Kohoutek, J. 1989: Zaniklý středověký hrad na katastru obce Komňa (o. Bojkovice, okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 1986, 74.

Kohoutek, J. 1995: *Hrady jihovýchodní Moravy*. Zlín: Archa.

Petényi, S. 1994: *Games and toys in medieval and early modern Hungary*. Medium Aevum Quotidianum, Sonderband III (Studia archaeologica mediae recentisque aevorum Universitatis Scientiarum de Rolando Eötvös nominatae, volume I). Krems: Medium Aevum Quotidianum.

Rębkowski, M., Romanowicz, P. 2012: Childhood in medieval Kolobrzeg. Reflections on the archaeological evidence. In: M. Gläser (Hrsg.): *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum VIII: Kindheit und Jugend, Ausbildung und Freizeit*. Lübeck: Schmidt-Römhild, 349–362.

Obr. 26. Komňa. Astragal z prstního článku dospělého jedince tura domácího (*Bos taurus*) s provrtanými otvory vyplněnými olovem. Foto Z. Schenk, kresba P. Holcová.

Fig. 26. Komňa. Astragal made from the first phalanx of adult domestic cattle (*Bos taurus*) with drilled holes filled with lead. Photo by Z. Schenk, drawing by P. Holcová.

Summary

A solitary astragal, made from the first phalanx of adult domestic cattle (*Bos taurus*) with drilled holes filled with lead (Fig. 26), was discovered during a surface survey at Zuvačov Castle on the left bank of the Koménka Stream (Komňa cadastral area,

Uherské Hradiště District). The artefact can be dated between the second half of the 13th century and the first half of the 15th century, corresponding to the period of the castle's existence.

Zdeněk Schenk

Koryčany (okr. Kroměříž)

Hrad Cimburek, parc. č. 2153.

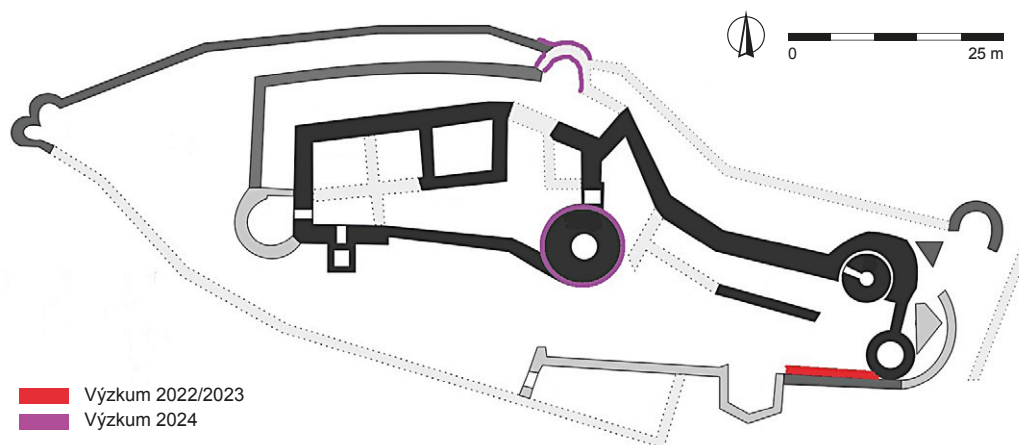
Středověk, novověk. Hrad. Sonda. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o., inv. č. AZ 1 – AZ 357.

Lokalizace: WGS-84: 49.103699N, 17.216333E

V letech 2023 a 2024 provádělo Muzeum Kroměřížska, p. o., archeologické dohledy na hradě Cimburek u Koryčan (obr. 27; Daňhelová 2023). Dohledy souvisely se statickým zajištěním stavebních konstrukcí, kterým se už 30 let věnuje spolek Polypeje. V roce 2023 se práce soustředily kolem polygonální bašty u severozápadní hradební zdi. Při vnitřním líci stěny byla realizována nejprve sonda (1,6 × 1 m, s hloubkou cca 50 cm), v níž se podařilo zachytit dvě vrstvy. Následně byla odkryta celá část líce zdi od polygonální bašty až po severní věž. Výkop byl nepravidelného půdorysu v délce 5,2–6,8 m se šířkou 2,2 m (u věže) a 2,36 m (u polygonální bašty). V profilu P1 (obr. 28) bylo celkem zachyceno osm vrstev, ve kterých se nacházelo relativně velké množství archeologického materiálu, především fragmenty stolní, kuchyňské i kamnářské keramiky a osteologický materiál. Prostřednictvím detektorové prospekce se podařilo zachránit soubor kovových předmětů. Vedle menšího množství stavebních kování, mezi nimiž dominovaly různé typy hřebů, se jednalo o dva železné hroty šípů rombového průřezu s mírně kónickou tulejí, které sloužily jako střelivo zejména při střelbě z kuše, a také jednu kompletní koňskou podkovu. V souboru je zastoupen rovněž numismatický materiál reprezentovaný třemi ztrátovými mincemi.

Větší část nálezů pochází z vrstev 1105 a 1106. V profilu byla zachycena i část konstrukce novodobé repliky hrnčířské pece, která byla postavena a následně zanikla za fungování spolku. V terénní vyrovnávce (vrstva 1105) se podařilo objevit drobnou stříbrnou minci – jednostranný 2 feník salcburského administrátora Arnošta Bavorského (1540–1554), vyražený v roce 1551 (obr. 29: 1). Lze předpokládat, že po tomto datu (tedy v průběhu 2. poloviny 16. stol.) došlo ve zkoumaném prostoru k navyšování souvrství terénních vyrovnávek při vnitřním líci hradební zdi. Ve vrstvě 1106 (nejstarší dokumentovaná úroveň výzkumu) byly zachráněny dvě ztrátové stříbrné mince z doby panování Ferdinanda I. (1526–1564). V prvním případě se jedná o jednostranný bílý peníz se lvem bez letopočtu (obr. 29: 2). Druhá mince je jednostranný 1 feník s letopočtem 1531 z rakouského města Linec (obr. 29: 3). Tyto mince lze spojit s počátečním horizontem, kdy byl k líci zdi ukládán nepotřebný materiál. Ve stejné vrstvě byla objevena i takřka celá keramická hrncovitá nádoba s uchem, kterou můžeme datovat do 1. poloviny 15. století (srov. Coufalík 1975). Na severní zdi se podařilo objevit a zachytit drenážní otvor, tzv. kavernu.

V roce 2024 souvisely dohledy se zajištěním zdiva bergfritu. Při čištění koruny bergfritu od náletové vegetace a jejím statickým zajištěním byl odkryt ochoz s pochozí ušlapanou vrstvou vedoucí po obvodu současné koruny bergfritu (obr. 30). Z vnější strany byl ochoz zajištěn částečně dochovanou kamennou zdí. Po odstranění ušlapané vrstvy zeminy se v odkrytém prostoru rýsovalo kamenné dláždění. Při čištění prostoru koruny bergfritu byly získány fragmenty stolní, kuchyňské i kamnářské keramiky společně s jedním zlomkem kádľubu na výrobu kamenného kachle.

Obr. 27. Koryčany. Plánek hradu Cimburk s vyznačenými plochami výzkumů. Grafika P. Daňhelová.

Fig. 27. Koryčany. Plan of Cimburk Castle with the marked excavation areas. Graphics by P. Daňhelová.

Obr. 28. Koryčany. Hrad Cimburk, profil P1, výzkum z roku 2023 u severní hradební zdi. Foto P. Daňhelová.

Fig. 28. Koryčany. Cimburk Castle, profile P1, excavation by the northern castle wall in 2023. Photo by P. Daňhelová.

Obr. 29. Koryčany. Hrad Cimburk, stříbrné mince. 1 – Arnošt Bavorský, 2 fenik, 1551, Salzburg; 2 – Ferdinand I., bílý peníz; 3 – Ferdinand I., fenik, 1531, Linz. Foto Z. Schenk.

Fig. 29. Koryčany. Cimburk Castle, silver coins. 1 – Ernest of Bavaria, 2 Pfennigs, 1551, Salzburg; 2 – Ferdinand I, white coin; 3 – Ferdinand I, Pfennig, 1531, Linz. Photo by Z. Schenk.

Obr. 30. Koryčany. Pochozí vrstva na koruně bergfritu hradu Cimburk. Foto P. Daňhelová

Fig. 30. Koryčany. Walkable layer of the Cimburk Castle bergfried. Photo by P. Daňhelová.

Dalším cílem prací v roce 2024 bylo odstranění suti z vnitřního i vnějšího prostoru jižní bašty a její statické zajištění. Poměrně zachovaná podoba bašty je známa ze starých fotografií (Janiš et al. 2018). Při odstraňování suťového kužele pod baštou byla odkryta také část parkánové zdi navazující na baštu. Vnitřní část bašty nebyla v roce 2024 odkryta kompletně. Konstrukce bašty i parkánové zdi byla částečným dozráním staticky zajištěna. V suťovém kuželu pod baštou a jeho okolí bylo při odhalování zdiva vyzvednuto velké množství materiálu – silně fragmentární zlomky kuchyňské, stolní i kamnářské keramiky, kostí a železných předmětů středověkého i novověkého stáří.

Literatura

- Coufalík, J. 1975: Nálezy na hradě Cimburku u Koryčan. *Přehled výzkumů 1974*, 68–69, tab. 60–62.
- Daňhelová, P. 2023: *NZ Cimburk u Koryčan. Statické zajištění severozápadní hradební zdi*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. M-TX-202300556. Uloženo: Muzeum Kroměřížska. DOI: 10.60585/M-TX-202300556. Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202300556>.
- Janiš, D., Vrla, R., Štětina, J., Langová, J., Holík, J., Vácha, Z., Schenk, Z. 2018: *Hrady Zlínského kraje*. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova.

Summary

A watching brief was conducted during a reconstruction to stabilise the structures of Cimburk Castle (Koryčany cadastral area, Kroměříž District) in 2023 and 2024. The works focused on the north-western castle wall, the bergfried, and the southern bastion (Fig. 27, 28, 30). A large quantity of ceramic vessel and stove tile fragments was recovered, and three silver coins dating to the 16th century were discovered by the north-western wall (Fig. 29).

Pavlaína Daňhelová, Petra Hnilová, Zdeněk Schenk

Koryčany (okr. Kroměříž)

Ul. Nádražní.

Novověk. Pohřebiště/hřbitov. Vertikální řez. Záchranný výzkum.
Uložení nálezů: Muzeum Kroměřížska, p. o., inv. č. AU290–AU305.

Lokalizace: WGS-84: 17.16370E, 49.11138N

Při rekonstrukci plynovodního potrubí v ulici Nádražní v Koryčanech v letech 2023–2024 byly východně od parcely č. 745 ve výkopu vedoucím podél hřbitova zjištěny archeologické situace, které dosvědčují zrušení východní části hřbitova při rozšíření dané komunikace. Původní rozsah hřbitova v jeho východní části měl polygonální tvar a zasahoval až do míst současné vozovky a na ni navazující zelené plochy (viditelné na indikační skice z roku 1827 a následně i 1893 – MZA_1; MZA_2). Situace je čitelná také na současné katastrální mapě – původní tvar

východního okraje hřbitova zachycuje parcela č. 745, která byla ještě v 50. letech 20. století podle archivních leteckých snímků porostlá stromy. Zjištěné archeologické situace měly charakter nepravidelných zahloubených objektů, vyplněných nejen antropologickým materiálem, ale i stavební sutí a odpadem.

Literatura

MZA_1: *Moravský zemský archiv*. D9 Indikační skici, sign. 1066.

Koryčany. 1827. Dostupné také z: <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/1528>.

MZA_2: *Moravský zemský archiv*. D9 Indikační skici, sign. 1066.

Koryčany. 1893. Dostupné také z: <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/1529>.

Summary

The remains of the eastern part of the modern-period cemetery were discovered during the reconstruction of the gas pipeline in Nádražní Street in Koryčany (Kroměříž District).

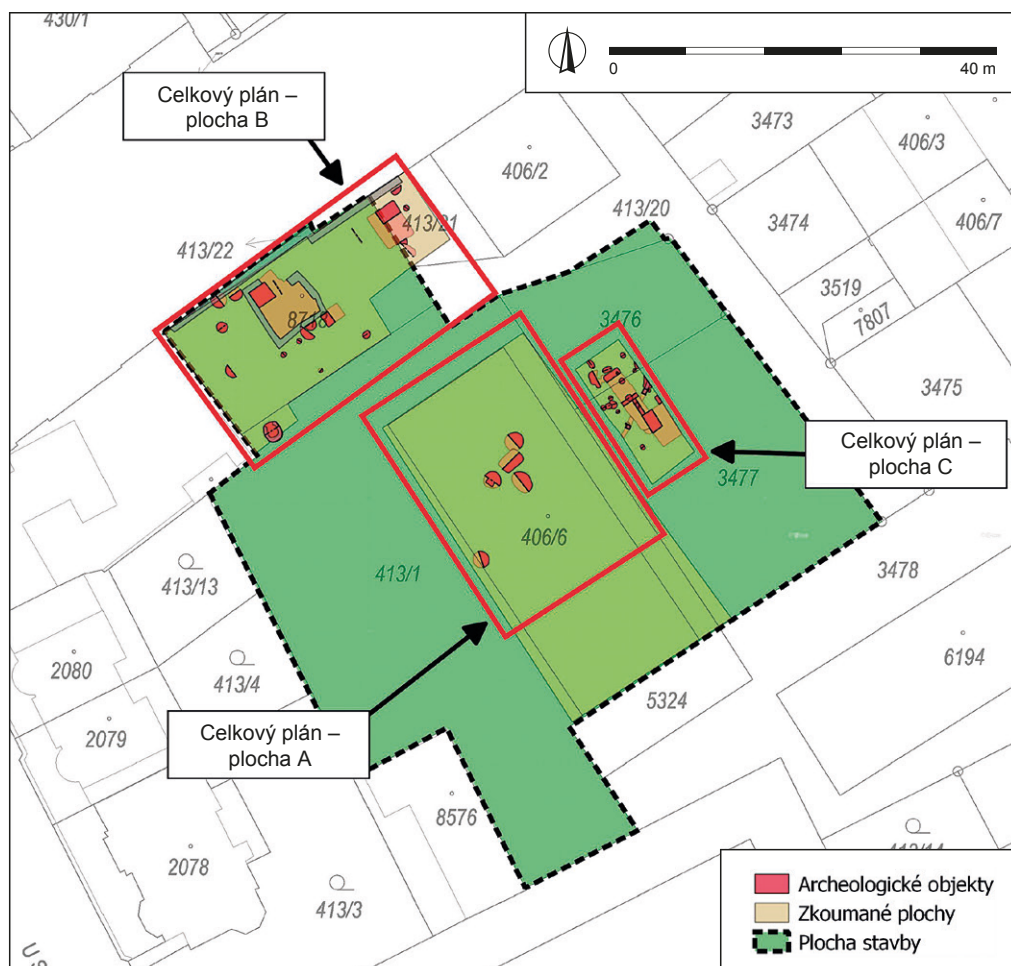
Miroslav Popelka

Kroměříž (okr. Kroměříž)

Ul. Štěchovice, parc. č. 406/6, 8718, 413/21, 3476, 3477, 413/1, 413/22, 413/20.

Středověk, novověk. Vesnice/městečko. Plošný odkryv.
Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Muzeum Kroměřížska, p. o., inv. č. AU323–AU516.

Lokalizace: WGS-84: 17.38504E, 49.29986N

Obr. 31. Kroměříž. Celkový plán výzkumu s vyznačením zkoumaných ploch. Grafika M. Popelka.

Fig. 31. Kroměříž. Overall excavation plan with investigated areas. Graphics by M. Popelka.

Obr. 32. Kroměříž. Pohled na začistěný suterén novověkého domu. Foto M. Popelka.

Fig. 32. Kroměříž. Aerial view of the basement of the early modern house. Photo by M. Popelka.

Obr. 33. Kroměříž. Letecký snímek situací v prostoru retenční nádrže (plocha C). Foto M. Popelka.

Fig. 33. Kroměříž. Aerial view of the features in the area of the retention tank (Area C). Photo by M. Popelka.

V letech 2021 až 2024 probíhal archeologický výzkum při stavbě bytového domu v ulici Štěchovice. Jednalo se o rozsáhlejší zemní práce v historické části bývalé předměstské vesnice Kroměříže – Štěchovicích poblíž budovy Wechova dvora. Zemní práce spočívaly ve vybudování dvou samostatných budov (Bytový dům – bytové křídlo v zadním traktu původních parcel; Bytový dům – administrativní křídlo navazující v ulici Štěchovice na uliční čáru) a souvisejících stavebních prvků (zpevněných ploch, liniových prvků atd.). V průběhu výzkumu bylo na třech plochách (plocha A: bytový dům – bytová část; plocha B: bytový dům – administrativní část; plocha C: retenční nádrž pod parkovištěm; obr. 31–33) prozkoumáno celkem 50 archeologických objektů, situací a konstrukčních prvků datovaných do středověku a novověku.

Nejstarší prozkoumané situace náleží vrcholnému středověku, resp. období 13.–14. století, což koresponduje s prvními písemnými zmínkami o vsi (Kuča 1998, 205). K takto datovanému osídlení náleží hospodářské jámy (např. K501 a K502 na ploše A; K506, K507, K517, K527 na ploše B), jímka s výdřevou K501 na ploše A s téměř kompletním džbánem nebo suterén nadzemní stavby s roubenou konstrukcí, která zanikla požárem (K525), na ploše B, opět s téměř kompletní nádobou (konvice s výlevkou). Většinu objektů nacházejících se na ploše B je pak možné datovat pouze rámcově do vrcholného středověku (nedostatečně velké nebo málo průkazné soubory získané sondáží nebo vzorkováním).

Mladší fázi osídlení reprezentuje průkazně pouze další vydřevěná jímka (K504) z plochy A, datovaná keramickým souborem

do 15.–16. století, která vznikla v zadním traktu stejné parcely po zániku starší jímky K501. Z hlediska prostorové struktury osídlení stojí za zmínku velké množství kruhových objektů zásobního charakteru, které jsou poměrně blízko uliční čáře, je tedy možné předpokládat určité prostorové změny v rámci konstituování finální podoby obce do tradiční „ulicovky“, nasedající kolmo na starou trasu z Kroměříže na západ. Novověké situace se omezily na větší množství stavebních jam (často s doklady využití vápna – K503 na ploše A, K515 na ploše B, K528 na ploše C), rozměrný suterén nadzemní stavby s obvodovou vyzdívkou korespondující s uliční čarou (K518/K902) a obvodovou zeď K901, které nepochybně souvisí se situacemi zřetelnými na indikační skice z roku 1830 (typický lom zdíva do pravého úhlu) (MZA 1830). K této stavbě pravděpodobně náleží také studna s obvodovým věncem z kombinovaného zdíva (K520/K903). Velké množství situací datovaných do novověku bylo prozkoumáno především na ploše C, kde se do středověku nepodařilo průkazně datovat prakticky žádný objekt. Z funkčního hlediska šlo většinou o různé stavební jámy a objekty menších rozměrů nejasné interpretace. Některé objekty nebylo kvůli absenci materiálu možné datovat vůbec, případně se při jejich datování vycházelo ze stratigrafických pozorování a relativní chronologie.

I přes poměrně nevelké prozkoumané plochy, komplikované podmiňky výzkumu a torzovitost některých situací se jednalo o největší výzkum provedený ve Štěchovicích od počátku obecného zájmu o archeologii a získaná data jsou cenným zdrojem informací o vývoji této původně samostatné předměstské vsi (Popelka 2022, 10–11; 2023, 9–10).

Literatura

- Kuča, K. 1998: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. III. díl, Kolín – Miro. Praha: Libri.
- MZA 1830: *Moravský zemský archiv* [online]. D9 Indikační skici, sign. 1162. Kroměříž–Štěchovice 1830. [cit. 2025-01-06]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/1672>.
- Popelka, M. 2022: *Kroměříž 2022*. „Ul. Kojetínská“. REKO MS Kroměříž – Kojetínská. Rkp. nálezové zprávy, č. j. M-TX-202200612. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Ústavu archeologické památkové péče, v. v. i. DOI: 10.60585/M-TX-202200612. Dostupné také z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202200612>.
- Popelka, M. 2023: *Kroměříž 2023*. „Ul. Kojetínská“. REKO MS Kroměříž – Kojetínská + 2 STL. Rkp. nálezové zprávy, č. j. M-TX-202300304. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Ústavu archeologické památkové péče, v. v. i. DOI: 10.60585/M-TX-202300304. Dostupné také z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202300304>.

Summary

A large number of archaeological features documenting medieval and modern settlement in the vicinity of the historical building known as ‘Wech’s Court’ (Fig. 31–33) were examined during the construction of a new apartment building in Štěchovice, originally a separate suburban village later incorporated into the city of Kroměříž.

Miroslav Popelka, Martin Paulus, Filip Šrámek

Křelov-Břuchotín (k. ú. Křelov, okr. Olomouc) „Blaznice“.

Vrcholný středověk. Místo sběru. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci, přír. č. 111/2024.

Lokalizace: WGS-84: 49.61220N, 17.21158E

V roce 2021 získal dobrovolný spolupracovník muzea na poli nákončí středověkého opasku a další blíže neurčené artefakty, které byly v roce 2023 předány do Vlastivědného muzea v Olomouci. Podle dodaných GPS souřadnic materiál pochází z trati „Blaznice“ z katastrálního území Křelova. Danou polohu lze popsat jako k východu orientovaný svah, který zvolna klesá směrem od Křelova k Olomouci-Řepčinu. Nadmořská výška v okolí nálezu činí 234 m.

Opaskové nákončí je vyrobeno ze slitiny barevných kovů (obr. 34). Má protáhlý lichoběžníkovitý tvar a jeho lící stranu zdobí ryté ornamenty. Na užším konci se nachází jeden celý a polovina dalšího otvoru sloužícího k upevnění na řemen opasku. Druhá strana je vytvarována do tzv. rybího ocasu s trojicí vývalků na středním konci. Maximální měřitelná délka dosahuje 92 mm, šířka se pohybuje od 12 do 30 mm a síla činí 2 mm. Podle literatury se u nás tento typ opaskových nákončů vyskytuje zejména ve 14. století (srov. Musil 2016, 6–7, obr. 2, 4; 2020, 166–168, obr. 91–92).

Z polohy „Blaznice“ zatím neznáme další archeologický materiál. Je možné předpokládat, že jde o ojedinělý či ztrátový nálezný. Indicii k možné interpretaci nabízí pohled na mapy I. až III. vojenského mapování, podle nichž nedaleko od místa nálezu procházela cesta spojující Řepčín s Křelovem.

Obr. 34. Křelov-Břuchotín. Opaskové nákončí. Foto L. Hlubek.

Fig. 34. Křelov-Břuchotín. Belt strap-end. Photo by L. Hlubek.

Literatura

- Musil, J. 2016: Zajímavé středověké nákončí opasku ze Zaječic. *Chrudimské vlastivědné listy* 25(2), 6–9.
- Musil, J. 2020: Středověká nákončí s geometrickou rytou výzdobou ve východočeské oblasti. In: I. Hlobil, M. Dospěl (eds.): *Uprostřed Koruny české. Kolektivní monografie NAKI II*. Prostějov: Oberon, 165–172.

Summary

In 2023, the Regional Museum in Olomouc acquired a strap-end made of a non-ferrous metal alloy (Fig. 34), which was found within the cadastral area of Křelov (Olomouc District). Such strap-ends are predominantly dated to the 14th century.

Lukáš Hlubek

Kuřim (okr. Brno-venkov)

Ul. Brněnská č. p. 173.

Středověk, novověk. Pohřebiště. Skupina/sít sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -601941.5, -1148962.4

Při záchranném archeologickém výzkumu na stavbě „Kuřim – novostavba přípojky kanalizace ppč. 605/1, 1034, 1039“ na katastrálním území Kuřim, Brněnská ulice 173/20, byly při výkopech zjištěny kosterní pozůstatky minimálně osmi jedinců (Matějčková 2024). Kvůli omezenému rozsahu výkopu (šířka 40–60 cm) byly vyzvednuty pouze ty kosterní pozůstatky, které byly obnaženy rýhou (pouze v případě hrobu 800 byla vyzvednuta téměř celé kostra). Hrobové jámy nebyly patrné. Vzhledem k absenci nálezů a charakteru koster uložených na zádech s orientací Z–V je snad možné se domnívat, že patří do (raného?) středověku.

Literatura

Matějčková, A. 2024: *Kuřim – novostavba přípojky kanalizace ppč. 605/1, 1034, 1039*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. M-TX-202500075. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Ústavu archeologické památkové péče, v. v. i. DOI: 10.60585/M-TX-202500075. Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202500075>.

Summary

An archaeological excavation conducted during the construction of a sewer connection in Brněnská Street (Kuřim cadastral area, Brno-Country District) yielded the skeletal remains of at least eight individuals. Given the absence of associated finds and the nature and position of the individuals – laid in a stretched position on their backs and oriented west-east – it is likely that they date to the (Early?) Middle Ages.

Andrea Matějčková

Litovel (okr. Olomouc)

Ul. 1. máje č. p. 750, parc. č. 160/2.

Vrcholný středověk. Místo sběru. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezů: Vlastivědné muzeum v Olomouci, přír. č. 8/2021.

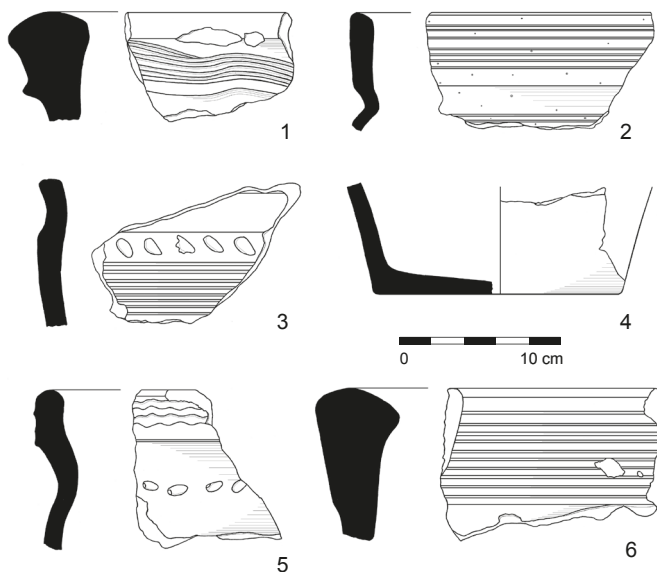
Lokalizace: WGS-84: 49.7010928N, 17.0753700E

V roce 2019 získalo Vlastivědné muzeum v Olomouci kolekci středověké keramiky, deponovanou v dílně kamnáře Josefa Lamra z Litovle. Nový majitel domu chtěl dílnu vyklidit a oslovil okolní pamětové instituce, zda by si část původního vybavení nechtěly převzít do svých sbírek. Z pohledu archeologie byla zajímavá pouze kolekce fragmentů středověké keramiky, přidrážovaných ke dvěma kartonům. K tomuto souboru však scházely jakékoliv bližší informace. Ty se podařilo získat postupně v dalších letech od několika pamětníků. Podle jejich sdělení tuto keramiku zachránil Josef Lamr starší v 60. letech 20. století při stavbě prodejny potravin na Náměstí Přemysla Otakara v Litovli. Tento obchod se dodnes nachází v severní polovině bloku domů (parc. č. 160/2) mezi ulicemi 1. máje a Boskovickou. Pro úplnost dodejme, že v dané době zde neproběhl žádný záchranný archeologický výzkum (např. Šlězár, Faltýnek 2006, 303).

Celkem olomoucké muzeum převzalo 33 kusů keramiky (obr. 35). V kolekci výrazně převažují zlomky silnostěnných

zásobnic s kyjovitě zesílenými okraji (28 ks). Jejich vnější strany zdobí ryté vlnice nebo horizontální rýhy (obr. 35: 1, 6). Stěny zásobnic zkrášlují ryté vlnice, horizontální rýhy, šikmé vseky (obr. 35: 3) a taky jedna neúplná značka v podobě podkovy vytvořená vymačkáváním. Dna jsou šikmo hraněná a jedno z nich dosahuje průměru 302 mm. V keramické hmotě zaznamenáváme dominantní příměs granulovaného grafitu. Okraje zásobnic lze přiřadit k typu III podle V. Goše a J. Karla (1979, 164–169, obr. 1, 2), který je charakteristický pro 2. polovinu 13. století.

Stolní a kuchyňskou keramiku reprezentuje pouze pět fragmentů. Jde o trojici šikmo hraněných den a dva okraje hrnců (obr. 35: 2, 4, 5). Keramika má převážně šedou barvu a ve hmotě se nachází jemně rozemletý grafit. Oba okraje nádob jsou římsovitě. První je zdoben svazkem horizontálních rýh a rýhy zdobí také plece (obr. 35: 2). Pouze tento zlomek lze přiřadit ke skupině tzv. protoštické keramiky. Druhý okraj má na vnější straně rytou vlnici a pod hrdlem se nachází řada šikmých nehtových vrypů (obr. 35: 5). Podle aktuálních poznatků o litovelské středověké keramice můžeme tuto hrčinu klást obecně do 2. poloviny 13. a počátku 14. století (srov. Šlězár 2008, 176–178; Šlězár et al. 2022, 24–29). I když neznáme bližší nálezové okolnosti prezentované kolekce, popsání konvolut doplňuje naše poznatky o nejstarším osídlení města Litovle, které bylo založeno translací v 50. letech 13. století (k tomu Šlězár 2018, 79–83).

Obr. 35. Litovel. Výběr zlomků vrcholně středověké keramiky. Kresba L. Hlubek.

Fig. 35. Litovel. Selection of high medieval pottery sherds. Drawing by L. Hlubek.

Literatura

- Goš, V., Karel, J. 1979: Slovanské a středověké zásobnice severní Moravy. *Archeologické rozhledy* XXXI(2), 163–175.
- Šlězár, P. 2008: Archeologický výzkum v suterénu budovy Městského klubu v Litovli. *Vlastivědný věstník moravský* LX(2), 167–183.
- Šlězár, P. 2018: Archeologie středověkého města. In: K. Konečný (ed.): *Litovel. Velké dějiny města. 1. Od nejstarších dob do roku 1918*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 68–103.
- Šlězár, P., Faltýnek, K. 2006: Archeologické výzkumy sakrálních staveb v Litovli. *Archaeologia historica* 31, 303–322.
- Šlězár, P., Novák, J., Faltýnek, K. 2022: Podoba, funkce a provoz městských parcel v době lokace města Litovle na příkladu archeologického výzkumu na náměstí Přemysla Otakara čp. 777 v Litovli. *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci* 324, 19–43.

Summary

In 2019, the Regional Museum in Olomouc acquired a collection of medieval pottery fragments (Fig. 35), which had originally been kept in the pottery workshop of J. Lamr in Litovel (Olomouc District). According to locals, it is highly probable that J. Lamr Sr. obtained these finds in the 1960s during the construction of a grocery store in Přemysl Otakar Square in Litovel. The assemblage can be dated to the second half of the 13th to the early 14th centuries.

Lukáš Hlubek, Karel Faltýnek

Lysice (okr. Blansko)

Ul. Brněnská, ul. Komenského.

Středověk, novověk. Cesta / Nález v druhotné poloze. Skupina/síť sond. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -600142.32, -1131886.81 (ul. Brněnská); -600146.1, -1131782.9 (ul. Komenského)

Od června 2023 do září 2024 probíhal archeologický dohled při realizaci stavby „Vodovod Marek“ na katastru obcí Lysice, Drnovice a Bořitov (AMČR). Porušení archeologických situací bylo zaznamenáno pouze na území obce Lysice. V Lysicích v prostoru mezi domy č. p. 569 až 58 na jedné straně ulice Brněnská a č. p. 62 až 64 na druhé straně této ulice byla v hloubce 130 cm pod dnešním povrchem zaznamenána konstrukce dřevěné cesty překonávající pravděpodobně podmáčený terén či bažinatou půdu. Existence zaniklého potoka či bezejmenného přítoku Lysického potoka nebyla prokázána. Konstrukce v délce cca 70 m byla sestavena z vodorovně položených klád či jejich dílů a desek vyztužených drobnými i většími kameny. Větší kameny byly také položeny pod dřevěnými prvky. Datace dřevěných kůlů se nezdařila (kmeny měly málo letokruhů), nicméně dřevo bylo určeno jako jedlové.

Z výkopů na ulici Komenského jsme z hromady vyhozené hlíny získali část dřevěného potrubí o délce 100 cm, šířce kulatiny 20 cm s vnitřním otvorem o průměru 6 cm. Vzhledem k tomu, že ve výkopu potrubí nepokračovalo, je možné, že se jednalo o část vodovodní sítě v druhotné poloze. Dendrochronologickou analýzou bylo určeno smýcení stromu na rok 1617 a druh dřeviny jedle.

Literatura

AMČR: Záznam M- 202302927 [cit. 2025- 06-10]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://amcr.aiscr.cz/jid/M-202302927>.

Summary

A wooden road approximately 70 m long was recorded at a depth of 130 cm below the current ground level in Brněnská Street in Lysice (Blansko District). The road was constructed from horizontally laid logs or their segments and planks, reinforced with both small and larger stones. Larger stones were also placed beneath the wooden elements. A fragment of wooden piping was recovered from a spoil heap during construction works in Komenského Street. As the piping did not continue in the excavation trench, it is possible that this artefact was part of a water supply system found in a secondary position. Dendrochronological analysis dated the felling of the tree to 1617, and the timber was identified as fir.

Andrea Matějčková

Mladeč (okr. Olomouc)

„Růžový důl“.

Středověk. Místo sběru. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci, přír. č. 112/2024.

Lokalizace: WGS-84: 49.73129N, 17.02306E

V roce 2017 získal nálezce v lese Doubrava středověký hrot šípů, který byl v roce 2023 předán do Vlastivědného muzea v Olomouci. Podle zaznamenaných GPS souřadnic hrot pochází z trati „Růžový důl“ z katastrálního území Mladče. Místo nálezu lze charakterizovat jako rovinatý lesní terén s nadmořskou výškou cca 250 m.

Masivní železný hrot šípů je vidlicovitě rozdělen do dvou bodců (tzv. jelito) a opatřen krátkou tulejkou (obr. 36). Maximální měřitelná délka dosahuje 98 mm, šířka se pohybuje od 14 do 36 mm a hmotnost po konzervaci činí 49 g. Hrot odpovídá typu Va dle typologie R. Krajíce (2003, 187, obr. 151) nebo typu A 2 podle dělení A. Ruttkaye (1976, 327–328, Abb. 54). Těžiště výskytu těchto šipek spadá do 14.–15. století. Jde o poměrně ojedinělý typ munice, který se v moravském materiálu vyskytuje zřídka (např. Nekuda 1985, 140, obr. 196: f; Žákovský 2011, 869, kat. č. 310; Faltýnek et al. 2022, 181, obr. 27). Tento typ hrotu šípů je obvykle spojován s loveckými aktivitami (např. Drnovský 2018, 160).

Obr. 36. Mladeč. Hrot šípů. Foto L. Hlubek.

Fig. 36. Mladeč. Arrowhead. Photo by L. Hlubek.

Literatura

Drnovský, P. 2018: *Hmotná kultura šlechtických sídel severovýchodních Čech. Každodennost ve středověku pohledem archeologie*. Červený Kostelec: Pavel Mervart.

Faltýnek, K., Churavá, R., Přidal, T. 2022: Skrzeň (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 63(2), 181.

Nekuda, V. 1985: *Mstěnice. Zaniklá středověká ves. Hrádek, tvrz, dvůr – předsunutá opevnění*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost.

Ruttkay, A. 1976: *Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II)*. *Slovenská archeológia* XXIV(2), 245–395.

Žákovský, P. 2011: Katalog militarií. In: R. Antonín, D. Majer (eds.): *Král, který létal. Moravsko-slezské pomezí v kontextu středoevropského prostoru doby Jana Lucemburského*. Ostrava: Ostravské muzeum, 847–877.

Summary

In 2023, the Regional Museum in Olomouc acquired an iron, double-pointed arrowhead that was found within the cadastral area of Mladeč (Olomouc District; Fig. 36). Similar arrowheads are documented predominantly in the course of the 14th–15th centuries.

Lukáš Hlubek

.....

Modřice (okr. Brno-venkov)

Ul. Benešova, parc. č. 718.

Vrcholný středověk – novověk. Vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1284747N, 16.6131708E; 49.1284150N, 16.6134136E; 49.1287731N, 16.6133544E; 49.1287492N, 16.6135489E

Archeologický dohled byl realizován v říjnu 2024 v souvislosti se stavbou „Novostavba dvojdomu v Modřicích“ na ulici Benešova, v místě odstraněného domu č. p. 151 na parcele č. 718 (Bučo 2024). I když rozsah výzkumu byl omezen výkopy základových pasů, poskytl mnoho poznatků o vývoji osídlení parcely. Celkově bylo dokumentováno 60 uloženin, 20 výkopů a 4 stavební konstrukce. Vývoj zástavby stavební parcely byl interpretován na základě stratigrafické matice a nálezového inventáře. Nejstarší osídlení náleží do 13. století. Obytná stavba se tehdy pravděpodobně nacházela v jihozápadní části pozemku. V reliktech základových žlabů a sloupových jam byla nalezena keramika datovaná do zmíněného období. Na uvedenou konstrukci pravděpodobně navazovalo hospodářské zázemí, které pokračovalo dále do dvora, tedy na sever. Zde byly v sondách nalezeny vypálené destrukční vrstvy. Někdy v průběhu 14. století došlo k přestavbě obytné části. Dokazují to negativy trámových konstrukcí, jejichž relativní chronologie plyne ze stratigrafické matice. V pozdním 15. století se obytný prostor rozšiřuje nebo spíše přesouvá na západ. Nejpozději v 16. století probíhají stavební aktivity v celém předním prostoru u uliční čáry. Opět se jednalo o základové žlaby a relikty zděné zástavby. V průběhu novověku až moderních dějin se opět přestavuje obytné stavení v přední části parcely.

Literatura

Bučo, M. 2024: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při chystané stavbě „Modřice Benešova“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. M-TX-202500635. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú. DOI: 10.60585/M-TX-202500635. Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202500635>.

Summary

In October 2024, a rescue archaeological excavation was carried out in Modřice (Brno-Country District) in Benešova Street, prompted by the construction of a new semi-detached house. Archaeological features ranging from the High Middle Ages to the Early Modern period were recorded.

Michal Bučo

.....

Modřice (okr. Brno-venkov)

Náměstí Míru č. p. 399, ul. Havlíčkova č. p. 203, náměstí Míru č. p. 306, č. parc. 2033/1, 2026/1.

Středověk, novověk. Město. Náhodný zásah/nález. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1274006N, 16.6133719E; 49.1275531N, 16.6136403E; 49.1265947N, 16.6133853E

V roce 2024 proběhla rekonstrukce vedení nízkého napětí v oblasti historického jádra města Modřice. Vesměs poměrně mělkými, ručně kopanými liniiovými výkopy s hloubkou 0,7 až 1,5 m byly zachyceny svrchní novověké terénní navážky pod současnými komunikacemi. Vrstvy s vrcholné středověkou keramikou byly zaznamenány na náměstí Míru před domem č. p. 399 a v ul. Havlíčkově č. p. 203. Pravděpodobně negativ zdíva, snad

z pozdního středověku, byl dokumentován řezem v rýze vedoucí podél zadního ohrazení parcely domu č. p. 306 v areálu uličky u vstupu do areálu kostela sv. Gottharda.

Literatura

Neuvejeno.

Summary

In 2024, a low-voltage network was reconstructed in the area of the historic core of Modřice (Brno-Country District). In Náměstí Míru (Square), in front of house No. 399, and in Havlíčkova Street, in front of house No. 203, layers containing high medieval pottery were recorded. A wall negative, possibly dating to the Late Middle Ages, was documented in the trench running along the rear fence of house No. 306.

Petr Kos

.....

Mokrá-Horákov (k. ú. Mokrá u Brna, okr. Brno-venkov)

„Vlašňovy“, parc. č. 1057/1.

Novověk. Komunikace, vápenka, bojiště. Náhodný zásah/nález. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2285217N, 16.7697969E

Záchranný výzkum na lokalitě Mokrá-lom navázal v roce 2024 na evidenci a detektorový průzkum periferní oblasti velkolomu Mokrá z let 2017–2023 (Kos 2024a; 2024b; 2024c). Na katastru Mokré u Brna v trati „Vlašňovy“ byly v blízkosti lomu Břidla evidovány povrchové reliéfní struktury starých cest, lomů, válečných okopů a nedokončená drobná vápenická pec.

Literatura

Kos, P. 2024a: Hostěnice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 65(2), 239.
Kos, P. 2024b: Hostěnice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 65(2), 239–240.
Kos, P. 2024c: Mokrá-Horákov (k. ú. Mokrá u Brna, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 65(2), 253.

Summary

Within the cadastral area of Mokrá u Brna (Brno-Country District), in the ‘Vlašňovy’ field, surface structures were recorded near the Břidla quarry, including traces of old roads, quarrying activity, wartime foxholes, and an unfinished small lime kiln.

Petr Kos

.....

Ochoz u Brna (okr. Brno-venkov)

„V Luhů“, parc. č. 1429/13, 1429/16.

Industriální období 1. Rybník. Náhodný zásah/nález. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2499450N, 16.7392883E

Během záchranného archeologického výzkumu při obnově vodní nádrže v trati „V Luhů“ byly stavebními pracemi zachyceny na toku Ochozského potoka pozůstatky historické sypané hráze zpevněné cestou. V tělese hráze byly stavební sondou nalezeny dobře zachovalé dřevěné konstrukční prvky někdejšího rybníčního výpustního zařízení. Keramika získaná z rybníčních usazenin naznačila dataci vodního díla zhruba do 18.–19. století.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

During the restoration of a water reservoir in the 'V Luhů' field (Ochoz u Brna cadastral area, Brno-Country District), construction works uncovered the remains of a historical gravity dam on the Ochozský Stream, including relics of a wooden structure belonging to the pond's drainage system.

Petr Kos

Počenice-Tetětice (k. ú. Počenice, okr. Kroměříž)

Intravilán – západní část, parc. č. 1564/1.

Středověk. Sídliště. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o., inv. č. AU265–AU266.

Lokalizace: WGS-84: 49.269839N, 17.223790E

Záchranný archeologický výzkum vyvolaný přípravou území pro založení novostavby rodinného domu na parcele 1564/1 na katastru Počenice nepřinesl v první fázi výstavby (práce na vlastním domě) v roce 2022 žádná pozitivní zjištění. Při do-
datečně kontrole výraznějších zásahů do terénu v roce 2024 byl v hraně retenční nádrže, umístěné v severní části dotčené parcely, zjištěn jeden zahloubený objekt, který je možno interpretovat jako zásobní (obilní) jámu, datovanou svým charakteristickým profilem a ojedinělými zlomky keramiky obecně do středověku. Prozkoumaná situace nepochybně tvořila součást širšího hospodářského zázemí středověké vesnice náležející k tzv. „Dolní“ tvrzi, jejíž lokalizace byla upřesněna teprve v minulém roce při záchranném výzkumu probíhající při obnově elektrického vedení v západní části obce (Popelka 2024).

Literatura

Popelka, M. 2024: Počenice-Tetětice (k. ú. Počenice, okr. Kroměříž). *Přehled výzkumů* 65(2), 259–260.

Summary

A solitary settlement feature (a storage pit) was recorded during additional works on the retention tank for a newly constructed family house on plot No. 1564/1 in the Počenice cadastral area (Kroměříž District). The feature can generally be dated to the medieval period.

Miroslav Popelka

Potštát (okr. Přerov)

Ul. Farní, parc. č. 1229.

Vrcholný středověk – novověk. Kostnice. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: městský hřbitov Potštát.

Lokalizace: WGS-84: 49.6369558N, 17.6506800E; 49.6369456N, 17.6507606E

Při hloubení výkopu pro pokládku potrubí sloužícího k odvodu dešťových vod ze střech farního kostela byl v říjnu 2024 narušen zahloubený objekt (č. 1), který obsahoval velké množství lidských kostí. Objekt byl dokumentován pouze v řezu na obou stranách sledovaného výkopu, který prořezal objekt ve směru východ–západ. Výkop zkoumaného objektu pokračoval níže, než byla úroveň dna zahloubeného výkopu. Ve výplni objektu byly rozpoznány dvě uložení (kontext 0104, 0105). Kontext 0104 tvořil

světle šedý jíl, který obsahoval nahodile malé kameny i lidské kosti, pod touto uloženinou byl rozpoznán kontext 0105, tmavě hnědošedý jíl, v němž převažovaly lidské kosti, jež tvořily převážnou část objemu tohoto kontextu. Lidské kosterní pozůstatky nebyly pozorovány v anatomické poloze, ale jako jednotlivé kosti v sekundárním uložení. Objekt č. 1 v podobě jámy sloužil jako tzv. kostnice pro uložení kostí z narušených hrobů ze zrušeného hřbitova kolem farního kostela. Kostnice (ossarium) byly díky striktně vymezeným areálům farních hřbitovů ve středověku a novověku běžnou záležitostí, ať již v podobě samostatných staveb, nebo se jednalo o prosté jamy vyhloubené na okraji hřbitova (Unger 2002, 49). Bohužel během výzkumu nebyl nalezen žádný movitý materiál vhodný k dataci, proto lze objekt č. 1 datovat pouze rámcově od vrcholného středověku do novověku. Z roku 1408 pochází první písemná zmínka o zdejší kostele jako o farním (Kuča 2002, 415) a pohřbívání v jeho blízkosti bylo ukončeno pro nedostatek místa koncem 18. století (Krška 2008, 116). Vyzvednuté lidské ostatky byly v místě výzkumu prohlédnuty antropologem L. Šínem a následně předány pracovníkům města Potštát k pietnímu uložení na městský hřbitov.

Literatura

Krška, I. 2008: Nejstarší dochovaný náhrobek v Potštátě. *Sborník Státního archivu Přerov* 2008, 114–117.

Kuča, K. 2002: *Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. V. díl, Par-Pra.* Praha: Libri, 411–416.

Unger, J. 2002: *Pohřební rítus a zacházení s těly zemřelých v českých zemích (s analogiemi i jinde v Evropě) v 1. – 16. století.* Panorama biologické a sociokulturní antropologie. Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných“ oborů 9. Brno: Masarykova univerzita.

Summary

The rescue excavation in Farní Street in Potštát (Přerov District) focused on documenting a disturbed feature that contained a considerable quantity of human remains. These were not found in anatomical position but only as individual bones in secondary deposition. The feature was used as an ossuary into which bones from disturbed graves in the parish cemetery had been placed.

Jakub Vrána

Přerov (k. ú. Dluhonice, okr. Přerov)

Ul. K Poli, parc. č. 607.

Středohradištní období (RS3), novověk. Pohřebiště/hřbitov, vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: S-JTSK: 537182.7, -1137798.28; -537169.7, -1137796.03; -537052.69, -1137992.81; -537052.44, -1137992.68

V září až listopadu 2024 uskutečnili pracovníci Archeologického centra v Olomouci, p. o., záchranný archeologický výzkum na stavbě nové komunikace k rodinným domům. Dosud neznámá lokalita je situovaná na východním okraji obce na mírném svahu obráceném k jihu s nadmořskou výškou 215–217 m. Stavba na ploše 14 × 330 m zachytila 309 sídlištních objektů a 51 hrobů z neolitu, z období popelnicových polí, latěnu a střední doby hradištní.

Na jižním okraji latěnského žárového pohřebiště bylo zachyceno 17 kostrových hrobů ze středohradištního období. Špatně dochované skelety ležely v obdélných jámách orientovaných nejčastěji JZ–SV (13×), Z–V (3×) a SSV–JJZ (1×). Ve výplni hrobů

Obr. 37. Přerov, ulice K Polí. Kostrový slovanský hrob s pozůstatky konstrukce na dně. Foto M. Kalábek.

Fig. 37. Přerov, K Polí Street. Slavic inhumation burial with remains of a structure at the bottom. Photo by M. Kalábek.

byly patrné pozůstatky po dřevěném obložení, prknech nad těly a ve dnech jam po konstrukci či márách (čtvercové a obdélné jamky; obr. 37). Hrobová výbava byla chudá, obsahovala keramické nádoby (6×), železné nože (6×), srpy (3×), křesací soupravy (ocílky se štípanou industrií; 2×) a jednotlivé nálezy: hrot šípů a botku kopí. Nálezy z bronzu reprezentují zlomky dvou náušnic. V devíti hrobech nálezy chybí. Lokalitu tak můžeme řadit k chudým venkovským pohřebištím z 9. až 10. století.

Nejméně ve dvou objektech se světlehnědým zásypem byly zachyceny zlomky novověké keramiky. Jde tedy o doklad aktivit novověké vesnice v místě bývalých zahrad.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Seventeen inhumation burials with relatively poor grave goods (Fig. 37), dating to the Middle Hillfort period (9th–10th centuries), were excavated within the area of a Neolithic settlement in K Polí Street (Dluhonice cadastral area, Přerov District), along with several features belonging to the early modern village.

Marek Kalábek, Lukáš Šín

Přerov (okr. Přerov)

Ul. Kotasova, parc. č. 2580/3.

Mladohradištní období (RS4). Ojedinělý artefakt. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4571856N, 17.4792128E

V roce 2023 našel archeolog Muzea Komenského v Přerově, p. o., v rámci preventivní detektorové prospekce v úrovni skrývky nově budované infrastruktury v ulici Kotasova při východním okraji intravilánu Přerova torzo ztrátové stříbrné mince z mladší doby hradištní. Místo nálezu se nachází na levobřežní straně řeky Bečvy. Z geologického hlediska se jedná o polohu situovanou na zarovnaném povrchu poblíž hrany Radslavické terasy pleistocenního stáří. Nadmořská výška nálezové polohy činí 222 m.

Nalezenou mincí je denár uherského krále Štěpána I. (997–1038) typu Huszár 1, který byl masově ražen od 20. let 11. století v mincovně Ostřihom (Huszár 1979, č. 1; Jonsson 1988). Na lící straně je ve vnitřním perlovém kruhu umístěn rovnoramenný kříž, v jehož

úhlech jsou čtyři klíny a část původního opisu STEPHANVS REX (obr. 38). Na rubu se ve vnitřním hladkém kruhu nachází rovnoramenný kříž, v jehož úhlech jsou čtyři klíny a část původního opisu REGIA CIVITAS. Z torza mince lze určit průměr 15 mm. Hmotnost torza denárové ražby činí 0,4 g.

Popsaný exemplář uherského denáru rozšiřuje nepříliš vysoký počet denárových ražeb, které pocházejí z prostoru přerovské raně středověké sídelní aglomerace. Z okolí místa nálezu jsou známy doklady osídlení z mladší doby hradištní, přičemž první archeologické nálezy byly zaznamenány v souvislosti s výstavbou areálu přerovské nemocnice v roce 1937, kdy byla nalezena raně středověká nádoba a kostěná brusle. V letech 1964–1965 došlo při úpravě teras v zahrádkářské kolonii „Za Kapličkou“ pod nemocnicí k nálezům většího množství zlomků keramiky z raného středověku (Jašková 1970, 120–121). Obě polohy jsou vzdáleny cca 400 m severozápadním směrem od nálezů denáru.

Z moravského prostředí lze uvést analogický nález denáru uherského krále Štěpána I. typu Huszár 1 například z hradiště Staré zámky v Brně-Lišni, či několik ražeb z dolního Podyjí (Videman 2015, 206, 214, obr. 11; Videman, Macháček 2013, 852, obr. 1: 3–4), z Čech pak například denár uherského krále Štěpána I. z Opočna na Rychnovsku (Militký 2013).

Přerovský exemplář nepochybně souvisí s dálkovými obchodními komunikacemi probíhajícími od jihu na sever podél řeky Moravy, Pobečvím přes Přerov a dále Moravskou branou směrem na severovýchod.

Obr. 38. Přerov, ulice Kotasova. Denár typu Huszár 1 uherského krále Štěpána I. Foto Z. Schenk.

Fig. 38. Přerov, Kotasova Street. Denier of the Huszár 1 type of the Hungarian King Stephen I. Photo by Z. Schenk.

Literatura

Huszár, L. 1979: *Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute*. Budapest: Corvina.

Jašková, M. 1970: Archeologické nálezy z Přerova. In: L. Hosák, J. Dostál (eds.): *Dějiny města Přerova. I. díl*. Přerov: Městský národní výbor, 115–126.

Jonsson, K. 1988: The earliest Hungarian coinage. In: P. Berghaus (ed.): *Commentationes numismaticae 1988. Festgabe für Gert und Vera Hatz zum 4. Januar 1988 dargebracht*. Hamburg: Auktionshaus Tietjen + Co., 95–102.

Militký, J. 2013: Nález denáru uherského krále Štěpána I. z Opočna (okr. Rychnov nad Kněžnou). *Numismatický sborník* 27(2), 236–239.

Videman, J. 2015: Významná centra na Moravě v 10. – 11. století pohledem nálezů mincí – aktuální stav poznání. I. Hradiště Staré zámky v Brně-Lišni. *Přehled výzkumů* 56(2), 201–219.

Videman, J., Macháček, J. 2013: Nové mincovní nálezy z dolního Podyjí v kontextu raně středověké Moravy. *Archeologické rozhledy* LXV(4), 851–871.

Summary

A fragment of a silver denier (Fig. 38) struck under the Hungarian King Stephen I (997–1038) was found in 2023 during a metal detector survey in Kotasova Street on the left bank of the River Bečva in Přerov (Přerov District). Only very few deniers (10th–11th centuries) are known from the entire region, and this single find of an 11th-century Hungarian denier (Huszár 1979, No. 1) represents a highly significant addition to the local historical record.

Zdeněk Schenk

Rajhrad (okr. Brno-venkov)

Východní okraj katastru, pravý břeh řeky Svratky, parc. č. 1914/7.

Středohradištní období (RS3). Hradiště. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i., inv. č. 365/24-1 až 365/24-132.

Lokalizace: S-JTSK: -598598, -1172536

Údržba protipovodňové hráze, která vyvolala předmětný výzkum, byla prováděna na dvou oddělených místech. Zatímco berma stávající hráze na pravém břehu řeky Svratky (prostor jižně od mostu na silnici Rajhrad-Rajhradice) sloužila k těžbě hlíny a byla středem archeologického zájmu, na levém břehu (směrem od jezu několik stovek metrů severně) probíhalo postupné navrhování nové protipovodňové hráze.

Ačkoliv vlastní koryto řeky pochází z poloviny 19. století a hráz je ještě mladší, v prostoru bermy se zachoval původní terén. Byl tvořený cca 40 cm nadloží tmavé hnědé hlíny, která byla postupně odtěžena. Nadmořská výška se pohybuje okolo 185 m.

Odtěžování zeminy v prostoru pravobřežní bermy protipovodňové hráze probíhalo v říjnu 2023, a to na většině plochy bez přítomnosti archeologa. Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i., byl na probíhající zemní práce upozorněn až v jejich závěru. Skrytá plocha byla již z valné části zaježděná, a tedy velmi špatně čitelná. Nepodařilo se identifikovat žádné jednoznačné archeologické struktury ani movité nálezy kromě kamenné destrukce v nejjižnější části skrývky. V tomto místě byla navíc znatelná mírná terénní vlna a lokalizace odpovídala průběhu opevnění, které je znázorněno již na starých plánech stavitele rajhradského kláštera Josefa Anneise (např. Staňa 1976).

Po domluvě s investorem byla v tomto prostoru na konci února 2024 vytyčena sonda a zahájen archeologický výzkum. Příčný řez kumulací potvrdil, že se skutečně jedná o destrukci kamenné zdi (obr. 39). Destrukce měla šířku minimálně 10 m

a ležela na intaktním terénu nadložních vrstev, který jižním směrem (vně hradiště) sice mírně klesal, ale příkop zde nebyl zachycen. Po odstranění destrukce se v hloubce cca 0,2 m vyrysoval vlastní základ kamenné zdi o šířce zhruba 3 m. Rub i líc zdi tvořily vyskládané větší kameny, zatímco její střed byl vyplněn drobnější frakcí. Za zdí byly v hloubce cca 0,4 m rozpoznány negativy trámů, které navazovaly v kolmém směru na její rub a tvořily armaturu hliněného násypu. Ve vzdálenosti cca 3 m od rubu zdi pak byla zachycena vnitřní stěna hradby tvořená masivními vodorovnými prkny zapřenými o svislé kůly. Pod čelní zdí byl ještě objeven paralelní žlab zasahující až do intaktního podloží, který by mohl reprezentovat starší, pouze dřevohlinitou fázi opevnění.

Celá konstrukce hradby o šířce okolo 6 m byla založena na mohutné planýrce, která obsahovala četné velké kusy mazanice, zuhelnatělé zlomky dřev a jílovitý materiál a vyplňovala terénní depresi nejasného původu. Pomineme-li ojedinělý střepek z mladší doby hradištní, představující patrně intruzi v novodobém výkopu porušujícím archeologickou situaci, pak planýrka i kamenná destrukce zdi obsahovaly zlomky keramických nádob zařaditelné výhradně do střední doby hradištní. Ze samotného tělesa hradby se obdobně jako při starších výzkumech nepodařilo získat žádné datovatelné artefakty.

Obr. 39. Rajhrad. Sonda středohradištním opevněním od jihovýchodu. Foto R. Bíško.

Fig. 39. Rajhrad. Trench cut through the fortifications from the 9th–10th centuries, view from the southeast. Photo by R. Bíško.

Literatura

Staňa, Č. 1976: Rajhrad. Výzkum 1960 (s popisem nálezů z výzkumu hradiště v roce 1952). Rkp. náleзовé zprávy, č. j. M-TX-197602348. [cit. 2025-12-05]. Uloženo: Archiv náleзовých zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. DOI: 10.60585/M-TX-197602348. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky: <https://doi.org/10.60585/M-TX-197602348>.

Summary

A trench was cut through a Middle Hillfort rampart (9th–10th centuries; Fig. 39) during a rescue archaeological excavation in the western part of the Rajhrad cadastral area (Brno-Country District). The excavation was carried out in connection with soil extraction for the construction of a new flood-control embankment.

Richard Bíško, Michal Přichystal

Rajhrad (okr. Brno-venkov)

Ul. Městečko; Pitrův most.

Novověk. Cesta. Stavebně-historický průzkum. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.0888561N, 16.6088206E

Dokumentovány byly stavbou odkryté zbytky Pitrova mostu přes boční rameno Svratky mezi Rajhradem a rajhradským klášterem. Podařilo se přiblížit podobu původního mostu z roku 1760 s klenbami o šířce 4,5 m a jeho pozdější úpravy a rozšiřování na rajhradské straně.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The remains of Pitr's Bridge, uncovered during construction works, were documented. The bridge was built over a branch of the River Svratka between Rajhrad and the Rajhrad monastery (Brno-Country District).

David Parma

Roštín (okr. Kroměříž)

Lesní pozemek (jižní okraj katastru), parc. č. 2742/10.

Středověk, novověk. Cesta, ojedinělé artefakty. Průzkum detektorem kovu. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o., inv. č. AU267–AU270.

Lokalizace: WGS-84: 49.17140N, 17.31933E

Při provádění odborných dohledů při stavební akci související se založením pokusného vrtu pro identifikaci ložisek zemního plynu na parcele č. 2742/10 na jižním okraji katastru obce Roštín, cca 1 km východně od výrazné terénní dominanty Brdo, nebyly zjištěny žádné zjevné zahloubené archeologické objekty nebo jiné situace indikující dlouhodobější antropogenní aktivitu. Součástí výzkumu byla ale také detektorová prospekce plochy vrtu a příjezdové cesty, při níž byla získána drobná kolekce kovových předmětů (prsten, přezka, železný tesák a další čepel z tesáku), které indikují využívání schůdného prostoru na hřebeni jako spojovacího koridoru, fungujícího před vznikem udržované komunikační sítě. Znalezené předměty je možné rámcově datovat na přelom středověku a novověku.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

During a metal detector survey at the site of an exploratory natural gas well on plot No. 2742/10 in the Roštín cadastral area (Kroměříž District), several metal artefacts were recovered,

providing evidence of movement along the Chřiby ridge during the medieval and early modern periods.

Miroslav Popelka, Martin Paulus

Rousínov (k. ú. Rousínov u Vyškova, okr. Vyškov)

Sušilovo náměstí, č. p. 67/59.

Pozdní středověk, novověk. Městský dům. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.2040272N, 16.8829047E; 49.2038239N, 16.8830603E; 49.2036364N, 16.8825586E; 49.2038694N, 16.8823442E

V rámci stavebního záměru „Stará pošta – komplexní řešení vč. restaurace“ v Rousínově probíhal archeologický výzkum od března do září 2024 (Bučo 2024). Archeologický průzkum i přes svůj omezený plošný rozsah přinesl množství poznatků o vývoji parcely od pozdního středověku až po moderní dobu. Stavební výkopy poskytly stratigrafický přehled jednotlivých uloženin, výkopů a konstrukcí. V rámci výzkumu byly zachyceny nejméně čtyři stavební fáze před existencí současné budovy. Výzkum navazoval na poznatky stavebně-historického průzkumu provedeného P. Borským a potvrdil několik jeho informací k budově Staré pošty (Borský 2014). Na základě stratigrafie lze usuzovat, že vývoj předmětné parcely započal přibližně v 16. století, přičemž hlavní část aktivit je vázána na 17.–18. století. Tuto tezi podporuje i distribuce keramického materiálu v jednotlivých vrstvách.

Literatura

Borský, P. 2014: Nejstarší rousínovská škola. In: *Vyškovský sborník: sborník Moravského zemského archivu v Brně, Státního okresního archivu ve Vyškově X. Slavkov u Brna: Státní okresní archiv ve Vyškově.*

Bučo, M. 2024: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při chystané stavbě „Stará pošta – komplexní řešení vč. restaurace“.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 45/24. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

In 2024, a rescue archaeological excavation prompted by the construction project ‘Stará pošta – complex reconstruction including a restaurant’ was carried out in Rousínov (Rousínov u Vyškova cadastral area, Vyškov District). Archaeological features dating from the late medieval and early modern periods were recorded.

Michal Bučo

Sivice (okr. Brno-venkov)

„Sádky“, parc. č. 1367/1, 1367/3, 1372–1373.

Středověk, novověk. Komunikace, bojiště. Náhodný zásah/nález. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2291144N, 16.7744092E

Záchranný výzkum na lokalitě Mokrá-lom navázal v roce 2024 na evidenci a detektorový průzkum periferní oblasti velkolomu Mokrá z let 2017–2023 (Kos 2024a; 2024b; 2024c). Evidovány byly povrchové reliéfní struktury starých cest, válečných okopů a zaniklé plužiny, které se soustředily do trati „Sádky“. Mohutný svazek úvozových lesních cest, rozdělující se směrem

k Hostěnicím na dva podružné proudy, se podařilo pomocí detektoru kovů datovat nálezy podkov a součástí koňských postrojů do rozmezí vrcholného středověku a raného novověku (jeden bronzový knoflík s prolamovaným očkem by však mohl být i výrazně starší, snad z doby železné).

Literatura

Kos, P. 2024a: Hostěnice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 65(2), 239.

Kos, P. 2024b: Hostěnice (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 65(2), 239–240.

Kos, P. 2024c: Mokrá-Horákov (k. ú. Mokrá u Brna, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 65(2), 253.

Summary

In the 'Sádky' forest field in the Sivice cadastral area (Brno-Country District), surface structures were recorded, including traces of old roads, wartime foxholes and remnants of extinct field systems. Finds such as ammunition, horseshoes and components of horse harnesses date from the high medieval to the early modern periods, as well as from the time of the Second World War.

Petr Kos

Slavkov u Brna (okr. Vyškov)

Kolářkovo náměstí č. parc. 975, 977.

Vrcholný středověk – novověk. Město. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: 49.1535022N, 16.8732814E; 49.1536592N, 16.8732064E; 49.1534769N, 16.8721333E; 49.1536031N, 16.8720208E

Archeologický průzkum probíhal v souvislosti se stavbou „Rozšíření kapacit Mateřská škola Zvídálek Slavkov u Brna“ od května do listopadu 2024 (Bučo 2025). Objekt se nachází mezi ulicí Kolárova a Kolářkově náměstím. Součástí parcely je i městská hradba a zástavba na Kolářkově náměstí. Plošný výzkum byl proveden v střední části stavební plochy, kde probíhala výstavba nového objektu. Zbylá část byla zkoumaná v rámci archeologických sond a výkopů inženýrských sítí. Nejstarší dokumentované situace náleží únětické kultuře. V rámci středověkého vývoje zástavby jsme v průběhu stavebních prací prozkoumali archeologické situace od 13. století až po novověk. Ověřovací sonda S02 v současném průjezdu do ulice Kolárova poskytla nové informace o vývoji městského opevnění v tomto prostoru. Odhalila předem předpokládaný základ hradby z vápenných bloků, jakož i vrstvy související s její přestavbou. Nadzemní zdivo hradby mělo smíšený charakter. V střední části plochy, již v hloubi městské parcely, se podařilo zachytit čtyři zásobní jámy datované do 13.–15. století. Při odkopu recentních vrstev v západní části plochy byl odhalen profil se středověkými a novověkými terény. Nejstarší kamenné konstrukce naznačují možný vývoj zástavby na parcele v období pozdního středověku. V sondách interiéru domu na Kolářkově náměstí se podařilo zachytit relikt podlahových úrovní a nášlapových vrstev. Jednotlivé sondy ukazují, že barokní přestavba města se zásadně podepsala na zkoumané parcele. Starší situace byly zničeny stavebními výkopy, které obsahovaly keramický materiál z konce 17. století a následně dorovnány novověkými navážkami. Dendrochronologická analýza trámových konstrukcí domu na Kolářkově náměstí odhalila, že stromy použité na jeho stavbu byly pokáceny mezi lety 1773 a 1780.

Literatura

Bučo, M. 2025: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při chystané stavbě „Rozšíření kapacit Mateřská škola Zvídálek Slavkov u Brna“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 81/24.

Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

In 2024, a rescue archaeological excavation was carried out in connection with the construction project 'Expansion of the Zvídálek Kindergarten, Slavkov u Brna' (Vyškov District). Contexts from the Early Bronze Age were recorded, along with remains of High Medieval settlement showing continuous development into the modern period.

Michal Bučo, Aneta Krejčířová, Michala Příbylová

Šumperk (okr. Šumperk)

Ul. Kladská č. p. 234, parc. č. 119/1.

Vrcholný středověk – novověk. Klášter. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 49.9648928N, 16.9724958E

V souvislosti s realizací odvlhčení základů budovy bývalého dominikánského kláštera v Šumperku (o něm Foltýn a kol. 2005, 671–674) byl ve dnech 11. 4. – 26. 7. 2023 proveden záchranný archeologický výzkum. Podél zdi uvnitř rajskeho dvora kláštera byl sledován výkop o šířce přibližně 1 m a hloubce 0,7 až 1 m. Na profilech výkopu se podařilo dokumentovat pozůstatky dvou zahloubených objektů, které bylo možné rámcově datovat do vrcholného středověku. Další fragmenty keramiky z průběhu 13. a 14. století byly zachyceny v dokumentovaných vrstvách, jež by mohly souviset s hospodářskými aktivitami uvnitř kláštera.

Literatura

Foltýn, D. a kol. 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*.

Praha: Libri.

Summary

In connection with the damp-proofing of the foundations of the former Dominican monastery in Šumperk (Šumperk District), a rescue archaeological excavation was carried out. It revealed features dating to the 13th and 14th centuries along the walls of the monastery's cloister garden.

Jakub Novák

Šumperk (okr. Šumperk)

Ul. Sadová, nám. Míru, ul. Valašská; historické jádro.

Vrcholný středověk – novověk. Město. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Šumperku, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.9649047N, 16.9703014E

Od dubna 2024 provádělo šumberské muzeum archeologický dohled na rozsáhlé rekonstrukci plynovodu v historickém jádru města Šumperk (stavba REKO MS Šumperk – nám. Míru + 5). Kvůli zářijovým povodním v Jeseníkách však byla v roce 2024 realizována jen necelá polovina plánovaných výkopů, které se

tak zatím dotkly ulice Sadové, Valašské a nám. Míru. Starší situace v liniových výkopech byly sice již do značné míry poničeny pozdějšími stavebními aktivitami a vedením inženýrských sítí, nicméně na některých místech bylo možné zdokumentovat a ovzorkovat profily.

První část rekonstrukce proběhla v celé délce ulice Sadová. Zajímavá situace byla zachycena hned na jejím jižním konci (resp. mezi ulicemi Žerotínova a Sadová), tedy ve spodní části svahu šumperského kopce, kde se nyní nachází park. Zde se pod svrchní humusovitou vrstvou nacházela cca 100–150 cm mocná vrstva homogenní žlutohnědé jílovité hlíny s ojedinělými zlomky vrcholně středověké keramiky. Mezi ní a podloží pak ležela tenčí vrstva (cca 10–15 cm) tmavě šedé jílovité hlíny s uhlíky, lomovými kameny a střepy ze staršího úseku vrcholného středověku (zlomky hrnce s římsovitým okrajem), která představuje původní úroveň terénu v době založení města.

Výše po svahu výkopy odhalily základy mohutné kamenné městské hradby, kterou po velkém požáru města v roce 1513 nechal postavit tehdejší majitel města Petr ze Žerotína (Chupík 2001, 166). Konstrukce zde již byla narušena kanalizací a starším plynovým potrubím. Šířka kamenné zdi činila 160 cm; při jejím založení byla porušena starší vrstva, která obsahovala fragmenty vrcholně středověké keramiky.

Okolo farního kostela sv. Jana Křtitele se ve středověku a raném novověku rozkládal nejstarší městský hřbitov. Při budování kanalizace v roce 2004 byly doklady kostrového pohřbívání archeologicky dokumentovány na Kostelním náměstí a severozápadně od kostela mezi ul. Hanáckou a Sadovou byl odkryt hromadný hrob (Kala 2005). V samotné ulici Sadové však nyní byla zjištěna jiná situace – v prostoru jihovýchodně od kostela se v profilu výkopů nacházely jen rozptýlené a osamocené zlomky lidských kostí, zde tedy hřbitov zřejmě již končil. Severovýchodně od kostela se velmi mělko pod povrchem dokonce již nacházelo skalnaté podloží, do kterého hrobové jámy hloubeny nebyly. Dalším důvodem absence hrobů v této části okolí farního kostela mohla být nutnost volného průchodu směrem k náměstí.

Na samotném centrálním historickém náměstí kolem radnice (nám. Míru) již byly odhalované situace archeologicky méně zajímavé. Kromě recentních uloženin a skalnatého písčového podloží poskytly hloubené liniové výkopy doklady jen několika různých velikých novověkých objektů. Rekonstrukce plynovodu bude pokračovat i v následujícím roce, kdy se výkopy dotknou východní a jihovýchodní části historického jádra města.

Literatura

Chupík, F. 2001: Pozdně středověké opevnění Šumperka. *Vlastivědný věstník moravský* LIII(2), 166–172.

Kala, J. 2005: Hromadný hrob v Šumperku a jeho možná interpretace. *Česká antropologie* 55, 67–70.

Summary

In 2024, the linear trenches opened during the reconstruction of the gas pipeline in the southern and central parts of the historic core of Šumperk were subjected to an archaeological watching brief. In Sadová Street, the foundations of the stone town fortifications dating to the early 16th century were documented, together with several features and layers containing high medieval pottery. The presumed continuation of the inhumation cemetery east of the parish church was not confirmed. In Náměstí Míru (Square), the trenches revealed only a few early modern features alongside recent deposits and the rocky sandstone subsoil. The gas pipeline reconstruction will continue in the town centre in the following year.

Jakub Halama

Telč (okr. Jihlava)

Intravilán; Ul. Hradební, parc. č. 31/1.

Středověk, novověk. Město. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Telči.

Lokalizace: WGS-84: 49.183018187N, 15.453249603E

Ve dnech 30. 7. a 1. 8. 2024 proběhl na zahradě při městské hradbě v předpokládaném prostoru parkánu (k opevnění Telče viz Razím 2019, 335–342) záchranný archeologický výzkum formou dohledu při příležitosti výkopu základu opěrného pilíře v rámci akce „Oprava hradební zdi“ (parc. 31/1; ačkoliv je akce v projektové dokumentaci vedena jako ul. Hradební, parcela patří majetkově k domu Krátká č. p. 5). Sonda se nacházela při hradbě 2,4 m západně od zdi na hranici parcely č. 7358/1. Rozměry základu činily: šířka při hradbě 1,8 m, délka od hradby 2,7 m, hloubka 1 m. Sonda se v jihovýchodní části částečně kryla se sondou inženýrsko-geologického průzkumu z června 2009, což doložily recentní nálezy (obal od sušenky, sklo), hranice této sondy nicméně ani na profilu ani v ploše rozeznána nebyla.

Pod drnovou vrstvou se nacházela navážka sahající do hloubky 0,5 m od povrchu, dále se nacházelo již zvětřelé podloží. Z navážky pochází kromě výše zmíněného středověkého a raně novověkého materiál, zejména keramika rezná i glazovaná vč. zlomků novověkých kachlů, prejzů, neidentifikované železné předměty, kosti a sklo. Pomocí detektoru kovů byla nalezena mince – grešle Leopolda I. z roku 1695 (mincovna Opolí).

Ve východním profilu odkrytý základ hradby představoval nepřilíh pečlivě lícované základové zdivo sahající 30–40 cm pod současný povrch a ležící na zvětřelém podloží.

Literatura

Razím, V. 2019: *Středověká opevnění českých měst. Díl 3. Katalog Morava a Slezsko*. Praha: NPÚ, ÚOP středních Čech.

Summary

The rescue excavation conducted at the site of a future pier built as part of a retaining wall system for the town wall in Telč (Jihlava District) yielded mainly late medieval and early modern finds, including a Gröschel of Leopold I dating to 1695. Isolated recent items originate from an engineering-geological test pit excavated in 2009.

Stanislav Vohryzek

Tišnov (okr. Brno-venkov)

Ul. Kukýrna.

Novověk. Sídliště. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -609562.10, -1142042.48

V rámci staveb „Tišnov ul. Kukýrna (ul. Polní) – ul. Lomnická (ul. Králova) – obnova vodovodních řadů“ a „Tišnov – ul. Kukýrna – oprava vodovodních řadů (od křižovatky s ul. Květnická po č. p. 40 a č. p. 258)“ byl při archeologickém dohledu v červnu až prosinci 2024 zjištěn jediný archeologický objekt, a to při ústí ulice Květnická do ulice Kukýrna. Jednalo se pravděpodobně o pec na výpal keramiky, datovanou na přelom 15. a 16. století (AMČR).

Literatura

AMČR: Záznam M-202402708A [cit. 2025-12-12]. Archeologická mapa České republiky. Dostupné z: <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-202402708A>.

Summary

During construction works in Kukýrna Street in Tišnov (Brno-Country District), a single archaeological feature was identified at the junction of Květnická and Kukýrna streets. It was most likely a pottery-firing kiln dated to the end of the 15th and the beginning of the 16th centuries.

Andrea Matějčková

Tovačov (okr. Přerov)

„Kněžova“, parc. č. 607/53.

Raný středověk. Ojedinelý artefakt. Průzkum detektorem kovu.

Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o., přír. č. 12/2024.

Lokalizace: WGS-84: 49.4298392N, 17.2699408E

V roce 2024 nalezl D. Továř v rámci preventivní detektorové prospekce v prostoru zemědělsky obdělávané polohy v trati „Kněžova“ při západním okraji katastrálního území města Tovačov obdélné raně středověké kování opasku (obr. 40). Místo nálezu se nachází na pravém břehu říčky Blata, která je pravostranným přítokem řeky Moravy. Nadmořská výška nálezové polohy činí 202 m.

Z původně obdélníkového prolamovaného kování se dochovaly dvě obvodové strany a většina centrálního výzdobného motivu. Ze čtyř rohových otvorů určených pro nýty, kterými bylo kování původně připevněno ke koženému řemeni, se dochovaly pouze dva. Výzdobným motivem je dopředu nakročená, patrně kočkovitá šelma s hlavou zobrazenou zepředu a celým protáhlým tělem znázorněným z profilu, což poukazuje na charakteristický byzantský způsob zobrazování. Zvíře má hlavu s nápadně znázorněným čenichem a nastraženými ušima, výraznými oválnými očními důlky a vypouklými zornicemi. Dále se zachovala

celá zadní pravá noha a ocas ohnutý směrem k hlavě a zakončený štrápcem. Přední tlapy a levá zadní noha zvířete byly z velké části v minulosti odlomeny společně se dvěma obvodovými stranami kování. Dochovaná délka kování činí 40,5 mm, šířka 29 mm, tloušťka 2,5 mm, hmotnost 9,5 g. Povrch předmětu je nerovnoměrně pokryt zelenou oxidační patinou.

Popisované kování opasku z Přerovska představuje unikátní exemplář, který lze rámcově datovat do 1. poloviny 8. století. Nález kování s obdobným pojetím motivu je znám ze středočeských Ratenic. Tato na našem území vzácně se vyskytující kování se specifickým zobrazením mytického zvířete spadají s velkou pravděpodobností do okruhu byzantských, případně Byzanci výrazně ovlivněných produktů pozdní doby avarské (Profantová 2023, 55–58, obr. 9: 1).

Literatura

Profantová, N. 2023: Byzanc, Vrap a Čechy – dvě nová luxusní kování opasku ze středních Čech. In: M. Holeščák, J. Zábajník (eds.): *Medieval Stories. In Honor of Gabriel Fusek*. Slovenská archeológia. Supplementum 3. Nitra: Archeologický ústav SAV, 49–60.

Summary

The incomplete openwork oblong fitting from Tovačov (Přerov District), decorated with a motif of a walking mythical (feline?) beast with its head shown *en face* and with rivet holes in the corners (Fig. 40), was found in 2024 during a metal detector survey in the ‘Kněžova’ field on the right bank of the Blata Stream. This unique fitting expands the group of earlier ornaments (Late Avar period I, II; first half of the 8th century) with connections to the south and southeast, from where it was imported into Moravia.

Zdeněk Schenk

Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště)

Zelný trh, ul. Otakarova, parc. č. 653/22, 653/4.

Středohradištní období (RS3), středověk, novověk 1. Město, cesta, koryto řeky. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Slovacké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.0692111N, 17.4591167E; 49.070177561N, 17.460232734E; 49.070821337N, 17.459011774E

V souvislosti s výstavbou podzemních kontejnerů byly na jaře 2024 provedeny dva záchranné výzkumy v historickém jádru města (obr. 41), a to na Zelném trhu (sonda o rozměrech 5 × 4,8 m) a Otakarově ulici (sonda o velikosti 7,5 × 3,4 m) (Menoušková 2025).

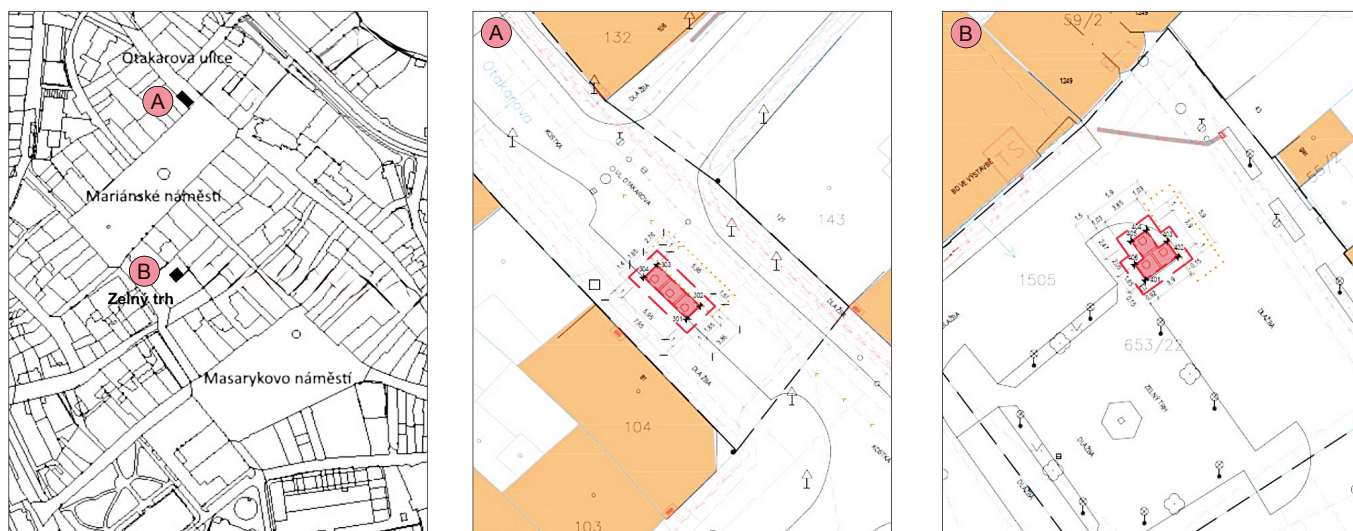
V případě Zelného trhu se jedná o polohu, která byla dlouhodobě ovlivňována vodotečí známou jako Rechla, což bylo jedno z ramen řeky Moravy. Teprve v průběhu 18. století došlo k jejímu zkanalizování, čímž vznikl prostor dnešního Zelného trhu. Archeologický výzkum na Zelném trhu zachytil v rámci mocné odpadní vrstvy v blízkosti Rechly možné torzo pažení, četné pozůstatky zvířecích kostí, často velké části skeletů dobytčat, ale také části keramických nádob, které sem byly vyhazovány od 2. poloviny 13. století až po novověk. Nálezy starší než 2. polovina 13. století získány nebyly.

Druhý archeologický výzkum byl situován na nároží Otakarovy ulice a Mariánského náměstí. Zachycené nálezové situace a nálezy reflektovaly fakt, že místem procházela významná přístupová komunikace vedoucí od brány v dnešní ulici Vodní a směřující do středu města. Tomu také odpovídalo šest vrstev velmi dobře dochovaných dřevěných (převážně dubových) hatí,

Obr. 40. Tovačov. Kování opasku. Foto Z. Schenk.

Fig. 40. Tovačov. Belt fitting. Photo by Z. Schenk.

Obr. 41. Uherské Hradiště. Lokalizace zkoumaného prostoru v Otakarově ulici a na Zelném trhu. Grafika D. Menoušková.

Fig. 41. Uherské Hradiště. Location of the excavated area in Otakarova Street and Zelný trh Square. Graphics by D. Menoušková.

Obr. 42. Uherské Hradiště. Nejmladší úroveň středověkých hatí na Otakarově ulici. Foto D. Menoušková.

Fig. 42. Uherské Hradiště. The latest phase of medieval timber corduroy in Otakarova Street. Photo by D. Menoušková.

které cestu zpevňovaly (obr. 42). Náročný pohyb v podmáčeném terénu se odrazil i v nálezů devíti zčásti či zcela dochovaných středověkých podkov, ale také v nálezů dobře zachované jezdecké ostruhy. Nejstarší zpevnění cesty z 2. poloviny 13. století bylo tvořeno pískovci lokální provenience. Ve funkci zpevnění středověkých hatí se druhotně ocitla část materiálu z destrukce starší středohradištní kamenné stavby stavěné na maltu, která již byla v době vrcholné středověké kolonizace v rozvalinách. Destrukci se podařilo zachytit v severozápadní části sondy (obr. 43). Stavba nejasné funkce, s níž lze spojit i nálezy středohradištní malty, stála původně severně od zkoumaného výkopu. Zachyceno bylo i několik středověkých povodňových vrstev včetně masivní povodňové vrstvy, která je v prostředí Uherského Hradiště kladena mezi starší a mladší velkomoravské období. Příhodné půdní podmínky také umožnily zachování řady organických materiálů spojených s životem středověkého města (desítky odřezků kůží, části dřevěných bednářských misek či náradí, pecky ovocných stromů apod.). Mezi další nálezy patří dvě středověké kostěné hrací kostky či nominální mincovní závaží, sklovitá i železitá struska. Keramika je reprezentována běžnými středohradištními i středověkými nálezy, za zvláštní zmínku stojí nález zlomku střešní krytiny antického charakteru, části keramické vrcholné středověké násypny a zlomky importovaných nádob z jemně plaveného, popřípadě glazovaného materiálu.

Literatura

Menoušková, D. 2025: Předběžná zpráva o archeologickém výzkumu v Uherském Hradišti – Zelném trhu a Otakarově ulici. *Slovácko LXVI* (2024), 99–122.

Obr. 43. Uherské Hradiště. Destrukce kamenné, maltou spojované stavby středohradištního stáří na Otakarově ulici, pohled od severozápadu. Foto D. Menoušková.

Fig. 43. Uherské Hradiště. Destroyed Middle Hillfort period stone building jointed with mortar in Otakarova Street, view from the north-west. Photo by D. Menoušková.

Summary

As part of the installation of underground waste containers, a rescue excavation was carried out in the historic core of Uherské Hradiště (Uherské Hradiště District) (Fig. 41), in Zelný trh Square and Otakarova Street. In the square, substantial medieval and early modern refuse layers were uncovered, containing numerous animal bones, but no finds predating the second half of the 13th century were found. In Otakarova Street, a section of an important access road to the town was investigated, where six layers of well-preserved timber corduroy strengthening the road were identified (Fig. 42). The layers also contained redeposited material originating from the destruction of a Middle Hillfort period stone building constructed with mortar, the collapsed remains of which were documented in the north-western part of the trench (Fig. 43). Medieval flood deposits were likewise identified, including a large layer laid between the earlier and later Great Moravian periods. Favourable conditions enabled the preservation of organic materials associated with the medieval town. Other finds include two bone gaming dice, a coin weight, and both glassy and iron slag.

Dana Menoušková

Uherský Brod (okr. Uherské Hradiště)

Ul. Za Dolním kostelem, ul. Bří Lužů, parc. č. 150/1.

Vrcholný středověk – novověk. Pohřebiště/hřbitov. Skupina/síť sond.

Záchranný výzkum. Uložení nálezů: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.0222600N, 17.6480489E

V průběhu dubna a května roku 2024 byl realizován záchranný archeologický výzkum v prostorách zahrady kostela Mistra Jana Husa v Uherském Brodě. Výzkum byl iniciován vybudováním zařízení pro hospodaření se srážkovou vodou, jejíž technologická část byla projektována do prostoru zrušeného středověkého

a novověkého hřbitova. Pohřbívalo se zde od poloviny 13. století do roku 1784, kdy byl kostel odsvěcen. Hrobové situace byly v jiné části zahrady kostela v minulosti archeologicky zkoumány, v roce 2010 zde bylo odkryto a zdokumentováno 25 hrobů datovaných do 15.–17. století (Chrástek, Vaškových 2011).

Výzkum v roce 2024 probíhal na všech plochách plánovaných terénních zásahů. Stěžejním prostorem záchranného výzkumu se jevílo místo určené k osazení akumulární nádrže a dalších částí plánovaného zařízení, jež měly být umístěny pod povrch zahrady do hloubky, ve které již hrozilo narušení hrobových situací. Tato plocha byla pracovně rozdělena na jednotlivé sondy S1 až S6, přičemž úroveň hrobových situací bylo dosaženo v sondách S1, S2, S4, S5 a S6. S ohledem na nečitelnou stratigrafii promísených hrobových zásypů byly uloženy hrobových souvrství dokumentovány a jednotlivé hroby preparovány v hloubkových úrovních (etážích), označených jako UR1 = 130–150 cm, UR2 = 150–160 cm, UR3 = 160–175 cm a UR4 = 175–190 cm. V těchto úrovních bylo odkryto a zdokumentováno celkem 88 pohřebních lidských jedinců v 87 hrobech (jeden hrob obsahoval pozůstatky dvou jedinců). Ve svrchní hrobové úrovni UR1 byly v několika případech odkryty kumulace kostí, představující doklady druhotného ukládání porušených skeletů na víka rakví pohřbívaných nebožtíků (obr. 44).

Zkoumané hroby lze rámcově datovat do 15.–18. století, přesnější datování bude možné po laboratorním očištění a určení doprovodných předmětů, především svátostek, případně po provedení jiných datačních analýz. Celkově lze zjištěnou archeologickou situaci interpretovat jako lidové etážové pohřebiště s doklady častého překrývání nebo porušování hrobů, s primárním i sekundárním ukládáním nebožtíků či částí jejich skeletů. Ze zajímavých hrobových situací stojí za zmínku společný hrob dvou jedinců (H82), uložených na sebe zřejmě bez rakve, nebo hrob H27, kde byla rakev podložena konstrukcí tvořenou dlouhými kostmi jiného jedince (Kuchař 2024). U většiny nebožtíků bylo doloženo pohřbení v dřevěných rakvích, v pietních polohách většinou vleže na zádech. Ruce nebožtíků spočívaly většinou zkřížené či složené v pánvi, v několika případech byly ruce natažené

Obr. 44. Uherský Brod. Hrobové situace zachycené v sondě S6 v hloubkové úrovni UR1 (130–150 cm). Foto T. Chrástek.

Fig. 44. Uherský Brod. Burial contexts recorded in Trench S6 at depth level UR1 (130–150 cm). Photo by T. Chrástek.

podél těla. Více než polovina pohřbených byla orientována ve směru západ–východ, méně pohřbených mělo severo–jižní orientaci. Kvůli četnému porušování hrobů opětovným pohřbíváním se pouze 18,2 % zkoumaných jedinců dochovalo s kompletní kostrou. Z celkového počtu 88 jedinců bylo 69 dospělých nad 20 let (78,4 %) a 19 nedospělých (21,6 %), mezi nimiž bylo zaznamenáno jedno novorozené a jeden nedonošený plod. Mezi dospělými bylo rozeznáno 24 ženských a 12 mužských koster, u 33 jedinců nebylo pohlaví jednoznačně rozpoznáno (Bortel 2024). V zásypech hrobů byly přítomny četné drobné movité předměty spadající do čtyř kategorií, a to hřeby z rakví, součásti oděvu a osobní šperky (knoflíky, spínadla, prsteny, svátostky, čelenky, opasky atd.), předměty spojené s aktem pohřbu (růžence, křížky) a předměty, které se do prostoru hrobů dostaly sekundárně se zásypem při jejich narušení (železné fragmenty bez kontextu, druhotně uložené hřeby z rakví, drobné mince či nůž) (Kuchař 2024). Získaný antropologický materiál představuje co do kvantity jedinců a kvality antropologické dokumentace významný vzorek bývalé populace města Uherský Brod. Díky tomu nese tento soubor potenciál pro demografický výzkum obyvatel ve středověkém a raně novověkém městě.

Literatura

- Bortel, R. 2024:** *Antropologická analýza kosterních ostatků z terénního ZAV hřbitova u kostela Mistra Jana Husa v Uherském Brodě*. Rkp. antropologické zprávy. Uloženo: archiv autora.
- Chrástek, T., Vaškovský, M. 2011:** Uherský Brod (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 52(2), 200–201.
- Kuchař, Z. 2024:** *Uherský Brod – kostel Mistra Jana Husa*. Rkp. nálezkové zprávy, č. j. M-TX-202500735. Uloženo: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti. DOI: 10.60585/M-TX-202500735. Dostupné také z: <https://doi.org/10.60585/M-TX-202500735>.

Summary

In spring 2024, a rescue archaeological excavation was carried out in the garden of the Master Jan Hus Church in Uherský Brod (Uherské Hradiště District). During the fieldwork, a total of 88 fully or partially preserved human skeletons were recorded, documented and recovered from 87 graves (Fig. 44). The graves examined date from the 15th to the 18th century.

Zdeněk Kuchař

Újezd u Brna (okr. Brno-venkov)

Ul. Masarykova, parc. č. 265/1.

Vrcholný středověk. Vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -588560.628, -1171984.672

Během záchranného archeologického výzkumu byly v profilech dokumentovány překvapivě dobře dochované středověké terény na původní návsi Újezdu u Brna. Parcely č. 265/1 a 268 se nacházejí přímo v západní frontě návsi (Masarykova ulice), původní dům s hospodářským zázemím byl zbourán mezi lety 2016 a 2018. Podle mapových podkladů se nacházel při východním okraji parcely souběžně s návsní frontou s hospodářskou budovou při jejím severním okraji, tedy s dispozicí shodnou s mapami stabilního katastru. V dokumentovaných profilech nebyly patrné žádné pozůstatky zdív souvisejících s touto stavbou, lze tedy předpokládat, že – stejně jako bylo opakovaně zjištěno u jiných staveb na návsi Újezdu – byla založena bez výkopu nad úroveň půdního typu (k. 107/108).

Stratigraficky nejstarší horizont aktivit představují jednotlivé menší objekty zahloubené z úrovně kulturní vrstvy do půdního typu, z nichž nepochází žádný datovatelný materiál, popř. pouze jednotlivé zlomky keramiky snad ze 13. století. Další horizont představují dochované podzemní chodby – lochy hloubené do spraše, za něž lze spolehlivě považovat jeden objekt a pravděpodobně i dva další. Dle nezhutněného zásypu a stop trhání výplní a stěn můžeme za destrukce a zaplněné propady lochů pokládat i jiné velmi rozměrné nepravidelné objekty. Dalším horizontem aktivity jsou dva suterény se svislými stěnami a výraznou náslapovou (podlahovou) vrstvou na dně. První byl po nějaké době funkce (podlahový horizont je i pod zdí) zevnitř obezděn na sucho kladenou kamennou plentou a zaplněn jednorázově patrně někdy v 16.–17. století. Druhý byl zaplněn a v jeho místě pak znovu vyhlouben jiný objekt, zevnitř opět obezděný kamennou plentou pojenou jilem. Tento objekt byl později upraven dalším kamenným zdívem pojeným maltou do podoby sklepa, který byl evidentně používán až do 19. či 20. století a poté jednorázově zasypan. Jeden ze sklepů byl částečně porušen zdmi obvodové konstrukce domu, jeho základová zdíva jsou kamenná se zlomky cihel, pojená hlínou.

Prakticky všechny zahloubené objekty a většina relikvů staveb je evidentně středověkého stáří, přičemž nálezkově výrazné soubory z požárových planýrek jsou datovatelné do 14. století. Oba suterény upravené na sklepy byly dlouhodobě využívány a jednorázově zaplněny v novověku, popř. možná až ve 20. století. Novověké aktivity se jinak na parcele v podobě zahloubených struktur projeví jen naprosto minimálně a archeologické stopy stavby zachycené na mapování z roku 2018 zcela chybějí. Vzhledem k možné absenci devastáčních zásahů (mladší sklepy a hluboce založené stavby) i v bližším okolí lze důvodně předpokládat až překvapivě dobré dochování středověkých archeologických terénů na původní návsi Újezdu, čemuž by bylo vhodné v budoucnu přizpůsobit metodiku výzkumu (předstihová sondáž).

Literatura

Neuveдено.

Summary

During the rescue excavation on the village green of Újezd u Brna (Brno-Country District), surprisingly well-preserved medieval stratigraphy was recorded. Earlier sub-surface features, underground systems (*lochy*), two cellars created by converting earlier basements, and extensive hollows were identified. Most of the remains are medieval, with the preserved contexts dating to the 13th and 14th centuries. Early modern disturbances are minimal, confirming the exceptionally good state of preservation and the need for a more sensitive methodology in subsequent investigations.

David Parma

Uničov (okr. Olomouc)

„Za Nemocnicí“.

Vrcholný středověk. Místo sběru. Průzkum detektorem kovu.

Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci, přír. č. 14/2023.

Lokalizace: WGS-84: 49.7634442N, 17.1157783E

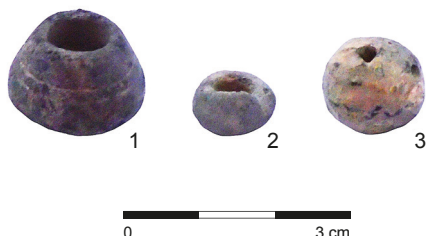
Na podzim roku 2023 přinesl do Vlastivědného muzea v Olomouci zájemce o archeologii nevelkou kolekci nálezů, která se skládala z několika kusů štípané industrie, fragmentu broušeného nástroje a tří olovených artefaktů. Soubor pochází z míst

při jižním okraji města Uničova, z prostoru vymezeného benzinovou pumpou na Litovelské ulici, garážemi, hřbitovem a zahrádkářskou kolonií v okolí ulice Na Vlnách. Jde o rovinatou polohu s nadmořskou výškou 235 m.

Trojici olovených artefaktů reprezentují předměty, které nejvíce připomínají přesleny. Jeden má kuželovitý tvar s výrazným středovým otvorem a jako jediný je zdobený dvojicí horizontálních rýh. Jeho výška dosahuje 15 mm, maximální průměr 21 mm a hmotnost je 22,4 g (obr. 45: 1). Tvar druhého exempláře lze popsat jako bochánkovitý se středovým otvorem. Jeho výška činí 7 mm, průměr 12 mm a váha 4,1 g (obr. 45: 2). Třetí předmět kulovitěho tvaru je opatřen čtyřmi důlky, jakoby nedokončenými otvory. Oproti předchozím dvěma exemplářům má jen hrubě upravený povrch. Celkový průměr je 13 mm a hmotnost 17,3 g (obr. 45: 3).

Podobné nálezy v posledních letech zaznamenáváme na našem území poměrně často, zejména v souvislosti s rozmachem detekční techniky. Vyšší četnost těchto artefaktů evidujeme v okolí měst Odry a Krnov. Nejčastěji jsou tyto předměty označovány jako přesleny a bývají kladeny do raného až vrcholného středověku (např. Bříza et al. 2017, 217, obr. 21; Tymonová 2022, 76–77, tab. 17–35). Nicméně interpretace těchto olovených nálezů zatím není spolehlivě vyřešena, připouští se jejich možná souvislost s obchodem, mohly sloužit jako zátěže rybářských sítí, olovnic či jako vřetena (k tomu Tymonová 2022, 77–81).

V případě olovených nálezů z Uničova je možné tyto kusy spojit se zaniklým středověkým sídlištěm objeveným J. Novákem. Ten v místech jižně od města Uničova zjistil celkem pět koncentrací keramiky, které označil jako lokality Na Nivách 1–5 s tím, že v poloze za benzinovou pumpou na Litovelské ulici zachytil keramiku ze 13.–14. století (Horn, Novák 2023, 50–53). Na základě nasbírané hrnčiny lze s opatrností zařadit výše popsané olovené artefakty do stejného časového intervalu.

Obr. 45. Uničov. Trojice olovených artefaktů. Foto L. Hlubek.

Fig. 45. Uničov. Three lead artefacts. Photo by L. Hlubek.

Literatura

- Bříza, S., Kršňáková, K., Sosín, L. 2017: Krnov (okr. Bruntál). *Přehled výzkumů* 58(2), 217–218.
- Horn, V., Novák, J. 2023: *Zázemí královského města Uničova. Osídlení a církevní architektura*. Archaeologica Olomucensia VII. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Tymonová, M. 2022: Olovo a obchod. In: V. Kočí Dudková, H. Lafková (eds.): *Neznámé archeologické nálezy z Oderska*. Opava: Slezská univerzita, 74–102.

Summary

In 2023, the Regional Museum in Olomouc acquired three lead artefacts from Uničov (Olomouc District), from the 'Za Nemocnicí' field (Fig. 45). These artefacts are most commonly interpreted as spindle whorls. Based on a previously discovered assemblage of high medieval pottery from the same site, the lead items can be dated to the 13th–14th centuries.

Lukáš Hlubek

Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Ul. Komenského č. p. 183/4, parc. č. 150.

Novověk. Zámek/zámeček/vila, kaple. Sonda. Záchraný výzkum.

Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4714200N, 17.9699058E

Začátkem roku 2024 proběhla poslední etapa výzkumu kaple zámku Žerotínů ve Valašském Meziříčí (Španihel 2021; 2022), která se zaměřila na jižní (a částečně východní) stěnu kaple. Zde byla umístěna sonda s pořadovým číslem 3 o rozměrech 4 × 1 m. Po odstranění dláždění a novověké suti byly nalezeny různé, převážně kamenné konstrukce, které byly vzájemně provázané. Nejstarší doloženou konstrukcí byla městská hradba, která byla vybudována v 1. polovině 16. století. Její relikty byly součástí východní zdi kaple, jež směřuje do dnešní Komenského ulice. K hradbě bylo během renesance přistavěno dnešní jižní zámecké křídlo (samozřejmě ještě bez kaple). Pak následovala stejná situace jako v sondě u severozápadní zdi kaple (ta byla exkavována letech 2020 a 2021) – i zde byla odhalena štěrková dlažba nádvoří a další zahloubenina s několika plochými kameny na dně (Španihel 2021, 262). Stejně tak byly v sondě č. 3 doloženy zbytky mladší přístavby s vápennou maltovou podlahou. Novinkou byla nevýrazná požární vrstva uvnitř této přístavby tvořená zejména uhlíky, která se nacházela pod zmíněnou podlahou a dosedala na jílovou vrstvu, pravděpodobně původní podlahu místnosti. Zřejmě jde o doklad některého z raně novověkých požárů zámku před vybudováním kaple. Poslední stavební horizont představují základová zdiva dodnes stojící kaple.

Co se týče movitých nálezů, nejvýraznější byla v sondě č. 3 zastoupena raně novověká keramika a drobné kamenné a kovové artefakty spojené se stavební činností (zlomky dlažby, hřebíků, pantů apod.).

Literatura

- Španihel, S. 2021: Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín). *Přehled výzkumů* 62(2), 262.
- Španihel, S. 2022: Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín). *Přehled výzkumů* 63(2), 183–184.

Summary

The last season of excavation at the chapel of Žerotín Castle in Valašské Meziříčí (Vsetín District) has clarified earlier assumptions regarding the gradual construction of the castle's southern wing and has also confirmed the existence of an earlier room on the site of the present chapel.

Samuel Španihel

Valašské Meziříčí

(k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Ul. Křížkovského č. p. 60, parc. č. 1.

Novověk 1. Kostel, pohřebiště v sakrální stavbě. Plošný odkryv.

Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4724994N, 17.9708356E

Výzkum farního kostela ve Valašském Meziříčí pokračoval další sezónou (srov. Španihel 2022; 2023). Po sejmutí recentní dlažby v sondě č. 3, která byla umístěna v jižní polovině kostelní lodě, byla nalezena tenká vrstva písku s jemnou příměsí stavební suti. Pod ní se nacházela kompaktní kamenná dlažba s vloženým

náhrobním kamenem. Náhrobek pochází z roku 1694 a byl pod ním pohřben „vzácně slovutný muž“ Jan Baretha, měšťan meziříčský. Tento artefakt byl již jednou nalezen, a to v roce 1908 (Šigut 1940, 22–23), kdy se pokládala dnešní pochozí dlažba. Jeho lokace však nebyla známa.

Národní památkový úřad – odborné územní pracoviště Kroměříž doporučil zachování objevené situace, načež byl archeologický výzkum ukončen.

Literatura

Šigut, F. 1940: *Dějiny farnosti Valašské Meziříčí, I. posvátná místa.*

Valašské Meziříčí: Valašská knih- a kamenotiskárna.

Španihel, S. 2022: Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín). *Přehled výzkumů* 63(2), 184.

Španihel, S. 2023: Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín). *Přehled výzkumů* 64(2), 156.

Summary

Researches at the parish church in Valašské Meziříčí (Vsetín District) revealed, beneath the modern paving in Trench 3, a compact stone pavement with a gravestone dated to 1694 belonging to the townsman Jan Baretha. The artefact had already been discovered in 1908, but its exact location had remained unknown. As instructed by the heritage authorities, the excavation was concluded at this stage.

Samuel Španihel

Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Ul. Soudní č. p. 1221, parc. č. 95/2, 90/5.

Vrcholný středověk – novověk. Město, zničený prostor. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.4709258N, 17.9707766E

Místo před městským úřadem, kde probíhala výstavba zahřebeného kontejnerového stanoviště, bylo původně zadní částí parcely měšťanského domu, který stojí na náměstí (adresa Náměstí 11/9). Během snižování povrchu se zjistilo, že přibližně 70 % plochy bylo zničeno výstavbou teplovodu, která proběhla zřejmě v 70. letech 20. století a nebyla vyznačena v mapě síti.

Na zbylé nezasažené ploše byly zachyceny základy části minimálně dvouprostorové stavby bez bližšího určení. Zachyceny byly i fragmenty zdi s nevýraznými stopami hliněné omítky. Kolem stavby byl na několika místech dokumentován náznak chodníku, případně dláždění parcely z neopracovaných pískovcových desek. Na základě několika keramických fragmentů je možné stavbu datovat do 18.–19. století. Její existence je doložena na indikační skice Valašského Meziříčí (MZA 1834).

Pod úroveň novověké pochozí vrstvy byla zachycena vrstva, která obsahovala vrcholně až pozdně středověkou redukčně vypalovanou keramiku a zlomky mazanice. Na některých hroudách vypálené mazanice byly viditelné otisky, které dokládají existenci lehčí dřevěné stavby. Základy této stavby se však nedochovaly, je možné, že byly zničeny při výstavbě novověkého zděného objektu, případně recentního teplovodu. Pod touto vrstvou se nacházelo již jen podloží.

Literatura

MZA 1834: *Moravský zemský archiv v Brně. D9 Indikační skici, sign. 1505.*

Valašské Meziříčí 1834. Dostupné také z: <https://www.mza.cz/indikacniskici/skica/detail/2154>.

Summary

A post-medieval, as yet unidentified building was uncovered at the rear of a burgher's house plot in Soudní Street in Valašské Meziříčí (Vsetín District). Evidence for the presence of a wooden structure dating to the High or Late Middle Ages was also recorded.

Samuel Španihel

Vavřinec

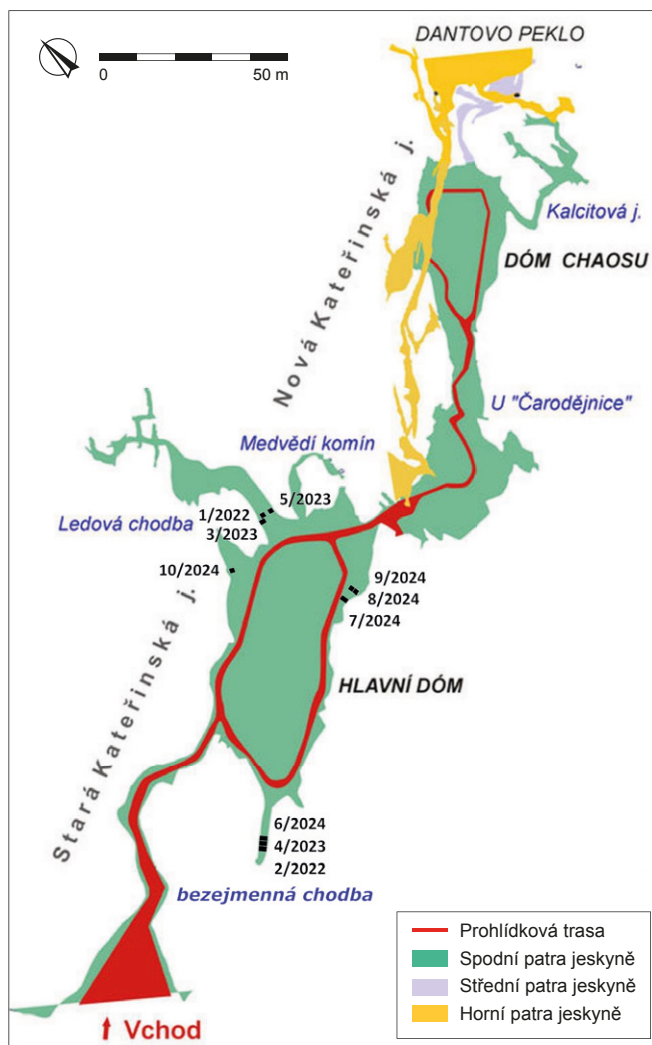
(k. ú. Suchdol v Moravském krasu, okr. Blansko)

Kateřinská jeskyně, parc. č. 753/7.

Vrcholný středověk – novověk, novověk – industriální období. Dílenský areál. Sonda. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.3607006N, 16.7102508E

Po záchraném archeologickém výzkumu před jeskyní, ve vstupu a v přední části vstupní chodby (Geislerová et al. 1986) a dvou sezónách terénního výzkumu ve vnitřních prostorách Staré Kateřinské jeskyně (Vostrovská et al. 2023; 2024) byla ve dnech 12.–24. 8. 2024 realizována další sezóna. Výzkum v Ledové chodbě byl již ukončen. V bezejmenné chodbě se výzkum

Obr. 46. Vavřinec. Rozmístění deseti sond v prostorách Staré Kateřinské jeskyně. © Správa jeskyní Moravského krasu; úprava I. Vostrovská.

Fig. 46. Vavřinec. Location of the ten test trenches within Stará Kateřinská Cave. © Moravian Karst Caves Administration; edited by I. Vostrovská.

Obr. 47. Vavřinec. Kateřinská jeskyně, sonda 6/2024 na úrovni 20 cm. Foto I. Vostrovská.

Fig. 47. Vavřinec. Kateřinská Cave, Trench 6/2024 at a depth of 20 cm. Photo by I. Vostrovská.

soustředil na bližší identifikaci penězokazeckých aktivit zjištěných v minulém roce. Položeny byly také čtyři sondy přímo v Hlavním dómu: tři u útvaru „Mozeček“ a jedna sonda za Netopýřím jezírkiem; všechny v blízkosti neolitických kreseb. Před jeskyní bylo postaveno plavící zařízení na jemný materiál, v jeskyni síta na prosévání vykopaného materiálu a instalováno kvalitní osvětlení. Terénní situace ve všech sondách byly dokumentovány fotograficky a kresebně jak před zahájením prací, tak po odkrytí každé deseticentimetrové mechanické vrstvy. Všechny sondy byly po výzkumu zaměřeny totální stanicí.

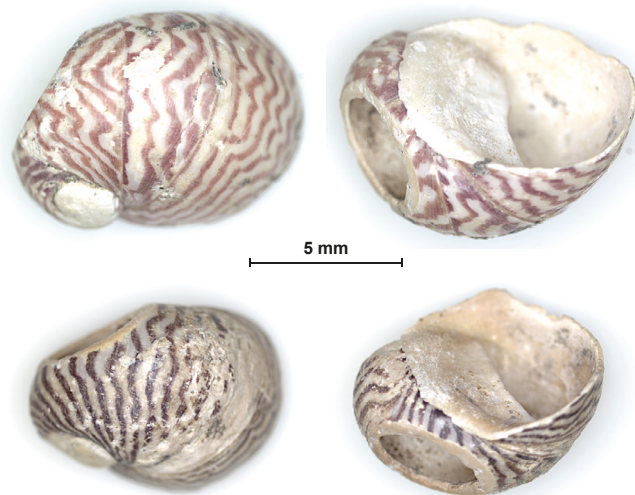
V roce 2024 bylo otevřeno celkem pět sond (obr. 46). Sonda 6/2024 o rozměrech 100 × 210 cm byla situována do koncových partií bezejmenné chodby a navazuje v severovýchodním směru přímo na sondu 4/2023 (obr. 47). Po 3–4 centimetrovém recentním nášlapu následovala do hloubky 15 cm vrstva světle žlutého sedimentu, která již obsahovala archeologické nálezy. V hloubce 15–40 cm následovala další antropogenní vrstva, ze které pochází jeden náboj 320 Short z období od konce 19. století po 2. světovou válku a dvě prázdné nábojnice stejného typu, pět kusů penězokazeckých střížků, odpadní plechy a jeden fragment keramiky z 15. století, dále šest fragmentů vrcholně středověké keramiky z 2. poloviny 13. století až 1. poloviny 14. století, desítky fragmentů keramiky z doby bronzové, jeden kus štípané industrie a tři závěsky z ulit plže *Theodoxus danubialis* (obr. 48). Závěsky mohou dle zjištěných analogií spadat do období pozdního paleolitu až středního neolitu, tedy do rozmezí před 12 000 až 6 000 BP (Rigaud 2014; Borić, Cristiani 2019). Výzkumem již nebyly získány žádné další artefakty, které by rozšířily poznání o činnosti penězokazů. Mimo artefakty byla vrstva velmi bohatá na environmentální materiál (malakofauna, netopýří kosti a uhlíky). Na radiokarbonové datování byl odeslán jeden závěsek z ulity plže *Theodoxus danubialis*, kost prasete a čtyři uhlíky ze dřeva lísky. Podrobnějším pěticentimetrovým členěním mechanických vrstev jsme prokázali archeologické nálezy i ve svrchní vrstvě světle žlutého sedimentu, což nebylo v předchozích sondách jasně patrné. Také se zdá, že obě antropogenní vrstvy jsou intaktní. Za účelem objasnění vzniku uvedených vrstev bylo odebráno několik mikromorfologických vzorků a dále sediment na geochemické analýzy. V hloubce 40–60 cm následovala hlinito-kamenitá vrstva s kostmi jeskynních medvědů (*Ursus spelaeus*) a drobných kostí pleistocenních hlodavců; v hloubce 60–74 cm šterková vrstva opět s pleistocenní faunou. Skalního dna bylo dosaženo v hloubce 74 cm.

Sonda 7/2024 o rozměrech 100 × 160 cm byla situována ve východní části Hlavního dómu, asi 1,5 m od prohlídkové trasy. Sonda navazuje přímo na stěnu u útvaru nazvaného „Mozeček“, kde se nachází uhlíková kresba s datem 6 185 ± 31 BP, tedy z období kultury s lineární keramikou. V této sondě byly pravděpodobně zjištěny narušené pleistocenní vrstvy. Běžně se v hlinito-kamenitém sedimentu objevovaly kosti pleistocenních obratlovců, převážně medvěda jeskynního. Již po odkrytí prvních 10 cm se v severovýchodní části sondy objevil intaktní oranžovo-hnědý prachovito-jílovitý jezerní sediment. V hloubce 20 cm se jezerní sediment objevil i v severozápadní části sondy; pouze uprostřed pokračoval pleistocenní hlinito-kamenitý sediment, a to až do hloubky 38 cm, kde se objevilo skalní podloží. V sondě 7/2024 nebyla nalezena žádná antropogenní vrstva.

Následně byla otevřena sonda 8/2024 o rozměrech 100 × 100 cm, cca 1 m severně od sondy 7/2024. Prvních 10 cm sedimentu je pozůstatkem narušené pleistocenní vrstvy, kterou jsme našli až v hloubce 20 cm. Vrstva obsahovala velké kosti pleistocenních obratlovců a pokračovala do hloubky 65 cm. Ve východní části sondy se v hloubce 40 cm objevil intaktní prachovito-jílovitý jezerní sediment. Odkryv byl ukončen v hloubce 65 cm, kdy dno sondy tvořil pouze jezerní sediment a velké bloky kamenů. V sondě 8/2024 nebyla nalezena žádná antropogenní vrstva.

Východně od sondy 8/2024 byla položena sonda 9/2024 o rozměrech 95 × 100 cm, která přímo navazovala na sondu 8/2024 a končila u skalní stěny. Situace zde byla obdobná jako v předchozí sondě, tedy prvních 10 cm tvořila narušená pleistocenní vrstva následovaná intaktním pleistocenním hlinito-kamenitým sedimentem (obr. 49). V hloubce 60 cm se objevil intaktní prachovito-jílovitý jezerní sediment. Odkryv byl ukončen v hloubce 65 cm, kdy dno sondy tvořil pouze jezerní sediment a velké kameny. V sondě 9/2024 nebyla nalezena žádná antropogenní vrstva.

V této části Hlavního dómu u útvaru „Mozeček“, jižně od sond 7/2024, 8/2024 a 9/2024, bylo možné pozorovat světlejší zabarvení stěn jeskyně, které v dlouhém pásu dosahovalo do výšky 70–100 cm od úrovně současného pochozího terénu. Toto zabarvení považujeme za negativní stopu po původně uložených sedimentech. Devastaci původních jeskynních sedimentů dokládá

Obr. 48. Vavřinec. Kateřinská jeskyně, sonda 6/2024. Dva závěsky z ulit plže *Theodoxus danubialis*. Foto I. Vostrovská.

Fig. 48. Vavřinec. Kateřinská Cave, Trench 6/2024. Two pendants made from shells of *Theodoxus danubialis*. Photo by I. Vostrovská.

Obr. 49. Vavřinec. Kateřinská jeskyně, sonda 9/2024 na úrovni 65 cm. Foto I. Vostrovská.

Fig. 49. Vavřinec. Kateřinská Cave, Trench 9/2024 at a depth of 65 cm. Photo by I. Vostrovská.

Obr. 50. Vavřinec. Kateřinská jeskyně, sonda 10/2024 na úrovni 60 cm. Foto I. Vostrovská.

Fig. 50. Vavřinec. Kateřinská Cave, Trench 10/2024 at a depth of 60 cm. Photo by I. Vostrovská.

také J. Knies (1895, 220): „Žel, že valná část její prokopána jest lidmi, kteří tu z pouhého zisku kopali kosti a prodávali k účelům cukrovárnickým.“ Na základě tohoto zjištění i dokumentovaných situací ve všech sondách můžeme konstatovat, že se ve Staré Kateřinské jeskyni, s výjimkou bezejmenné chodby, nenachází původní souvrství o mocnosti až 1 m. Předpokládáme, že všechny holocenní vrstvy byly zničeny a pleistocenní souvrství částečně narušeno těžbou kostí na konci 19. století. Nenarušené intaktní souvrství tak bylo dokumentováno pouze v bezejmenné chodbě v sondách 2/2022, 4/2023 a 6/2024.

Sonda 10/2024 o rozměrech 90 × 120 cm byla situována ve výklenku za Netopýřím jezírkem v severozápadní části Hlavního dómu, asi 10 m od prohlídkové trasy. Hned po odkrytí prvních 10 cm se objevila až 10 cm mocná sintrová deska, která pokrývala severozápadní polovinu sondy. Při povrchu se nacházel jeden keramický fragment z 15. století a dva fragmenty z novověké glazované nádoby. Vrstva obsahovala větší množství uhlíků, které byly místy zakomponovány přímo v sintrové desce. Sintrovou desku jsme následně v místě sondy mechanicky odstranili, pod ní se však záhy ukázalo skalní podloží. Pouze v jihovýchodní části sondy byl odkrýván intaktní pleistocenní hlinito-kamenitý sediment, který obsahoval větší kosti pleistocenních obratlovců

a pokračoval do hloubky 63 cm (obr. 50). Na radiokarbonové datování byl odeslán jeden uhlík ze dřeva lísky ze sintrové desky.

Během výzkumu se podařilo identifikovat antropogenní vrstvy, získat kromě středověkých také pravěké artefakty a odebrat velké množství environmentálních vzorků. Prokázali jsme, že Stará Kateřinská jeskyně byla navštěvována opakovaně pravděpodobně již od mladého paleolitu a většina pleistocenního a holocenního souvrství byla zničena těžbou kostí na konci 19. století.

Literatura

Borić, D., Cristiani, E. 2019: Taking Beads Seriously: Prehistoric Forager Ornamental Traditions in Southeastern Europe.

PaleoAnthropology. Special Issue: Personal Ornaments in Early Prehistory 2019, 208–239.

Geislerová, K., Seitzl, L., Svoboda, J. A., Svobodová, H. 1986:

Záchraný výzkum před Kateřinskou jeskyní. *Regionální sborník okresu Blansko* 86, 64–73.

Knies, J. 1895: Příspěvky ku poznání diluviální fauny moravských jeskyní. *Věstník České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění* IV(4), 213–231.

Rigaud, S. 2014: Pratiques ornementales des premières communautés agro-pastorales de Bavière (Allemagne): Intégration? Acculturation? Convergence? Nouveaux apports de la nécropole de Essenhach-Ammerbreite. *Anthropologie. Journal of Man* 52(2), 207–227.

Vostrovská, I., Zajíček, P., Golec, M., Golec Mírová, Z., Plichta, A. 2023: Vavřinec (k. ú. Suchdol v Moravském krasu, okr. Blansko). *Přehled výzkumů* 64(2), 157–159.

Vostrovská, I., Zajíček, P., Plichta, A. 2024: Vavřinec (k. ú. Suchdol v Moravském krasu, okr. Blansko). *Přehled výzkumů* 65(2), 269–271.

Summary

In 2024, an excavation continued in the interior spaces of the Stará Kateřinská Cave, situated within the cadastral area of Vavřinec-Suchdol (Blansko District). Five test trenches were opened: three near the ‘Brain’ formation in the Main Dome, one beyond the ‘Bat Small Lake’ also in the Main Dome, and one in an unnamed passage, where anthropogenic layers were identified (Fig. 46–50). Finds from these layers include a single .320 Short cartridge dating from the late 19th century to the Second World War and two empty cartridge cases of the same type; only five counterfeit coin blanks, waste sheet metal, and one 15th-century pottery sherd; six fragments of high medieval pottery from the second half of the 13th century to the first half of the 14th century; ten sherds from the Bronze Age; one piece of chipped stone industry; and three pendants made from shells of the snail *Theodoxus danubialis* (Fig. 48).

During the research, anthropogenic layers were successfully identified, prehistoric as well as medieval artefacts were recovered, and a substantial number of environmental samples were collected. Charcoal, bones, and a single shell have been sent for radiocarbon dating. Our research has demonstrated that Stará Kateřinská Cave was visited repeatedly, probably already from the Upper Paleolithic onwards, and that most of the Pleistocene and Holocene sequence was destroyed during bone collecting at the end of the 19th century.

Ivana Vostrovská, Petr Zajíček, Aleš Plichta

Velatice (okr. Brno-venkov)

„Velatický Široký“, parc. č. 248/3.

Mladohradištní období (RS4). Sídliště. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.1998789N, 16.7507228E

Při stavbě rodinného domu na parcele č. 248/3 bylo dokumentováno několik typických zásobních jam z mladohradištního období. Jde o další odkryv v rámci dlouhodobě zkoumané polohy „Velatický Široký“ (naposledy Geislerová, Parma eds. 2018, 319–320).

Literatura

Geislerová, K., Parma, D. (eds.): *Výzkumy – Ausgrabungen 2011–2016*. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.

Summary

During the construction of a family house in the ‘Velatický Široký’ field in Velatice (Brno-Country District), several typical storage pits dating to the Late Hillfort period (ca 11th century) were recorded.

David Parma

Velehrad (okr. Uherské Hradiště)

Les Rákoš, parc. č. 1300/1.

Středověk, novověk. Ojedinelý artefakt. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezů: Slováké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.1176208N, 17.3769628E

V roce 2016 nalezl O. Vénos v rámci preventivní detektorové prospekce v lese Rákoš při severozápadním okraji katastrálního území města Velehrad soliterní záštitný trn z tesáku. Místo nálezů se nachází ve svažitém terénu nad pravým břehem říčky Salaška, která je levostranným přítokem řeky Moravy. Nadmořská výška nálezové polohy činí 275 m.

Jedná se o záštitný trn s plochou hlavicí se zvlněným okrajem, stylizovanou do podoby mušle. Hlavice trnu je u spodní hrany perforovaná dvojicí kruhových otvorů. Obě plochy hlavic trnu jsou zdobeny jemnými rytými, paprscitě rozloženými liniemi (obr. 51). Celková délka je 44 mm, maximální tloušťka 6 mm, hmotnost 24,19 g.

Obr. 51. Velehrad. Soliterní železný záštitný trn tesáku. Foto Z. Schenk.

Fig. 51. Velehrad. Solitary iron side guard of a dussack. Photo by Z. Schenk.

Popisovaný exemplář z Velehradu lze zařadit mezi záštitné trny typu t6 s hlavicí v podobě mušle, které lze rámcově datovat od závěru 14. století do 1. poloviny 16. století (Žákovský 2014, 427–431, obr. 368). Předmět patrně souvisí s aktivitami probíhajícími v období pozdního středověku v okolí velehradského cisterciáckého kláštera, od jehož západní vstupní brány je místo nálezů vzdáleno 2 km severozápadním směrem.

Literatura

Žákovský, P. 2014: *Tesáky a problematika jednosečných zbraní středověku a raného novověku*. Rkp. disertační práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo: Archiv závěrečných prací Masarykovy univerzity. Dostupné také z: <https://is.muni.cz/th/brvjl>.

Summary

The solitary decorated iron side guard of a dussack (type t6) from the Velehrad cadastral area (Uherské Hradiště District) was found in 2016 during a metal detector survey in the Rákoš Forest on the right bank of the Salaška Stream. The artefact can be dated from the late 14th century to the second half of the 16th century (Fig. 51).

Zdeněk Schenk

Velké Losiny (okr. Šumperk)

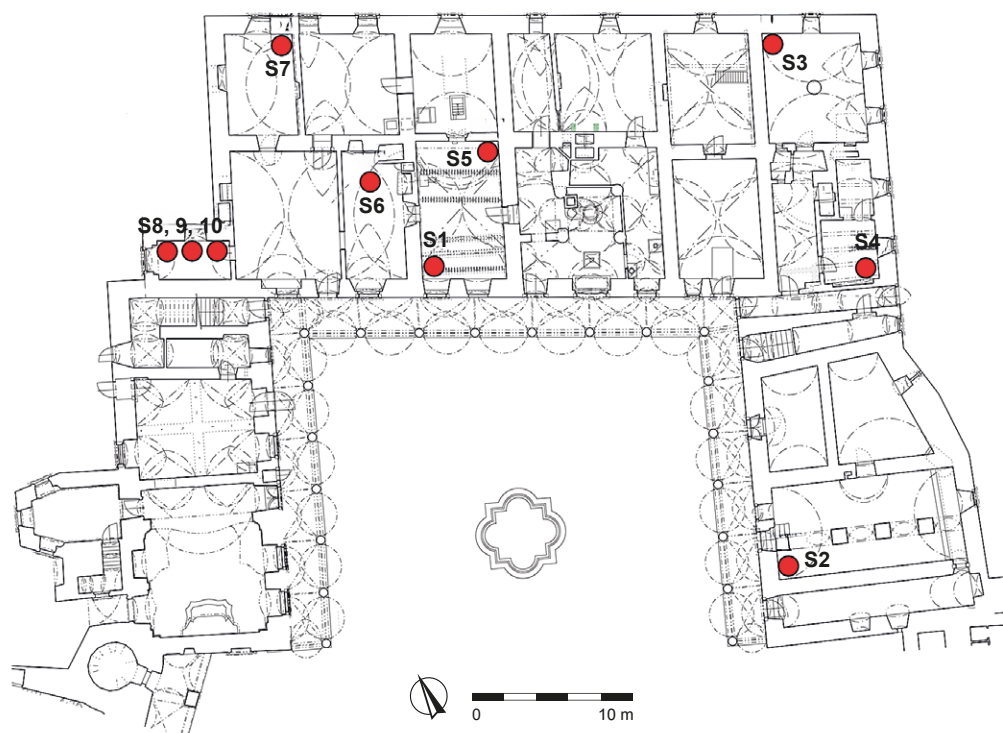
Ul. Zámecká č. p. 268, parc. č. 1.

Pozdní středověk, novověk – industriální období. Zámek/zámeček/vila. Skupina/sít sond. Záchraný výzkum. Uložení nálezů: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 50.0235086N, 17.0312981E

Ve dnech 8.–26. 7. 2024 pokračovala další etapa archeologického výzkumu na zámku ve Velkých Losinách, která proběhla v rámci přípravy projektu odvlhčení přízemí Vysokého zámku (Novák 2024). Realizováno bylo celkově pět drobných sond (S6–S10; obr. 52).

Sonda S6 byla umístěna v místnosti, v jejímž severovýchodním rohu je dochována soustava otopných zařízení zhruba z 1. čtvrtiny 20. století, zřízených na místě starší černé kuchyně (Vítek 2024, 53–54). Po začistění severní části povrchu místnosti od suťového zásypu byla v ploše zaznamenána maltová lůžka (minimálně dvě úrovně – K1106 a K1107) s otisky po odstranění cihelné dlažby. Podlahy byly přivedeny až ke zdivu (K1908), které místností procházelo ve východo-západním směru a na jehož povrchu byl zbudován cihlový tah (K1900) pro otopné zařízení v severovýchodním rohu (K1907). Zdivo mělo charakter litého smíšeného základového zdiva pojeného pevnou, světlou, dosti vápennou maltou a odpovídalo základu východní obvodové zdi místnosti (K1910), se kterým bylo provázáno. Za tímto zdivem (severněji) byly odkryty pokračující pozůstatky maltového lůžka dlažby (K1108) s jednou zachovanou řadou cihlové pokládky (K1901). V severovýchodním rohu místnosti maltové lůžko chybělo, proto zde byla umístěna sonda S6. Východní hrana sondy byla určena obvodovou zdí (K1910) místnosti a jižní pak na ni kolmo vedeným základovým zdivem (K1900). Od tohoto zdiva vznikl ve vzdálenosti 1,4 m profil tvořící severní hranu sondy. Východní okraj určoval konec maltového lůžka (K1110 a K1111). Již v prvotní fázi začistování a odkryvu jsme při východním okraji narazili na zdivo (K1902), od kterého se odloupily pozůstatky maltového lůžka s fragmenty cihlové pokládky a odkryly omítnutou část zděné konstrukce.

Obr. 52. Velké Losiny. Poloha sond v přízemí Vysokého zámku v letech 2023 a 2024. Grafika J. Novák.

Fig. 52. Velké Losiny. Location of the trenches on the ground floor of the High Castle in 2023 and 2024. Graphics by J. Novák.

Obr. 53. Velké Losiny. Situace v okolí sondy S6 po odstranění recentních sutí. Foto a grafika J. Novák, D. Spáčil.

Fig. 53. Velké Losiny. Context around trench S6 after the removal of recent debris. Photo and graphics by J. Novák, D. Spáčil.

Zdivo bylo založeno až do hloubky 60 cm od povrchu. Rozdíl mezi základovým a nadzemním zdivem zde zřetelně určovala úroveň omítnutí, které zasahovalo až do hloubky 20 cm a navazoval na něj pozůstatek cihlové dlažby na maltovém základu, který byl dokumentován v ploše celé sondy S6. Pod ním bylo

několik suťovitých planýrek až do úrovně základu zdiva a dále 20–30 cm tmavé propálené vrstvy s četnými uhlíky, které spočívaly na jílovito-písčitém podloží. Dokumentovaná konstrukce byla interpretována jako základ podesty na vaření, která byla součástí původní (barokní?) černé kuchyně (obr. 53, 54).

Obr. 54. Velké Losiny. Sonda S6, základ a nadzemní část podesty na vaření (K1902). Foto J. Novák.

Fig. 54. Velké Losiny. Trench S6, foundation and above-ground part of the cooking platform (K1902). Photo by J. Novák.

Sonda S7 byla umístěna v severozápadní místnosti při severní obvodové stěně zámku a východní barokní příčky (Vítek 2024, 59–60). Podlahu zde tvořila betonová mazanina (K1101), pod kterou se nacházela černá vrstva sklářské strusky (K1102), navená sem zřejmě v průběhu 90. let 20. století. Vrstva této strusky dosahovala mocnosti 30–40 cm. Pod ní pokračovala prachová jílovitá hlína o mocnosti 20–25 cm (K1104), kterou ukončovala souvislá vrstva šedobílé pevné malty s kameny a fragmenty cihel (K1142). Výškově odpovídala konci omítnuté části severní obvodové zdi zámku, níže již pokračovalo základové zdivo. Pod touto vrstvou malty se projevovala tmavě hnědá jílovitá hlína s nahodilými fragmenty kovářské či hutnické strusky a železné rudy o mocnosti 30–40 cm (K1118). Vrstvy zbarvené do tmavých odstínů, místy s probarvenými jílovitými ččkami, byly dokumentovány až do úrovně jílovito-písčitého podloží (130 cm od současného povrchu; obr. 55).

Drobné sondy S8 až S10 byly umístěny do místnosti, která sloužila jako toaleta. Svrchní vrstva podlahy zde již byla v minulosti odstraněna a pod ní se v hloubce cca 23 cm dochovala silně porušená starší cihelná dlažba (Vítek 2024, 61–62). V místech, kde chyběly dlaždice, byly realizovány tři sondy. Pod vrstvami sutí a jílovito-písčitých dorovnávek se v hloubce 60 cm od současného povrchu objevila souvislá vrstva malty, do níž jsme již nezasahovali (obr. 56).

Obr. 55. Velké Losiny. Západní profil sondy S7. Foto J. Novák.

Fig. 55. Velké Losiny. Western section of trench S7. Photo by J. Novák.

Během výzkumu se podařilo shromáždit cenné poznatky, které přispěly nejen k poznání stavebního vývoje zámku (srov. Vítek 2024), ale pomohly rozšířit okruh otázek souvisejících se vznikem a charakterem středověkého osídlení na lokalitě (Novák 2024).

Literatura

Novák, J. 2024: *Velké Losiny (okr. Šumperk)*. Přehled výzkumů 65(2), 272–273.

Vítek, T. 2024: *Velké Losiny – vysoký zámek (objekt A)*. Stavebně historický průzkum – 2. etapa. Rkp. stavebně-historického průzkumu – 2. etapa. Uloženo: archiv Národního památkového ústavu, územní odborné pracoviště Olomouc.

Obr. 56. Velké Losiny. Pohled na sondy S8, S9 a S10. Foto a grafika J. Novák, D. Spáčil.

Fig. 56. Velké Losiny. View of trenches S8, S9, and S10. Photo and graphics by J. Novák, D. Spáčil.

Summary

In July 2024, another stage of archaeological investigation continued at the chateau in Velké Losiny (Šumperk District), carried out as part of the preparatory works for a damp-proofing project for the ground floor of the High Castle. A total of five small trenches were opened (Fig. 52–56). The investigation yielded valuable findings that contributed not only to a better understanding of the building's development.

Jakub Novák

Velké Němčice (okr. Břeclav)

Intravilán, parc. č. 113/3, 113/9, 155/1.

Pozdní středověk. Sídliště. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Regionální muzeum v Mikulově, p. o., inv. č. A 105 804 až A 105 827.

Lokalizace: S-JTSK: -595785, -1183862; -595687, -1183810; -595675, -1183848; -595775, -1183882

Stavba se nachází uprostřed intravilánu obce na dosud nezastavěném místě mezi ulicemi Brněnská, Školní a Dolní, jižně od místní základní školy. Jde většinou o uměle navršený terén upravený do podoby nízké terasy, která ústí severně do prostoru budov ZŠ. V jižní, západní a východní části je vidět hranu terasy, která dosahuje mocnosti až 1,5 m. Je tvořena především novodobými navážkami. V tomto místě se v minulosti nacházely zemědělské budovy – statek a původní mírný jižní svah zde byl upraven pro potřeby hospodářské činnosti. Výjimku tvoří západní okraj stavby, který se nachází již mimo zmiňovanou terasu. Zde se zachoval mírný jižní svah obsahující cca 1 m nadložních vrstev, pod kterými tvoří geologický podklad písky a jíly. V tomto místě byla vybudována retenční nádrž, jejíž plocha byla předtím předmětem archeologického výzkumu.

Sledovaný prostor stavby je součástí většího pravěkého a vrcholně středověkého sídlištního areálu. Ve výkopu pro retenční nádrž se podařilo zachytit několik pravěkých objektů, především zásobní jámu a část stavební jámy pocházející snad z doby bronzové. Do prostoru výkopu zasahoval také hrotitý příkop zachycený na obou protilehlých profilech a zbytek jeho dna. Podle nevýrazných keramických fragmentů snad spadá do období pozdního středověku. Další průběh a okolnosti jsou ovšem vzhledem k omezenému rozsahu výkopu nejasné. Do pozdního středověku je možné datovat také zásobní jámu nacházející se v jihovýchodním rohu výkopu.

Mírný jižní svah byl intenzivně využíván jak v pravěku (a zřejmě souvisí s nálezy okolo ZŠ; Matějčková 2002), tak ve vrcholném středověku. Bohužel vzhledem k povaze stavby a zemních prací jsou zjištění značně torzovitá. Další informace k historickému vývoji tohoto prostoru se nacházejí pod vrstvami navážek.

Literatura

Matějčková, A. 2002: Archeologické lokality na katastru obce Velké Němčice, okr. Břeclav. *Jižní Morava* 38(41), 143–155.

Summary

During the rescue archaeological excavation in the built-up area of Velké Němčice (Břeclav District), settlement features dating to the prehistoric period and to the Late (?) Middle Ages were documented.

Richard Bíško

Velké Němčice (okr. Břeclav)

Zeleňák.

Vrcholný středověk – novověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -594537.70, -1181661.30

Během záchranného archeologického výzkumu, který byl vyvolán stavební akcí „D2 Rozšíření odpočívky Zeleňák“ na k. ú. Velké Němčice, bylo na rozsáhlé ploše prozkoumáno celkem šest zahloubených sídlištních objektů a jeden kostrový hrob (AMČR; Lečbych, Matějčková 2025).

Jednalo se o nevýrazné sídlištní objekty kruhového, oválného až nepravidelného půdorysu, většinou bez movitých nálezu. Ve dvou objektech se nacházely nepočetné keramické zlomky zařaditelné do vrcholného středověku až novověku.

Literatura

AMČR: Záznam M-202300479 [cit. 2025-30-01]. Archeologická mapa České republiky.

Lečbych, M., Matějčková, A. 2025: Velké Němčice (okr. Břeclav). *Přehled výzkumů* 66(1), 252.

Summary

In 2024, during the extension of the rest area on the D2 motorway within the cadastral area of Velké Němčice (Břeclav District), six subsurface features dating from the high medieval to the early modern period were investigated.

Marek Lečbych

Viničné Šumice (okr. Brno-venkov)

„Za Humny“, parc. č. 1812/1.

Industriální období 1. Areál nezemědělské výroby, dehtárna. Náhodný zásah/nález. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.2118125N, 16.8237806E

Během archeologického výzkumu plochy pravěkého sídliště (Kos 2025a; 2025b; 2025c), který předcházela výstavbě mateřské školy ve Viničných Šumicích v trati „Za Humny“, byly zaznamenány i doklady podstatně mladších aktivit. Do raného novověku bylo možné zařadit čtyři pyrotechnologické objekty poměrně sofistikované kombinované konstrukce, spojitelné se sušením/vařením ovoce (patrně povidel), dehtařskou pec a jednu odpadní/zahradní jámu. Výčet pecních objektů navázal na struktury, které byly odkryty již v roce 2015 během výstavby hasičské zbrojnice a knihovny (Geislerová, Parma 2018, 321–322).

Literatura

Geislerová, K., Parma, D. (eds.) 2018: *Výzkumy – Ausgrabungen* 2011–2016. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno.

Kos, P. 2025a: Viničné Šumice (okr. Brno-venkov).

Přehled výzkumů 66(1), 240.

Kos, P. 2025b: Viničné Šumice (okr. Brno-venkov).

Přehled výzkumů 66(1), 267.

Kos, P. 2025c: Viničné Šumice (okr. Brno-venkov).

Přehled výzkumů 66(1), 275.

Summary

During the construction of a kindergarten in Viničné Šumice (Brno-Country District), early modern activities were recorded alongside the prehistoric settlement, including four pyrotechnological installations used for fruit processing and tar production.

Petr Kos

Vlasatice (okr. Brno-venkov)

Jižní část obce, parc. č. 2445/1.

Novověk. Vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 48.9306461N, 16.4875147E

Záchranný archeologický výzkum vyvolaný stavbou komunikace a inženýrských sítí pro výstavbu rodinných domů probíhal v jižní části obce, cca 70 m severovýchodně od místního hřbitova.

Při zemních pracích bylo zaznamenáno několik archeologických situací. Především jde o torzo menší (patrně chlebové) pece (obr. 57), kterou je možné datovat rámcově do 18.–19. století. Ve výkopu pro retenční nádrž bylo dokumentováno mocné souvrství, které lze interpretovat jako zaniklý suterén (sklep) hospodářského stavení, které přiléhalo k dnešnímu silničnímu průtahu. Další čtyři prozkoumané zahloubené objekty představují součást hospodářského zázemí usedlosti (východně od sochy sv. Jana Nepomuckého), která stála v jižní části souvislé severojižní zástavby tvořící východní stranu rozlehlé návsi. Podél silnice II/396 byly ve výkopu pro kanalizaci rovněž registrovány pozůstatky stavby recentního původu, patrně ještě na ortofotomapách z roku 2000 (© ČÚZK). Jediný získaný pravěký střep představuje druhotně přemístěnou intruzi z blíže nespecifikovaného naleziště.

Obr. 57. Vlasatice. Malá pec s částí předpevné jámy. Foto I. Čižmář.

Fig. 57. Vlasatice. Small oven with part of the stokehole. Photo by I. Čižmář.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

During the rescue archaeological excavation in the southern part of Vlasatice (Brno-Country District), several archaeological features were disturbed, including a small (presumably bread) oven (Fig. 57), which can be dated to the 18th–19th centuries.

Ivan Čižmář

